

KERRO, KERRO, KUVASTIN

Miten sadunkertojat, perhepäivähoitajat ja lasten vanhemmat kokevat kirjaston satutunnit?

Pro gradu -tutkielma

Kirjoittamisen maisteriopinnot

Taiteiden ja kulttuurin

tutkimuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

Marita Timonen-Piipponen

2013

Merkillinen maa

*Kaukana täältä, lähellä ihan
on merkillinen maa.
Siellä kaikki muuksi muuttuu,
kaikki tuttu katoaa.*

*Siellä aurinko paistaa kananmunia
ja reppuihin pakataan unia.
Kaikki on kuin taikaa,
eletään kissankellon aikaa.*

*Siellä ulos mennään sadesäällä,
sateenvarjojen varjot päällä.
Räiskäleitä kasvaa puussa
ja hammaslääkäristä tuli hai,
hammasraudat suussa.
Siellä soppaa syödään haarukoilla
ja kova kiire on etanoilla.*

*Siellä opettaja tavaa,
ulkoa opettelee vokaaleja.
Kissat kaluaa luuta,
hävinneille jaetaan pokaaleja.
Harmaita hapsia kasvaa vaaveille
ja maitohampaita vaareille.
Siellä äiti yksin murjottaa kotiarestissa
ja tikut ihan väärinpäin
ovat tikkarissa.*

*Sinne aina mennä saa,
eikä tarvitse matkustaa.
Se oikeastaan ei ole missään
ja sinne mennä kannattaa
aina ikävissään.
Siellä kaikkea tehdä saa
ja kaikkea uskaltaa.*

*Se paikka monen on ilmaisen huvituksen,
sillä onhan se maailma mielikuvituksen.*

SISÄLLYSLUETTELO

OLIPA KERRAN...	7
JOHDANTO	7
1. PIENEN LAPSEN KEHITYKSESTÄ	10
1.1. Millaisia ovat 2-5 -vuotiaat lapset?	10
1.1.1. Kaksivuotias	10
1.1.2. Kolmevuotias	11
1.1.3. Nelivuotias	12
1.1.4. Viisivuotias	13
1.1.5. Satutunti-ikäiset ovat liikkuvaisia	14
1.1.6. Tony Dunderfeltin ajatuksia	15
1.2. Ääneen lukemisesta ja kertomisesta pienille lapsille	16
2. SATUJEN MERKITYS LAPSELLE	19
2.1. Käsitteiden määrittelyä	19
2.2. Kansansaduista käytyä keskustelua	22
2.3. Lastentarhanopettajan näkemyksiä	24
2.4. Sadun kautta vahvempaan elämänhallintaan	25

2.4.1 Tunteiden selvittämistä ja luottamusta omiin kykyihin	25
2.4.2. Hyvän ja pahan taistelussa hyvä aina voittaa	26
3. SATUTÄTINÄ JA SATUSETÄNÄ KIRJASTOSSA	29
3.1. Satutuntien historiaa	29
3.2. Satutuntien tehtävät	30
3.3. Satutuntien henkilökohtaista historiaa:	31
Sadunkertojana Tampereen kaupunginkirjastossa	
3.3.1. Syntyjä syviä	31
3.3.2. Sadunkerronta alkaa	33
3.3.3. Satutuntitilat	34
3.3.4. Valmistautuminen	36
3.3.5. Aloitusrituaali	38
3.3.6. Satutunnin kulku	39
3.3.6.1. Lentävänniemen kirjastossa	39
3.3.6.2. Messukylän kirjastossa	41
3.3.6.3. Piirustustuokio	42
3.3.7. Kirjojen valitseminen	43
3.3.7.1. Mäty-periaate, teemat ja sadun viesti	43
3.3.7.2. Kuvan merkitys satutuntitilanteessa	47
3.3.8. Yksittäisen lapsen kohtaaminen	49
3.3.9. Kokemus koulii	51

3.4. Toisten sadunkertojien kertomaa	54
3.4.1. Tampereen kaupunginkirjaston satutunneista kuultua	54
3.4.1.1. Korvaako karisma suunnittelun?	55
3.4.1.2. Pitkänlinjan sadunkertoja luottaa valmistautumiseen	56
3.4.2. Hangon kaupunginkirjaston satutunnit: Agneta Möller-Salmela ja elämystunnit	59
3.5. Kokemuksia saduttamisesta	61
4. MITEN PERHEPÄIVÄHOITAJAT JA LASTEN VANHEMMAT KOKEVAT KIRJASTON SATUTUNNIT?	62
4.1. Perhepäivähoitajien kokemuksia	62
4.2. Vanhempien kokemuksia	66
4.3. Lasten piirustuksia: millainen on kiva satutunti?	73
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	73
5.1. Tietoa satutunneista eri näkökulmien kautta	73
5.2. Kyselylomakkeiden vastausten tulkintaa	74
5.3. Satutuntitilat	78
5.4. Kirjojen valinta	79

5.5. Onnistunut satutunti	80
5.6. Vertaistapaamiset	81
5.7. Oma suoriutumiseni sadunkertojana	81
6. LÄHTEET	85
7. KUVALUETTELO	89
8. LIITTEET	92

OLIPA KERRAN...

Menin lapseni kanssa kirjastoon ensimmäistä kertaa, kun tämä oli kahden kuukauden ikäinen. Kysyin miespuoliselta kirjastonhoitajalta pienten lasten katselukirjoja. Hän vilkaisi vaunuihin ja sanoi: ”Ai, tuolleko?”

Kun näytin vauvalleni kirjojen kuvia, huomasin, että hän katseli niitä, vaikka elämäntaival oli niin kovin alussa. Niistä ajoista on kauan. Matkan varrella on luettu monenlaista aina Pupesta Risto Räppääjään ja Pekka Töpöhännästä Harry Potteriin saakka.

Kuva 1

Pienten lasten seuraan hakeuduin uudelleen vuonna 2008, kun aloitin sadunkertojana Tampereen kaupunginkirjastossa. Päädyin valitsemaan pro gradu -tutkielmani aiheeksi satutunnit. Se oli luonteva valinta, sillä olen toiminut kirjastoalalla, ja minulla on myös kirjastonhoitajan koulutus. Pidän lapsista ja pidän kirjoista. Satutunnit on minulle siis tuttu ja ajankohtainen gradun aihe. Tämän työn luvussa 3.3. Satutuntien henkilökohtaista historiaa - Sadunkertojana Tampereen kaupunginkirjastossa olen pohtinut syitä, miksi ryhdyin sadunkertojaksi.

Koen, että aiheeni on tärkeä ja ajankohtainen myös yleisemmällä tasolla. Maailma on 2000- ja 2010-luvuilla kovin raaka ja sirpaleinen. Nuo pienet ihmiset, joiden osaksi on tullut elää lapsuuttaan tänä aikana, tarvitsevat kaiken mahdollisen tuen matkallaan kohti aikuisuutta. Median, tietotekniikan, visuaalisuuden ja globalisaation valtakautena lapsi tarvitsee toisenlaisia virikkeitä mielikuvitukselleen. Satu voi olla tänä aikana yksi merkittävä tekijä, joka eheyttää lasta.

JOHDANTO

Pro gradu -tutkielmani on monimuotogradu, joka jakautuu kahteen osaan: tieteelliseen osaan eli tutkimusosaan sekä taiteelliseen osaan. Tutkimusosani aiheena on satutuntien pitäminen. Taiteellinen osani koostuu runoista. Olen miettinyt paljon, miten satutuntien pitäminen liittyy kirjoittamiseen. Näennäisesti ajatellen voi tuntua, ettei mitenkään. Paitsi että nykyaikana sadut ovat pääasiassa kirjoitettua kirjallisuutta, ja siten kysymys on kirjoittamisen sosiologiasta. Runoni eivät teemoiltaan liity mitenkään satutunteihin, satuihin tai edes lapsiin. En tiedä, onko sattumaa, että runosuoneni on kuitenkin alkanut pulputa samaan aikaan, kun olen lukenut ja kertonut satuja

lapsille. Mielikuvitustani on siis ruokittu. Ovatko sadut ja runot kuitenkin kovin kaukana toisistaan? Molemmat kumpuavat mitä suurimmassa määrin alitajunnasta. Ehkä molempien taustalla ovat myös ikiaikaiset myytit. Graduni tieteellinen ja taiteellinen osa tukevat toisiaan.

Paitsi että pohdin työssäni satutuntien pitämistä monelta kannalta, olen myös halunnut etsiä vastauksia kysymykseen, millainen on hyvä ja onnistunut satutunti. Millainen on hyvin pidetty satutunti? Mitkä asiat merkitsevät, että satutunnista tulee onnistunut? Miten onnistuneeseen satutuntiin päästään?

Olen käyttänyt tutkimuksessani kolmea eri tutkimusmenetelmää: oman työni reflektointia, haastatteluja ja kyselylomakkeita. Tarkoitukseni on ollut saada mahdollisimman monipuolista ja välitöntä tietoa aiheesta.

Tässä työssä kerron ensimmäisessä luvussa lyhyesti 2-5-vuotiaiden lasten kehityksestä: millaisia ovat tämän ikäiset lapset? Lisäksi tarkasteluni kohteena on ääneen lukeminen ja kertominen pienille lapsille. Toisessa luvussa pohdin satujen merkitystä lapselle. Määriteltyäni käsitteitä olen kirjoittanut kansansaduista viimeisen 50 vuoden aikana käydystä keskustelusta. Olen haastatellut tuttua lastentarhanopettajaa, joka kertoo omia näkemyksiään satujen merkityksestä. Luvun lopuksi olen mietiskellyt, mitä sadut voivat saada aikaan lapsessa. Miten satujen kautta voidaan päästä vahvempaan elämänhallintaan: sadut auttavat selvittämään tunteita ja luottamaan enemmän omiin kykyihin. Lasta vahvistaa myös se, että hyvä aina voittaa hyvän ja pahan välisessä taistelussa.

Kolmannessa luvussa käsittelem ensiksi satutuntien historiaa. Satutuntien tehtäviä tarkastelen kirjastonhoitaja Ulla Lehtosen artikkelin valossa. Sitten käyn käsiksi varsinaiseen tutkimukseen, jonka ensimmäinen osa on oman työni reflektointia. Toisin sanoen kerron perusteellisesti omista satutunneistani Tampereen kaupunginkirjastossa vuosien 2008 - 2012 välisenä aikana. Olin sadunkertojana kolmessa eri lähikirjastossa Tampereella: Peltolammilla, Lentävänniemessä ja Messukylässä. Mitä olen oppinut ja mitä ohjeita voin antaa aloitteleville sadunkertojille? Käyn lävitse satutuntejani seuraavista näkökulmista: Satutuntitilat, Valmistautuminen, Aloituserituaali, Satutunnin kulku, Kirjojen valitseminen, Kuvan merkitys satutuntitilanteessa, Yksittäisen lapsen kohtaaminen, Kokemus koulii.

Seuraavaksi otan esille satutunnit toisten sadunkertojien näkökulmasta. Koska olen halunnut työhöni mahdollisimman laajan näkemyksen satutuntien pitämisestä, olen haastatellut huhtikuussa 2012 kahta muuta Tampereen kaupunginkirjastossa toimivaa sadunkertojaa. Kirjoitin

sadunkertojille kirjeen, jossa kerroin gradustani ja pyysin yhteydenottoa niiltä, joita kiinnostaisi tulla haastateltaviksi. Pyysin kirjastojen johtajia välittämään kirjeet sadunkertojille. Kaksi sadunkertojaa vastasi tiedusteluihini. Sovin heidän kanssaan ajan, ja haastattelin heitä puhelimesta. Myöhemmin keväällä kaupunginkirjastossa järjestettiin sadunkertojien vertaistapaaminen. Lisäksi paikalle saapuivat juuri nämä kaksi haastattelemaani sadunkertojaa. Kävimme kolmestaan hedelmällisen keskustelun, josta sain lisämateriaalia työhöni.

Olen haastatellut myös sadunkertoja, lukuinnostaja Agneta Möller-Salmelaa Hangon kaupunginkirjastosta tammikuussa 2012. Valitsin hänet haastateltavaksi, koska olin muutamia vuosia aikaisemmin kuullut hänen pitämänsä luennon Tampereen kaupunginkirjastossa, ja siten tiesin hänestä. Hän on kehittänyt satutunti-ideaa hyvin pitkälle. Hän on vienyt satutunteja ihan omaan suuntaansa ja on saavuttanut ideoillaan myös paljon julkisuutta. Jopa niin, että hänet on vuonna 2007 palkittu Nuutti-palkinnolla. (Kirjastot.fi -sivujen mukaan Nuutti-palkinto on BTJ Kirjastopalvelu Oy:n jakama tunnustus näkyvästä toiminnasta kirjaston käyttäjien puolustamiseksi ja kirjastopalvelujen edistämiseksi. Palkinto jaetaan vuosittain ja sen suuruus on 2000 euroa.) Hän kiertää myös luennoimassa satutunti-/elämystuntiasiasta ympäri Suomea. Tammikuun alussa 2012 tein matkan Hankoon, tapasin Agneta Möller-Salmelan ja haastattelin häntä. Tämän lisäksi minulla oli tilaisuus seurata hänen esitelmäänsä Suomen Lastenkirjastoinstituutin järjestämässä Kirjakori 2011 -seminaarissa maaliskuussa 2012. Graduuni liittyen olen ollut hänen kanssaan myös sähköpostiyhteydessä.

Halusin tuoda esille, miten muut sadunkertojat ovat kokeneet työnsä sadunkertojina. Mitä evästyttä aloittelevat voivat saada heidän kokemuksistaan? Tämän jälkeen sivuan lyhyesti sadutusmenetelmää.

Neljännessä luvussa puran kyselylomaketutkimuksen vastaukset. Kysyin perhepäivähoitajien sekä satutunneilla käyvien lasten vanhempien kokemuksia kirjaston satutunneista Lentävänniemen ja Messukylän lähikirjastoissa keväällä 2011. Annoin myös lapsille pienen tehtävän: He saivat piirtää aiheesta, millainen on kiva satutunti. Viidennessä luvussa olen esittänyt johtopäätökset. Kuudennessa luvussa tarkastelen vielä omaa menestymistäni sadunkertojana.

Satutunneista on tehty pro gradu -tutkielmia melko vähän. Tästä näkökulmasta, josta itse asiaa käsittelen, ei tutkielmia ole aikaisemmin tehty.

1. PIENEN LAPSEN KEHITYKSESTÄ

1.1. Millaisia ovat 2-5-vuotiaat lapset?

Kuva 2

Lasten on yleensä oltava kolme vuotta täyttäneitä päästäkseen mukaan kirjaston satutunneille Tampereen kaupunginkirjastossa. Koska tämän neljän vuoden aikana satutunneillani on joskus käynyt myös alle 3-vuotiaita, olen ottanut tarkasteluuni mukaan 2-5-vuotiaat. Kolmen vuoden ikäraja on kuitenkin hyvin perusteltu, mikä käy tässä työssä ilmi.

Kun aloin tutkia kirjallisuudesta 2-5-vuotiaan lapsen kehitystä, minut valtasi suru ja pettymys. Sen takia, että en ollut perehtynyt tähän asiaan aikaisemmin, vielä sadunkertojana toimiessani. Jos menen vielä kauemmaksi, aina oman lapseni lapsuuteen, ymmärsin, että aivan liian vähän silloinkin tutustuin siihen, mitä pienen lapsen kehityksestä oli kirjoitettu. Jos minulla olisi ollut enemmän tietoa lapsen kehityksestä, olisi moni tilanne saattanut sujua luonnikkaammin, niin sadunkertojana kuin äitinäkin.

Seuraavassa tarkastelen tutkimani kirjallisuuden valossa, millaisia ovat 2-5-vuotiaat lapset, kutakin ikävuotta erikseen.

1.1.1. Kaksivuotias

Kaksivuotias on toimelias. Hän hyppii ja juoksee, sekä osaa potkia palloa ja taputtaa käsiään. Muutenkin käsien näppäryys lisääntyy. Väsyneenä hän on helposti levoton ja ärtyisä. Hän pystyy muodostamaan muutaman sanan lauseita ja sanoo usein "ei", vaikka ei tarkoitaakaan sitä. (Opettaminen 2000, 110.)

Kuva 3

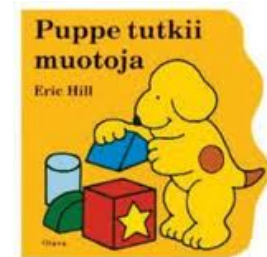
Lapsi on tullut ensimmäiseen itsenäistymisvaiheeseen, uhmaikään, joka usein alkaa jo alle kaksivuotiaana. Hän huomaa voivansa vaikuttaa asioihin ja osaa tehdä helppoja valintoja. Kaksivuotias huomaa, että on olemassa vaihtoehtoja. Tässä vaiheessa tahtominen ja oman tahdon ilmaiseminen on tärkeää. Hän kokeilee omia rajojaan ja haluaa tehdä kaiken itse, "itte, itte". Rytmii on lapsesta kiehtovaa. (Jarasto & Sinervo 1997, 39-40.) Hän on utelias ja pitää yksinkertaisista leluista, kuvista, saduista, kirjoista, kertomuksista, lauluista ja laululeikeistä. Keskittymään hän pystyy vain lyhyen hetken. (Opettaminen 2000, 110.) Tämän ikäisissä lapsissa jokin paikka liikkuu koko ajan. Tämä on yksi selkeä perustelu satutuntien kolmen vuoden ikärajalle. Lapset saattavat

kuunnella tarkasti, mutta esimerkiksi liikettä ilmaisevat sanat herättävät heissä halun liikkua. Kieli ja liike ovat lapselle yhtä. (Jarasto & Sinervo 1997, 44.)

Kaksivuotias leikkii yleensä yksin, eikä leikki muodosta kokonaisuutta, vaan siinä on irrallisia tapahtumia, joissa lapsi matkii ympäristöään. (Jarasto & Sinervo 1997, 42.) Leikki voi olla myös rinnakkaisleikkiä: leikitään yksin, mutta lähekkäin toisten lasten kanssa. Omasta antaminen ja yhteistyö ovat kaksivuotiaalle vaikeita. Sylissä istuminen on tässä iässä erityisen mieluista. (Opettaminen 2000, 110.)

1.1.2. Kolmevuotias

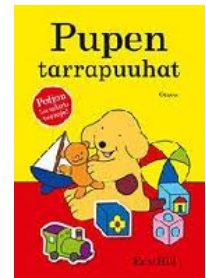
Kolmevuotias juoksee, kiipeää, hyppää, keinuu ja käyttää mielellään käsiään, mutta hän on vielä kömpelö. Hän haluaa puhua ja oppia uusia sanoja. (Jarasto & Sinervo 1997, 48, Opettaminen 2000, 111) Hän on utelias ja havaitsee, että hän saa kyselemällä huomiota ja myös paljon tietoa (Woolfson 2001, 38). Huomion - nähdäksi ja kuulluksi tulemisen - tarve onkin kolmevuotiaalla ensisijainen. Hän etsii sitä vaikka hyväksynnän menettämisen uhalla. (Jarasto & Sinervo 1997, 47.) Tämän ikäinen lapsi ymmärtää puhetta ja perusteluja sekä osaa eläytyä muiden tunteisiin. Hän osaa pohtia asioita muustakin kuin omasta tahtomisen näkökulmastaan. Keskittyminen on vieläkin vaikeaa, ja hän pystyy siihen vain vähän aikaa. (Jarasto & Sinervo 1997, 47, Opettaminen 2000, 111.) Hän ymmärtää usein väärin ja hän saattaa esittää ajatuksia, jotka eivät tunnu liittyvän aiheeseen. Hän ei pysty vielä erottamaan mielikuvitusta todellisuudesta. (Opettaminen 2000, 111.) Tässä iässä rajat, jopa hengissä säilymisen rajat, ovat lapselle erityisen tärkeitä (Jarasto & Sinervo 1997, 48). Kolmevuotias pitää sormileikeistä, kertomuksista ja lauluista sekä laululeikeistä. Hän leikkii mieluiten yksin, mutta nauttii ystävästä ympärillään. (Opettaminen 2000, 111.) Leikeissä saattaa näkyä ja kuulua esimerkiksi päivän tapahtumien läpikäyminen. Lapsi jäljittelee mm. vanhempiaan tai eri ammattiroolissa toimivia henkilöitä. (Yhdessä, 22.) Hän on vielä hyvin minäkeskeinen. Kauniisti käyttäytyminen ja jakaminen ovat hänelle vaikeita. Mutta hän viihtyy jo hyvin pienessä ryhmässä. Kolmevuotias haluaa olla lähellä aikuisia ja miellyttää näitä, olla "kiltti". Hän on riippuvainen aikuisten hyväksynnästä ja kiitoksesta. (Jarasto & Sinervo 1997, 49, 51, Opettaminen 2000, 111.)

Kuva 4

1.1.3. Nelivuotias

Nelivuotias on erittäin toimelias. Hänellä on voimakas tarve "päättää itse omista asioistaan" ja toimia oman aikataulunsa mukaan. Valintojen tekeminen saattaa olla hänelle joskus hermostuttavan vaikeaa. Hän liikkuu nopeasti, hyppii, juoksee kilpaa, kiipeää ja heittää palloa mielellään. (Jarasto & Sinervo 1997, 50, Opettaminen 2000, 111.) Hän nauttii puhumisesta ja uusien sanojen oppimisesta. Sanavarasto lisääntyy kovaa vauhtia. Hän kyselee paljon ja osaa ajatella jossakin määrin johdonmukaisesti. Lapsi kuuntelee tarkasti. Esimerkiksi leikkiessään keskittyneesti, hän samalla seuraa aikuisten puhetta ja saattaa välillä kysellä ja kommentoida uteliaasti. (Jarasto & Sinervo 1997, 52, Opettaminen 2000, 111.) Nopea assosiointikyky liittyy sanojen asiasisältöön. (Jarasto & Sinervo 1997, 59.) Tämän havaitsin usein satutunneilla. Jos kirjassa oli esimerkiksi koiran kuva, lapset saattoivat alkaa puhua naapurin tädin koirasta tai unessa nähdyistä koirasta yms.

Kuva 5

Toden erottaminen kuvitellusta on nelivuotiaallekin vielä vaikeaa, eikä hän pysty keskittymään pitkiä aikoja. (Opettaminen 2000, 111.)

Nelivuotias leikkii toisten lasten kanssa, ja hän pitää esimerkiksi roolileikeistä. Piirroksissa hän ilmaisee asiat sellaisina kuin hän ne kokee: esimerkiksi äiti saattaa olla kooltaan isompi kuin isä, koska tämä on ehkä enemmän läsnä lapsen maailmassa. Hän kiinnostuu myös hiljaisesta puuhailusta. Esimerkiksi piirtäessään hän samalla juttelee ja nimeää työnsä tuloksia: "Tämä ois kukka." Mielikuvituksen kehittyminen näkyy myös uutena kiinnostuksena satuihin. (Jarasto & Sinervo 1997, 51-57.) Lapsi samaistuu mielellään satujen hahmoihin, tytöt prinsessoihin ja pojat erilaisiin sankareihin (Yhdessä, 24).

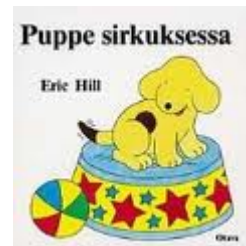
Hän alkaa myös oppia jakamista ja sääntöjen hyväksymistä. Hän oppii odottamaan vuoroaan, lainaamaan tavaroitaan ja unohtamaan hetkeksi omat tarpeensa. Vilpitön kiitos tehoaa nelivuotiaaseen. Hän alkaa myös ymmärtää oikean ja väärän eron, ja hän haluaa enimmäkseen tehdä oikein. (Jarasto & Sinervo 1997, 50, Opettaminen 2000, 111-112.)

1.1.4. Viisivuotias

Viisivuotiaan maailma on sisäisesti rikas ja mielikuvitus voimistuu.

Elämykset, muistikuvat ja kasvava sanavarasto vahvistavat mielikuvitusta.

Lapsi kyselee paljon ja kommentoi jatkuvasti omia puuhiaan. (Jarasto & Sinervo 1997, 52, 57-58.) Hän hallitsee hyvin tasapainonsa ja osaa kävellä suoraa viivaa pitkin. Hän osaa myös hypellä ja marssia. Hän osaa piirtää, värittää ja osallistuu toimintaan ja leikkeihin mielellään. Hän osaa solmia kengännauhat, napittaa vaatteet ja käyttää vetoketjua. (Opettaminen 2000, 112.)

Kuva 6

Viisivuotiaalla niin kuin pienemmilläkin lapsilla lapsen oma tavoite on tärkeämpi kuin jonkun toisen antama tavoite. Esimerkiksi aikuisen antaman tehtävän lapsi suorittaa mielellään vain, jos se jotenkin liittyy hänen kokemusmaailmaansa. Tämä asia tuli selkeästi esille piirustustuokiassa, joka seurasi sadunlukemistuokiota satutunneillani. Aika harvoin lapset piirsivät juuri antamastani aiheesta. (Jarasto & Sinervo 1997, 57.)

Viisivuotias tuntee joitakin kirjaimia ja numeroita, ja hän teeskentelee mielellään lukevansa ja kirjoittavansa. Viisivuotias saattaa jo oppia lukemaan. Hän kyselee ja esittää ajatuksia, jotka osoittavat lisääntyntä ymmärrystä. (Opettaminen 2000, 112.) Hän nauttii kielellisestä toiminnasta. Tämänikäinen lapsi leikkii mielellään sanoilla ja niiden rytmillä. Hän pitää täsmällisistä tehtävistä, leikinlaskusta ja sanaleikeistä, tempuista ja hokemista sekä kertomuksista, laulamisesta ja runoista. Tämä on myös liioittelun aikaa: isovelji on maailman vahvin. Hän on utelias ja innokas saamaan selvän asioista, ja hän alkaa erottaa toden kuvittelusta. Keskittyminen on vielä lyhytjänteistä, mutta se paranee koko ajan. (Jarasto & Sinervo 1997, 58, Opettaminen 1997, 112.)

Viisivuotias ymmärtää jo sanallisia kehotuksia ja neuvoja, eikä häntä tarvitse ohjata kädestä pitäen. Hän tarkkailee muiden toimintaa ja vertaa sitä omaansa. Tästä näkyy alkava itsekritiikki. Oman ikäisten seura on lapselle tärkeää. (Jarasto & Sinervo 1997, 60-61.) Hän leikkii toisten lasten kanssa sekä ryhmässä että parhaan ystävän kanssa. (Jarasto & Sinervo 1997, 67, Opettaminen 2000, 112) Esimerkiksi Messukylän kirjastossa pitämilläni satutunneilla oli ensimmäisenä talvena kaksi viisivuotiasta tyttöä, jotka ystävästyivät. Ehkä he tapasivat satutuntien ulkopuolellakin.

Viisivuotias ymmärtää jo sääntöjä, mutta yrittää usein muuttaa niitä omaksi edukseen. Hän osoittaa kiintymystä aikuisia kohtaan ja haluaa miellyttää heitä. (Opettaminen 1997, 112.) Tämänkin huomasiin satutunneillani. Edellä mainitsemani viisivuotiaat tytöt tuntuivat minuun erityisen

kiintyneiltä. Ylimalkaan viisivuotias käyttäytyy ystävällisesti ja huomaavaisesti muita ihmisiä kohtaan, ja hän suhtautuu myötätuntoisesti itkeviä ja murheellisia kavereitaan kohtaan. (Woolfson 2001, 47, 126.) Hän alkaa myös erottaa, mikä on oikein ja mikä väärin (Opettaminen 2000, 112).

Neljä- ja viisivuotiaan välillä on selvä kehityksellinen ero. Viisivuotias on nuorempiin satutuntilapsiin verrattuna kypsempi. Hänen kanssaan voi käydä jo pieniä keskusteluja. Hän on levollinen, tasapainoinen ja ison oloinen. Pirkko Jarasto ja Nina Sinervo sanovat tästä ikävaiheesta, että se on usein tyyntä myrskyn edellä (Jarasto & Sinervo 1997, 62).

1.1.5. Satutunti-ikäiset ovat liikkuvaisia

Kuten edellä esitetystä käy ilmi, satutunti -ikäiset lapset liikkuvat paljon ja mielellään. Esimerkiksi kolmevuotiaan liikkumisesta on Mari Kahri sanonut seuraavaa:

Kuva 7

[kolmevuotias] juoksee, tekee äkkipysähdyksiä ja käännöksiä, hyppelee tasajalkaa, tanssii, kävelee portaita vuoroaskelin, laskee mäkeä, kiipeää, ajaa kolmipyöräisellä, tasapainoilee (Kahri 2003, 11).

Taas kerran omantunnon kolkutusta. Minun satutunneillani ei liikuttu. Päinvastoin: yritettiin istua mahdollisimman hiljaa, paikallaan ja keskittyneesti. Pienet liikuntahetket olisivat olleet suotavia. Jos olisin jatkamassa satutätinä, liittäisin satutunteihini vähän liikuntaa. Toisaalta lapsille on myös erittäin hyväksi oppia olemaan hiljaa ja keskittyneesti. Lentävänniemessä lapset pääsivät talvella satutunnin jälkeen ”pöykkyyn”, eli kiipeilemään lumipenkkaan. Lohdutan itseäni sillä, että ehkäpä pöykkyt olivat erityisen mieluisia juuri siksi, että takana oli satutunti, jossa piti istua hiljaa paikallaan.

Kun olin aloittanut satutunnit Lentävänniemen kirjastossa syksyllä 2009, törmäsin heti siihen, miten mielellään satutuntilapset liikkuvat. Aivan kuten Mari Kahri sanoo, kolmevuotiaat haluavat kiipeillä. Olin aika ajoin ihmeessä lasten kanssa, kun he kiipeilivät penkeissä satutunnin aikana. Pelkäsin, että tapahtuu onnettomuuksia. Siinä tilanteessa ei sadunluennasta/-kerronnasta tullut mitään. Vuoden vaihteessa yksi hoitajista tuli mukaan satutunnille, ja tilanne rauhoittui. Asiantuntijoiden mukaan 2-5-vuotiaiden on vielä vaikeaa keskittyä. Siksi olen hämmästynyt, miten hyvin monet satutuntilapsistani jokaisessa paikassa lopulta pystyivät keskittymään kuuntelemiseen. Joskin Lentävänniemessä keskittyminen tosiaan edellytti hoitajan läsnäoloa.

Satutunti -ikäisten halu liikkua näkyi myös Messukylän kirjastossa, jossa eteisaulan ja satuhuoneen välissä on runsaasti tilaa. Erityisesti pojat pinkaisivat usein juoksuun, kun ulkovaatteet oli riisuttu. Heitä joukolla kiellettiin ja toppuuteltiin.

1.1.6. Tony Dunderfeltin ajatuksia

Tony Dunderfelt kirjoittaa lapsen yliminän muodostumisesta. Parivuotiaana lapsen tavoitteena on nopea ja välitön omien halujen tyydytys. Tätä kutsutaan mielihyväteriaatteeksi. Tullakseen toimeen järjestäytyneessä perheessä ja yhteiskunnassa lapsen on opittava tulemaan toimeen vallitsevien sääntöjen ja normien rajoissa. Yliminä siis rajaa lapsen yksilöllisyyttä ja vähentää spontaanisuutta, mutta samalla se auttaa lasta tulemaan toimeen ympäristönsä kanssa. (Dunderfelt 2011, 74-76.)

Mieleeni tuli ajatus, että satutunti toimii tavallaan yliminän ja spontaanisuuden välimaastossa ja voi siten olla lapsen kehitykselle hyvinkin hedelmällinen kokemus. Yliminä kehittyy, kun lapsen on istuttava hiljaa ja opittava keskittymään ja kuuntelemaan. Toisaalta lapsen mieli saa askarrella huimissa sadun sfääreissä, ja siten mielikuvitus rikastuu.

Pieni lapsi kokee maailman hyvin eri tavoin kuin aikuinen. Hän on paljon herkempi ja vastaanottavaisempi, ja mielikuvituksen vilkkaus on hänelle ominaista. Kuten saattoi havaita satutunneilla, lapsi, joka riehuu ja juoksentelee ympäriinsä, saattaa seuraavassa hetkessä istua hiirenhiljaa kuuntelemassa satua. Dunderfelt toteaa, että satujen avulla pienelle lapselle voi esimerkiksi opettaa moraalisen käyttäytymisen perusteita. Pieni lapsi on matkiva olento. Hän sisäistää olemukseensa syvästi kaikki aistikokemukset ja rakentaa niistä omaa sisäisyyttään. (Dunderfelt 2011, 78-79.)

Dunderfelt kirjoittaa myös rytmien suuresta merkityksestä lapsen elämässä:

Nukkumisen ja valvomisen, ruokailuaikojen ja muiden perushoitotoimenpiteiden säännöllisyys ja saatavuus ovat [...] kaiken perusta. Niistä rakentuu lapselle hyvin syviä tunteja ja luottamus tai epäluottamus maailmaan.... Rytmit muodostavat voiman, jota kasvattaja voi oppia käyttämään tehokkaasti kasvatukseen. (Dunderfelt 2011, 77.)

Päiväkoti- ja perhepäivähoito perustuu hyvin paljon määrättyihin, tiukkoihin rytmeihin, jotka toistuvat samanlaisina päivästä toiseen. Hoidin omaa lastani kotona kolme ensimmäistä vuotta. Pyrin pitämään yllä rytmiä, mutta olihan siinä joustoa enemmän kuin päivähoitossa.

Sadunkertojana toimiessani olin vähällä joutua törmäyskurssille rytmiasiassa hoitajien kanssa. Tai toisin sanoen rytmit olivat taustalla tilanteessa, joka satutunnilla syntyi. Tästä enemmän tuonnempana.

Dunderfelt kirjoittaa aistimusvirikkeistä:

Aistimusvirikkeistä ollaan nykyään kahta mieltä. Joidenkuiden kasvattajien mukaan lasta tulisi mahdollisimman nopeasti totuttaa tämän maailman todellisuuteen ottamalla hänet mukaan sinne, minne vanhemmat menevät, ja antamalla hänen elää kuten muutkin. Toinen ajatustapa painottaa sitä, että lasta tulisi mahdollisimman kauan pitää lapsuuden maailmassa ja ettei liian aikainen jättäminen esimerkiksi tekniikan ja viihdeteollisuuden armoille ole lapsen kehitykselle hyväksi. Molemmissa ajattelutavoissa voidaan mennä äärimmäisyyksiin. (Dunderfelt 2011, 77.)

Itse pidän tässä kuten monessa muussakin asiassa parhaana kultaista keskietä. Dunderfelt lainaa Zacharias Topeliuksen yllättävän ajankohtaisia sanoja lähes sadanviidenkymmenen vuoden takaa (1865):

Pitäisi varoa ennen aikojaan häiritsemästä lapsuudenpäivien rauhaa. Elämä koettaa saada aikaan rikkoutumisia jo kehdosta pitäen, mutta kaikki todellinen kehitys tapahtuu asteittain. Lasten on sen sijaan nykyään vilauksessa tultava niin erinomaisen järkeviksi. He ovat perillä paljosta, mitä heidän olisi parempi olla tietämättä, ja sitä vastoin tietämättömiä siitä, mistä tosi onni riippuu. Itsekkäitä, juurettomia, kuihtuneita lapsiraukkoja, joilla ei ole kiinnikettä taivaassa eikä maan päällä, he ovat elämään väsyneitä silloin, kun toiset alkavat elää.

Milloinkaan ei kyetä korvaamaan kuihtunutta, tuhottua varhaisvanhaa lapsuutta. Noista olennoista, joiden juuri on kuivettunut, voi tulla hyviä, hyödyllisiä, toimekkaita, valistuneita, mutta harvoin onnellisia ihmisiä. (Topelius 1931, 276-277.)

Topeliuksen sanat ovat kovia, mutta valitettavan tosia tänä päivänä. Lapset tulevat tutuiksi mm. median kautta aikuisten asioiden ja pahan maailman kanssa aivan liian varhain. Kuten Topelius sanoo, he tietävät liian pieninä asioista, joista heidän ei vielä tarvitsisi tietää. Sadunkertojana saatoin vain toivoa, että satujen maailma voisi omalta pieneltä osaltaan olla suojelemassa lapsuudenpäivien rauhaa.

1.2. Ääneen lukemisesta ja kertomisesta pienille lapsille

Kertomukset ovat meidän sisällämme ja ympärillämme. Niitä on joka paikassa, missä on inhimillistä toimintaa ja vuorovaikutusta. Ei ole elämää ilman kertomuksia. Suullinen kerronta on juurtunut ja iskostunut meihin syvästi. Sitä on sekä arkielämän jokapäiväisyyksien viestinnässä että

Kuva 8

syvässä inhimillisessä kanssakäymisessä. Kertomuksilla me viemme inhimillisyyttä eteenpäin sekä teemme itsemme itsellemme ja toisille ymmärrettäväksi. (Luumi 2006, 13.)

Amerikkalainen teologi Harvey Cox kuvaa kertomusten vaikutusta seuraavasti:

Kertomustemme avulla me teemme menneisyytemme nykyhetkeksi, sijoitamme itsemme nykyhetkeen ja suuntaamme toivomme tulevaisuuteen. Ilman kertomuksia meiltä olisi riistetty sekä muisteleminen että vastaanottaminen. Sen, että olemme enemmän kuin karvattomia kaksijalkaisia, tiedämme vertausten, kaskujen, tarinoiden, satujen, myyttien, faabeleiden, runojen ja kertomusten välityksellä. Me emme ole vain luoneet lukemattomia kertomuksia, olemme myös löytäneet loputtoman määrän tapoja kertoa niitä edelleen. Me tanssimme niitä, me maalaamme niitä pöydän äärellä, missä vielä jäätyvät aterian tähteet. Me kuiskailimme niitä nukahtavien lastemme korviin hämärissä makuukamareissa. Me soperramme niitä kirjeissämme ja päiväkirjoihimme. Me leikimme niitä ilmi vaatteillamme, joita käytämme, paikoissa, joihin hakeudumme; ystävyysuhteissa, joita viljelemme. Heti kohta, kun lapsemme alkavat ymmärtää meitä, alamme kertoa heille kertomuksia ja vanhemmiltamme toivomme kuulevamme heidän koko tarinansa, ennen kuin he jättävät meidät. (Cox 1973, Luumin 2006, 14 mukaan.)

Edellä kertominen ja kertomukset on ymmärretty laajimmassa mahdollisessa merkityksessä.

Useimmiten, kun puhutaan kertomisesta ja kertomuksista, tarkoitetaan erityistä kertomistilannetta,

jossa paikalla on kertoja. Ennen vanhaan, kun lukutaito ei ollut kaikkien hallussa eivätkä tiedotusvälineet olleet vielä kehittyneet, suullinen kertominen oli välttämättömyys. Se oli tapa, jolla välitettiin tietoa. Kansalliskirjailijamme, Aleksis Kivi, on sijoittanut pääteokseensa kertojan: mieluusti kuuntelevat Jukolan veljekset Aapon tarinoita.

Kirjapainotaito kehittyi uudella ajalla. Ensimmäiset radioaallot lähetettiin 1800-luvun lopulla, televisio on 1900-luvun tuote, ja tietotekniikka on levinnyt ja yleistynyt vasta viime vuosikymmeninä ja vuosina.

Kuva 9

Jos ennen halusi tietää esimerkiksi vieraista kansoista ja maista, oli ainoa mahdollisuus kuunnella niitä, jotka matkoilla ja sota- tai kaupparetkillä olivat kiertäneet maailmaa. Sananlasku ”Sillä, joka on matkustanut, on aina kerrottavaa”, piti kirjaimellisesti paikkansa. Kertojia ihailtiin ja arvostettiin, kertomusten yksityiskohdat painettiin mieleen, kertomista kuunnellessa ei surtu ajan kulua. (Luumi 2006, 29.)

Nykyään ne asiat, joita kertojat ennen välittivät ihmisille, kuullaan lukemalla itse kirjoista, lehdistä ja Internetistä ja seuraamalla ylipäättään mediaa. Lukutaito ja media ovat siis korvanneet kertomisen, kun tarkoitetaan termin suppeampaa merkitystä, sikäli kuin merkityksiä aina voi erottaa toisistaan.

On ihmisryhmä, jolla ei ole lukutaitoa hallussaan: pienet lapset. On ensiarvoisen tärkeää, että tämä ryhmä saa kuulla asioista, joita se tarvitsee kasvaakseen ja kehittyäkseen tasapainoisesti kohti aikuisuutta. Lapsille me teemme inhimillisyyttä ymmärrettäväksi kertomalla. Pienet lapset siis tarvitsevat kertojia ympärilleen. Useimmiten kertojia ovat omat vanhemmat, sisarukset, isovanhemmat, päivähoitajat ja muut lapsia vanhemmat ihmiset.

Entisinä aikoina kerrottiin myös satuja. Kansansadut kiersivät suullisena perinteenä ja niitä kokoonnuttiin kuuntelemaan sekä arkena että erityisissä tilanteissa. (Into 2004, 48.)

Media kilpailee raivokkaasti myös pienten lasten ajasta ja huomiosta. Siksi lapset tarvitsevat, että heille luetaan ja kerrotaan satuja ja kertomuksia. Sitä voivat tietenkin tehdä vanhemmat ja isovanhemmat. Satutunnit ovat kirjastojen perinteinen palvelumuoto lapsiasiakkaille.

Satujen kertominen lapsille on jotakin erilaista ja ainutlaatuista. Se on elävä vuorovaikutustilanne. Se voi olla myös esitys, jota lapset saavat seurata paikan päällä ja johon he saavat myös itse osallistua. Aikuisen läsnäolo sadunkerrontatilanteessa herättää lapsessa turvallisuuden tunnetta.

Margaret Read Macdonald, amerikkalainen sadunkertojaguru, sanoo, että sadunkertominen on lahja, jonka sadunkertoja voi jakaa yleisölleen. Kerrontatuokio on onnistunut, kun kertoja välittää yleisöstään ja kun hän kommunikoi suoraan jokaisen kuulijan kanssa. (MacDonald 1993, 10.) Esimerkiksi katsekontakti jokaisen lapsen kanssa satutunnilla luo hyvät edellytykset vuorovaikutukselle.

Olen usein lukiessani satutunneista törmännyt ajatukseen, että suoraan kirjasta luettu satu ei pidä lasten kiinnostusta yllä yhtä tehokkaasti kuin kerrottu. Mutta luettaessakin voidaan käyttää tehokeinoja: esimerkiksi taukoja, hidastusta, nopeutusta, äänen hiljentämistä tai voimistamista. Tärkeää on sekä luettaessa että kerrottaessa, että sadunkertoja keskittyy tilanteeseen. (Kanerva 1972, 2.)

You are prepared to tell your story, then forget yourself. You are the instrument; the story is the thing. (Thorne-Thomsen 1956, MacDonaldin 1993, 23 mukaan.)

Lapselle on merkityksellistä, kun hän voi yhdistää kuulemansa omiin kokemuksiinsa.

Luonnollisesti lapsi käyttää taustatietojaan ymmärtääkseen sadun sanoman. Satutunneilla tämä tuli ilmi silloin, kun lapset alkoivat puhua kertomukseen tai satuun liittyvistä kokemuksistaan. Satujen kautta lapsi voi käsitellä myös vaikeita tunteita ja asioita.

On havaittu, että satujen lukeminen ja kertominen ja niistä keskusteleminen kehittävät lapsen tietoisuutta kirjoitetun ja puhutun kielen yhteydestä toisiinsa. Lisäksi kertomusten vuorovaikutteinen ääneen lukeminen tukee kuullun ymmärtämistä. Sadut siis edesauttavat kielen kehitystä. Sanavaraston laajentaminen onnistuu oivallisesti satujen ja kertomusten yhteydessä. Interaktiivinen eli vuorovaikutteinen ääneen lukeminen, mitä satujen lukeminen usein on, tukee hyvin sanavaraston karttumista, kun siihen liitetään vielä sanojen käsittelyä. Epätavallisia sanoja voidaan käsitellä esimerkiksi ennen tai jälkeen sadun lukemisen. En yleensä keskeyttänyt sadun lukemista vieraiden sanojen käsittelyä varten. Vaikeita sanoja kannattaa huomata ja niiden merkitystä selventää satutunnillakin. Esimerkiksi kuvaa voi käyttää apuna sanojen selventämisessä. (www.lukimat.fi 2012)

Sadun kuuleminen opettaa lasta taiteen ja kirjallisuuden vastaanottamiseen. Vanhemmille tuttu tilanne on se, kun lapsi haluaa luettavan saman sadun tai kuvakirjan yhä uudelleen ja uudelleen. Usein vanhemman kyllästyminen asti. Kirjassa on jotakin, mitä lapsi jatkuvasti käsittelee mielessään ja alitajunnassaan, monta kertaa. Nina Bruce ja Heli Seljola ovat käsitelleet pro gradu -tutkielmassaan toistuvaa lukemista ja prosessia, jota lapsi käy lävitse, kun samaa tekstiä luetaan yhä uudestaan:

Toiston myötä lapsi voi oppia tuntemaan kirjan sisällön ja ennakoimaan, mitä seuraavaksi tapahtuu. Onnistunut ennakointi luo turvallisuuden tunnetta. Toistuvan lukemisen myötä lapsi usein oppii kirjan tarinan ulkoa. Tämä tulee esille esimerkiksi silloin, kun lukija yrittää jouduttaa lukuhetkeä --- lyhentämällä tekstiä. Lapsi ei kuitenkaan hyväksy puutteellista tarinaa, vaan toteaa: "Ei se noin mene!" tai "Miksi et lue kaikkea?" (Bruce & Seljola 1999, 8-9, ks. myös Ikonen, Marttila & Vaijärvi 1978, 108-109.)

2. SATUJEN MERKITYS LAPSELLE

2.1. Käsitteiden määrittelyä

Satu (ruots. saga; engl. fairy tale; saks. Märchen; ven. skazka; ransk. conte de fee) on vapaaseen mielikuvitukseen, kansan uskomuksiin ja suurelta osin myös myytteihin perustuva, tavallisesti moniepisodinen, usein opettavainen tai huvittava kertomus, jolle on ominaista selväpiirteinen ja pitkälti vakiintunut juonirakenne. Satu ei piittaa aika- ja paikkasuhteista, eikä arkitodellisuuden rajoista. Sadulla tarkoitetaan joko kansansatua, jonka tekijää ei tunneta, tai ns. taidesatua, jonka tekijänä on ollut tietty henkilö tai henkilöt ja joka on varta vasten lapsille kirjoitettua sanataidetta. Satu voidaan määritellä myös suorasanaisiksi tekstiksi, jossa on ainakin yksi todellisuudessa

mahdoton asia (Kuivasmäki & Heiskanen-Mäkelä 1990, 83, Ylönen 2000, 9, Hosiaisuusluoma 2003, 827.)

Kansansatu (ruots. folksaga; engl. folk tale; saks. Volksmärchen) on suullisesti kerrottu, muistinvaraisesti säilynyt ajanvieteperinteen laji. Kansansadut ovat yhteisiä monille kansoille, ja useat kansansatumotiivit tunnetaan kautta maailman. Kansansadut ovat yleensä kaavamaisia ja niiden kertomatapa on suoraviivaista; tapahtuma-aika ja -paikka ovat epämääräisiä ja henkilöt usein nimeltä mainitsemattomia (kuningas, poika, mies, akka jne.) Kansansadulle on leimallista ongelmaton suhtautuminen yliluonnolliseen, joka niissä esiintyy arkitodellisuuden osana. Kansansaduissa on maagisia motiiveja, kuten muuttuneita hahmoja sekä taikakeinoja ja -esineitä. Sisältö on usein mielikuvituksenomaista ja epäuskottavaa. Kansansaduista puuttuu syvyyttä: mökin poika ei tunne koti-ikävää eikä intohimoa palkintoprinsessaa kohtaan. Kansansadut jaetaan eläinsatuihin, pilasatuihin ja varsinaisiin satuihin. Varsinaiset sadut jakaantuvat ihme- ja novellisatuihin, legendoihin ja tyhmästä paholaisesta kertoviin satuihin. (Vaijärvi 1972, 65, Kuivasmäki & Heiskanen-Mäkelä 1990, 73-74.)

Taidesatu (ruots. konstsaga; saks. Kunstmärchen) eli kirjallinen satu (engl. literary fairy tale) on lyhyt teksti, joka on kirjailijan tuottama ja jossa jäljitellään perinteisiä kansansatuja ja muokataan niitä jollakin tavalla. Taidesatu on sanataidetta, joka syntyi varhain uudella ajalla, mutta itsenäistyi lajina vasta romantiikan kaudella (E.T.A. Hoffman, H. C. Andersen, Z. Topelius). Taidesadussa kansansatua on laajennettu ja syvennetty usein parodian ja satiirin keinoin. Esimerkiksi Satu Waltarin sadussa lohikäärme lojuu kylpyammeessa ja syö pesujauhetta. Moderni taidesatu on naivistinen ja tahallisesti yksinkertaistettu. Muumipeikko ihmettelee salaperäistä Joulua, jota muut yrittävät näköjään ruokauhrein lepyttää. (Vaijärvi 1972, 67, Kuivasmäki & Heiskanen-Mäkelä 1990, 84, Suojala 2001, 32.)

Kertomus (ruots. berättelse; engl. narrative, narration, tale, story; saks. Erzählung, Geschichte; ven. rasskaz, povest; rans. narration, histoire, récit) 1. Yleisnimi lyhytmuotoiselle, eepiselle, tavallisesti suorasanaiseksi sepitteelliselle tai ei-sepitteelliselle teokselle, jossa kerrotaan rajatusta tapahtumasta, tapahtumasarjasta, ihmiskohtalosta, elämäntilanteesta tms. Kertomuksella ei ole novellin kiinteyttä eikä romaanin laajaa näkökulmaa. (Mattila 1984, 40, Kuivasmäki & Heiskanen-Mäkelä 1990, 75, Hosiaisuusluoma 2003, 414.) 2. Kertova esitys yleensä; näin määritellen käsitteen piiriin ovat luettavissa esim. romaanit, oikeudenkäyntipöytäkirjat, historiankirjoitus, myytit, legendat ja sarjakuvat. Roland Barthesin mukaan kertomuksen historia on yhtä pitkä kuin ihmiskunnan historia,

sillä "ei koskaan eikä missään ole ollut kansaa, jolla ei olisi ollut kertomuksia." (Hosiaislouma 2003, 414.)

Tarina (ruots. sägen, berättelse; engl. story, tale, folk tale, legend, myth, tradition; saks. Sage, Volksage, Legende, Mythe; ven. fabula, rasskaz, istorija; rans. conte, récit, histoire) suullisesti tai kirjallisesti esitetty lyhyehkö juttu, kertomus, jonka tapahtuma-alue kuuluu todellisuuden piiriin. Oletetusta todellisuuspohjastaan huolimatta kansantarinoilla, kansansatujen tavoin, on usein myös myyttisiä piirteitä. Tarina on ollut keskeinen novellin lajikehityksessä. (Mattila 1984, 73, Kuivasmäki & Heiskanen-Mäkelä 1990, 84, Hosiaislouma 2003, 909.)

Satutunti kirjastossa pidettävä on noin 30 - 60 minuutin pituinen tuokio, jonka aikana aikuinen lukee tai kertoo lapsiryhmälle satuja tai kertomuksia. Sadunkertoja voi lukea suoraan kirjasta, kertoa kirjan tapahtumat esimerkiksi kuvien avulla tai hän voi kertoa ulkoa opettelemansa sadun. Satutuntiin liittyy usein muutakin toimintaa, kuten piirtämistä, askartelua tai laululeikkejä ja musiikkia.

Elämystunti on pitemmälle viety versio satutunnista. Siihen voi liittyä draamapedagogiikkaa ja erilaisten elämysten ja kokemusten tuottamista lapsille. Elämystuntien järjestäminen vaatii sadunkertojalta paljon paneutumista työhönsä. (Möller-Salmela, 2012a)

Sadunkertoja/ satutäti/ satusetä on aikuinen henkilö, joka pitää satutunteja kirjastossa.

Kuva 10 Kirjoittaja satutuntilasten kanssa Lentävänniemen kirjastossa.

2.2. Kansansaduista käytyä keskustelua

Kun suullisesti kerrottuja satuja alettiin kirjoittaa muistiin, niissä tapahtui merkittäviä muutoksia, joihin ennen kaikkea muistiinmerkitsijä vaikutti (Into 2004, 49). Vivahteita hävisi. Saduista jäi jäljelle tavallaan pelkkä luuranko. Kirjurin ajatusmaailma vaikutti suuresti tuotokseen, joka saattoi poiketa paljonkin kertojan versiosta. (Dundes 1986, Inton 2004, 50 mukaan.) Kertojan ilmeitä, eleitä ja äänenpainoja oli mahdotonta merkitä ylös, kuitenkin ne vaikuttivat tarinan sisältöön yhtä paljon kuin sanat.

Tästä johtuu ainakin jossain määrin kansansatujen pelkistyneisyys. (Into 2004, 50.) Taidesadut puolestaan eivät ole niin suorita ja julistavia kuin kansansadut.

Kuva 11

Kuva 12

Kansansaduista ja niiden hyvistä ja huonoista puolista on keskusteltu paljon viimeisen 50 vuoden aikana. Psykologia on tänä aikana vaikuttanut voimakkaasti myös suomalaisen lastenkasvatuksen normeihin. Psykologisten tutkimusten valossa lapsuus nähtiin erityisen herkkänä vaiheena, jolloin lapsen kehitystä uhkaavat tekijät tuli minimoida. Tämä keskustelu ulottui 50- ja 60-luvuilla myös satu- ja sarjakuvaviihteeseen. (Apo 2001, 22.)

Erityisesti kansansatujen moraalit ja opetus on useinkin niin kyseenalainen, että selventävä keskustelu on tarpeen (Kanerva 1972, 2).

Näin Arja Kanerva 1970-luvun alussa. Selventävällä keskustelulla hän tarkoittaa, että kansansatujen moraalista ja opetuksista on tarpeellista keskustella sadunkerrontatilanteessa. 1950- ja 60-luvuilla kansansatuja pidettiin lapsille liian julmina ja satufantasiaa sopimattomana. Lapsille haluttiin kertoa realistisesti tutuista ja arkisista asioista kuten hammaslääkärissä käymisestä tai äidin kanssa leipomisesta. 70-luvun puolivälissä satujen kuten muunkin kansanperinteen arvo alkoi nousta myös Suomessa erityisesti vasemmistolaisten taiteilijoiden parissa: niistä toivottiin löytyvän vastapainoa vieraalle populaarikulttuurille. Vuonna 1975 ilmestyi yhdysvaltalaisen lapsipsykologi Bruno Bettelheimin teos *The Uses of Enchantment*. (Suomeksi *Satujen lumous* vuonna 1984.) Bettelheimin teoriassa Freudin vaikutus on vahva, kun hän pyrkii osoittamaan, että kansansadut tarjoavat lapsille malleja, miten yksilön kehityksen vaiheet voidaan käydä läpi onnistuneesti. (Bettelheim 1984, Apon 2001, 22 -24 mukaan.)

Kuva 13

Näitä siirtymiä ovat lapsen ja nuoren itsenäistyminen ja etääntyminen vanhemmistaan, seksuaalisuuden löytäminen sekä kypsyminen parisuhteeseen ja vanhemmuuteen (Bettelheim 1984, Apon 2001, 23 mukaan).

Satu Apo jatkaa Bettelheimin teoriasta artikkelissaan Klassinen satutraditio:

Pelottavat aiheumat eivät Bettelheimin mukaan jää ahdistamaan lasta, koska niitä ei ole esitetty realistisesti, lapsen arkimaailmaan viittaavasti, vaan satumaahan etäännytettyinä ilmiöinä (Bettelheim 1984, Apon 2001, 24 mukaan).

Kirjallisuusterapiassa käytetään paljon kansansatuja. Silja Mäki ja Pirkko Arvola perustelevat sen samansuuntaisesti kuin Bettelheim:

[Kansansaduilla] on todettu olevan rauhoittava vaikutus levottomiinkin lapsiin niiden arkitodellisuudesta mielikuvien maailmaan etäännyttävän vaikutuksen takia (Mäki & Arvola 2009, 14).

Myös eläinsaduilla on etäännyttävä vaikutus. Nykyään, varsinkin 2000- ja 2010-luvuilla on julkaistu paljon kuvakirjoja, joissa henkilöt ovat ihmisten lailla käyttäytyviä eläimiä. Koska henkilöt ovat eläimiä, arkitodellisuus etäännyty tässäkin tapauksessa mielikuvien maailmaan. Lapsen on helpompi käsitellä vaikeaa asiaa, vaikkapa muuttoa ja eroa hyvästä ystävästä, kun tarina on eläinhahmojen avulla etäännytetty kauemmaksi arkitodellisuudesta. (Kluukeri 2011.)

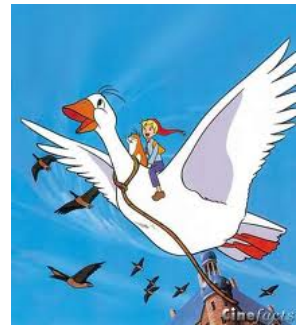
Satu Apo tuo keskusteluun kansansaduista uutena näkökulmana lasten erilaisuuden:

Suhtautumisessa vanhojen satujen pelottavuuteen ja julmiin yksityiskohtiin pätevät samat pelisäännöt kuin muunkin viihteen vastaanottamisessa: kaikki ei sovi kaikille. Eri-ikäiset, eri elämäntilanteissa elävät ja persoonallisuudeltaan erilaiset lapset reagoivat satuihin eri tavoin. Kasvattajien velvollisuus on suojella lasta tälläkin alueella. (Apo 2001, 25.)

Itse olen samoilla linjoilla kuin Apo. Sadunkertojana oli lähdettävä nollatoleranssista. Koska en voinut tietää ainakaan alkusyksystä, miten kukin lapsi kuhunkin satuun reagoi, oli parasta pelata varman päälle: koetin välttää valitsemasta liian pelottavia satuja satutunnille. Silti valitettavasti epäonnistuin joskus: jotkut lapset reagoivat yllättävän voimakkaasti pieneenkin pelottavaan kohtaan sadussa. Tämä osoitti mielestäni Satu Apon toteamuksen paikkansa pitävyyden.

2.3. Lastentarhanopettajan näkemyksiä

Keskustelin lastentarhanopettaja Maija Räsänen kanssa satutuokioiden merkityksestä lapsille 27.3.2011. Valitsin Maija Räsänen haastateltavakseni, koska hänellä on paljon kokemusta työstä päiväkodissa ja myös siksi, että hän on ystäväni. Kerron seuraavassa asioista, joita keskustelussamme nousi esiin: Maija Räsänen sanoo ensimmäiseksi satutuokioiden auttavan lapsia keskittymään. Ääneen luettu satu parantaa lapsen kuullun ymmärtämistä. Lapsen kyvyt ja taidot ratkaista ongelmia kehittyvät. Satua kuunnellessaan ja käsitellessään, prosessoidessaan tarinaa ja sen kulkua, lapsi tulee tietoiseksi erilaisista tunteista ja tunne-elämyksistä. Satu on turvallinen tapa käsitellä omia tunteita, esimerkiksi iloa, surua, pelkoa ja rohkeutta, tai vaikkapa hylätyksi tulemisen kokemusta. Lapsi työstää kuulemaansa ja kokemaansa leikin avulla joskus pitkäänkin. Maija Räsänen kertoi esimerkin omasta tyttärestään, joka kuultuaan Selma Lagerlöfin sadun *Nils Holgerssonista* kulki pari viikkoa nauha kaulassa. Tytär samaistui yhteen sadun henkilöistä: kesyyän hanheen, Marttiin. Tällä tavoin lapsi eläytyy tilanteeseen ja käsittelee omia tunteitaan, mutta saa samalla myös uusia tunnekokemuksia.

Kuva 14

Satu rikastuttaa sanavarastoa ja kielenkehitystä. Erilaisen kirjallisuuden kautta lapsi saa myös tietoa. Sadusta hyppäävät lapsen tietoisuuteen tyypit ja hahmot: kiltit ja tuhmat, hyvät ja pahat, pelottavat, alistuvat, oikeudenmukaiset olennot. Lapsi saa tietoa eläimistä ja kasveista, lukumääristä ja väreistä, maista ja kansoista ynnä muusta. Jotkut sadut herättävät lapsessa tiedonhalua ja kysymyksiä. Jotkut toiset taas vastaavat näihin kysymyksiin. Maija Räsänen mainitsee vielä yhden tärkeän asian, johon sadut vaikuttavat. Ne kehittävät lapsen huumorintajua: kykyä ymmärtää koomisia asioita ja tilanteita. Satu on siis keino opettaa monenlaisia asioita. Päiväkodissa tarinan valinnassa otetaan huomioon myös lapsen ikä.

Viimeiseksi Maija Räsänen ottaa esille sen, että sadun äärellä aikuinen ja lapsi kohtaavat tasaveroisina. Satu on väline aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksessa, aikuinen löytää ikään kuin väylän lapsen luokse, eikä aikuinen ole lasta ylempänä tässä kohtaamisessa, vaan pysähtyneenä lapsen rinnalle. Satutuokio on aikuisen ja lapsen yhteistä aikaa. (Räsänen 2011.)

2.4. Sadun kautta vahvempaan elämänhallintaan

2.4.1. Tunteiden selvittämistä ja luottamusta omiin kykyihin

Joskus jokin kirja, runo tai vaikka elokuva saattaa koskettaa meitä mieleenpainuvalla tavalla. Miksi? Joskus tuntee selvästi, miten kirjallisuus, tai taide ylipäättään, huoventaa elämän taakkoja. Tai se voi auttaa jollakin tavalla käsittelemään menneisyyden traumoja. Tai siinä vain on jotakin hyvin omakohtaista. Mainitsen omalla kohdallani elokuvan *Unohtumaton rakkaus* (alkup. *An affair to remember. 1957*), jonka pääosia esittävät Cary Grant ja Deborah Kerr. Cary Grant näyttelee varakasta ja kuuluisaa playboyta, Nickie Ferrantea, joka ei ole tehnyt päivääkään tavallista työtä. Deborah Kerrin näyttelemä nainen, Terry McKay, on esiintynyt mm. laulajattarena yökerhossa. Kumpikin heistä on kihloissa omalla tahollaan, kun he tapaavat laivamatkalla ja rakastuvat. Ferrante haluaa osoittaa pystyvänsä elämään tavallista elämää ja tekemään tavallista työtä. He antavat toisilleen aikaa puoli vuotta: jos heillä on yhä tunteita toisiaan kohtaan, he tapaavat silloin Empire State Buildingin huipulla, koska kuten Terry sanoo, se on lähempänä taivasta kuin mikään muu paikka. Tuolloin - puolen vuoden päästä - he menisivät naimisiin. Päivämäärä koittaa. Mies tulee sovittuun paikkaan, odottaa keskiohjon saakka, mutta nainen ei tule. Hän luulee naisen unohtaneen hänet ja lähtee pettyneenä pois. Todellisuudessa myös nainen oli saapumassa kohtaamispaikalle, mutta matkalla sinne hän joutuu liikenneonnettomuuteen. Hän menettää onnettomuudessa liikuntakykynsä.

Jokin elokuvassa, jota en täysin ymmärrä, vaikutti minuun voimakkaasti. Jollakin tavalla tunsin huojuusta elokuvaa katsoessani. Peilasin siinä samalla omia parisuhdekuvioitani. Sinikka Ojanen sanoo taide-elämyksen auttavan aikuista ihmistä selvittämään tunteitaan ja suhteitaan lähimmäisiinsä. Se voi myös auttaa ihmissuhdevaikeuksissa. (Ojanen 1980, 11.) Näin varmaan tapahtui minulle. Elokuvan loppukohtaus on kuvattu erityisen kauniisti, ja se loppuu onnellisesti: rakastavaiset saavat toisensa monenlaisten tapahtumien jälkeen. Me kaikki tarvitsemme onnellisia loppuja. Me tarvitsemme niitä omassa elämässämme, läheistemme elämässä ja ylimalkaan ihmisten elämässä. Tarvitsemme niitä varsinkin meidän aikanamme, kun maailmassa tapahtuu kauheita asioita jatkuvalla syötöllä. Hiljattain, (toukokuussa 2012) luin iltapäivälehdessä, että tänä vuonna tähän mennessä on 57 ihmistä Suomessa menettänyt henkensä perheväkivallan vuoksi. Näiden lisäksi on maassamme tapahtunut muitakin järjettömiä surmatekoja. Puhumattakaan siitä mitä tapahtuu muualla maailmalla. Tällaiset uutiset voivat horjuttaa monen aikuisenkin ihmisen uskoa ja luottamusta onnellisen elämän mahdollisuuteen.

Kuva 15

Lapselle onnellinen loppu on elinehto. Kun satu tai tarina loppuu onnellisesti, se vahvistaa lapsen uskoa siihen, että vaikeistakin asioista elämässä voi selviytyä. Satu antaa siis tulevaisuudentoivoa. Koska lapsella on vain vähän elämänkokemusta, sadut tarjoavat samaistumisen kohteita. Kun lapselle luetaan satuja, hän voi elää monta pientä elämää, joissa johdonmukaisesti käy hyvin. Lapsen luottamus elämään ja omaiin

kykyihin voittaa vaikeudet kasvaa, olivatpa vaikeudet sitten todellisia tai kuviteltuja.

(Kajamaa1999, 126.)

Retket mielikuvituksen maailmaan vahvistavat lapsen kosketusta todellisuuteen. Hänen on helpompi kestää elämän pettymyksiä ja myöntyä todellisuuden vaatimuksiin, jos hän voi välillä toipua pettymyksistä ja vaatimuksista mielikuvituksen maailmassa, jossa kaikki toiveet voivat saada tyydytyksensä. (Kajamaa 1999, 126.)

Bruno Bettelheim sanoo saduista ja elämässä selviytymisestä näin:

Sadut välittävät lapselle monessa muodossa juuri tämän viestin: taistelu ankaria vaikeuksia vastaan on elämässä väistämätöntä, se kuuluu olennaisena osana ihmisen elämään, mutta jos ihminen ei väisty ja välttele, vaan kohtaa rohkeasti odottamattomat ja usein epäoikeudenmukaiset koettelemukset, hän ylittää kaikki esteet ja selviytyy niistä lopuksi voittajana (Bettelheim 1984, 15).

2.4.2. Hyvän ja pahan taistelussa hyvä voittaa aina

Tutkijat ovat satujen merkityksestä lapselle sangen yksimielisiä: sadut tukevat lapsen kasvua tasapainoiseksi ihmiseksi ensiarvoisen tärkeällä tavalla. Olen törmännyt tähän ajatukseen jokaisessa kirjassa, jossa käsitellään satujen lukemista lapsille. Kukaan ei varmaan enää uskaltaisi asettaa tätä käsitystä kyseenalaiseksi, eikä siihen tietysti ole tarvettakaan. Satujen lukeminen lapsille on tärkeää. Joskin mieleeni on tullut, onko satujen merkityksen korostamisessa menty jo hivenen liian pitkälle. Jos tämä on teesi, olisiko jo jonkinlaisen antiteesin ja erityisesti aikanaan synteessin aika. Tarkoitin tällä sitä, että lapsen elämässä on monia muitakin tärkeitä asioita. Näiden asioiden kesken tulisi säilyttää tasapaino. Tutkijat ja muut, jotka näistä asioista ovat kirjoittaneet lupaavat joskus mielestäni jopa hieman liikaa. Esimerkiksi Marja-Leena Mäkelä sanoo näin:

Maaailman helpoin ja halvin tapa tukea lasta kehittymään pitkäjänteiseksi, keskittymiskykyiseksi, myötätuntoiseksi, äidinkielen hallitsevaksi ja ehjäksi ihmiseksi on lukea lapselle ääneen (Mäkelä 2002, 10).

'Ehjäksi ihmiseksi' on aika paljon sanottu. Tulee sellainen vaikutelma kuin koko tuleva elämä olisi kiinni siitä, onko lapselle luettu satuja. Itse lähtisin siitä, että kysymys on nimenomaan kasvua tukevasta toiminnasta, kuten Marja-Leena Mäkelä toisaalta sanookin. Kirjallisuudesta on kuitenkin jäänyt mieleeni ajatus, että kysymys on ratkaisevan tärkeästä toiminnasta. Maailman sivu on elänyt paljon tasapainoisia ja terveitä ihmisiä, joille ei ole lapsena luettu satuja. Toisaalta on kyllä otettava huomioon aika, jota elämme. Satujen lukemisen tarkoitus on myös kasvattaa lapsista lukijoita. Koska media ja niin moni muukin asia nykyään kilpailee lasten huomiosta, on hyvä, että lukemiskasvatusta tuetaan. Varmaankaan jokaisesta lapsesta, jolle luetaan lapsena, ei kasva ehjää ja onnellista ihmistä. Mutta lapsen ymmärrys elämästä todennäköisesti lisääntyy, ja sitä kautta hän saa myös työkaluja ja selviytymiskeinoja edessä olevalle elämänmatkalle (Niskanen 1997, 14).

Mainitsin kauhistuttavista surmateoista, joita Suomessakin on alkanut tapahtua yhä enemmän. Henkilökohtaisesti koen ne ahdistavina. On tilanteita, etten jaksa lukea enkä kuunnella niistä. Minusta ne kertovat jotakin hyvin oleellista yhteiskunnassamme vallitsevasta arvotyhjyöstä ja moraalien rappeutumisesta. Richard C. Woolfson on sanonut:

Lapsen lempeää ja ystävällistä puolta voi vahvistaa valitsemalla luettavaksi kirjoja, joissa on mukavia ja lämpimiä tarinoita. On olemassa paljon lastenkirjoja, joissa päähenkilö auttaa heikkoja ja sairaita. Lapsi on hyvin altis ottamaan mallia kirjojen henkilöistä, ja on paljon parempi, että hän haluaa samaistua ystävälliseen hahmoon kuin itsekkääseen ja ilkeään. (Woolfson 2001, 21.)

On itsestään selvää, että on parempi, jos lapsi ottaa esimerkikseen ystävällisen hahmon kuin itsekkään ja ilkeän. Voi olla, että lapsi on altis ottamaan mallia kirjojen henkilöistä. Mutta Woolfsonin ajatuksesta tulee mieleen, että lapsi olisi pidettävä pumpulissa.

Lastenkirjoihin, ja varsinkin kuvakirjoihin, melko paljon perehtyneenä viimeisen neljän vuoden aikana olen huomannut, että monet ns. mukavat ja lämpimät tarinat ovat usein tylsiä. Ne eivät kiehdo lapsia, eivätkä ne viehätä itseänikään. Yksi satujen pääasiallisista tarkoituksista on viihdyttäminen.

Kun satuja halutaan nostaa esiin sanataiteen lajina tai kun painotetaan niiden merkitystä lapsen kehitykselle, korostetaan harvoin sitä, ettei mikään satujen anti (esteettinen, lingvistinen, psykologinen, pedagoginen, eettinen jne.) saavuta kuulijaa, lukijaa tai katsojaa, jos kertomus ei toimi viihteenä. Lapsi - kuten aikuinenkin - torjuu tylsän kertomuksen kokonaan, tai kertomus jättää hänet kylmäksi herättämättä juuri minkäänlaisia tunteita. (Apo 2001, 16.)

Pitäisin parempana kirjoja, joissa esiintyy hyvän ja pahan vastakohtaisuutta. Koska satua kuunnellessaan lapsi voi turvallisella tavalla käsitellä vaikeita tunteita, myös maailmassa esiintyvää pahaa, jota hän joka tapauksessa tulee kohtaamaan. (Ojanen 1980, 24-25.) Sinikka Ojanen mainitsee, että satujen tarkoitus on kasvattaa lapsessa myötäelämisen taitoa (Ojanen 1980, 11). Kyky kokea empatiaa on mielestäni terveen ja tasapainoisen ihmisen tärkeimpiä ominaisuuksia. Satutuntien tarkoitus on ohjata lasta hyvän kirjallisuuden pariin. Hyvässä kirjallisuudessa esiintyy yleensä hyvän ja pahan ikaikaista taistelua, missä hyvä aina voittaa pahan.

Olen sitä mieltä, että meissä jokaisessa taistelevat nuo kaksi voimaa, hyvä ja paha, kuten Robert Louis Stevenson tuo kärjistetysti esiin romaanissaan *Strange Case of Dr Jekyll and Mr Hyde* (1886). Elämä on hyvin paljon jatkuvaa kamppailua ja valitsemista näiden kahden voiman välillä. Jokainen tilanne elämässä on valintatilanne. Ei aina onneksi hyvän ja pahan välillä, mutta hyvin paljon myös sitä. Lasten on myös opittava käsittelemään näitä voimia omassa itsessään. Vaikka mielestäni pienet lapset eivät vielä ole vastuussa teoistaan, niin jonain päivänä he tulevat niistä vastuullisiksi. Hyviä satuja kuunnellessaan ja leikeissään he voivat turvallisella tavalla käsitellä myös itsessään olevia vaikeita ja kielteisiä tunteita sekä pelkoja. Ritva Kajamaa toteaa peloista:

Kun peloista puhutaan, ne menettävät voimansa. Tällöin meille tulee mahdollisuus ajatella uusia vaihtoehtoja. Julkilausumattomat pelot taas estävät selkeän ajattelun. (Kajamaa 1999, 126.)

Uskoisin, että lukemalla ja kertomalla kirjoja, joissa jollakin tavalla käsitellään hyvän ja pahan vastakohtaisuutta, sadunkertoja voi omalta pieneltä osaltaan tukea lapsen tervettä kasvua. Toiseksi jokainen myönteinen ihmissuhde vahvistaa lasta ja vie tämän kehitystä eteenpäin.

Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen Kirkon julkaisemassa Mormonin kirjassa sanotaan vastakohtaisuudesta seuraavaa:

---sillä on välttämätöntä, että kaikessa on vastakohtaisuutta. Ellei niin olisi,--- ei voisi olla vanhurskautta eikä jumalattomuutta, ei pyhyttä eikä kurjuutta, ei hyvää eikä pahaa. Sen vuoksi kaiken on oltava osista syntyvä kokonaisuus; sen vuoksi, jos se olisi yhtä ja samaa, sen olisi jäätävä kuolleeksi, vaille elämää ja kuolemaa tai katoavaa tai katoamatonta, onnea tai kurjuutta, vaille tietoisuutta tai tiedottomuutta. (Mormonin kirja 2002, 66-67)

3. SATUTÄTINÄ JA SATUSETÄNÄ KIRJASTOSSA

3.1. Satutuntien historiaa

Satutuntitoiminta on osa niin sanottua laajennettua lastenkirjastotyötä. Satutuntien yhteydessä puhutaan myös lastenkirjastotyön oheistoiminnasta. Sen perimmäisenä tarkoituksena on houkutella lapsia kirjastoon ja kirjastonkäyttäjiksi sekä tutustuttaa heitä kirjallisuuteen. (Kemppinen & Vuorenrinne 1978, 117, Salonen 1978, 30) Satutunteja alettiin pitää Amerikassa 1890-luvulla, Englannissa vuosisadan vaihteessa ja Ruotsissa 1910-luvulla (Lehtonen 1968, 294).

Suomen kielellä oli kirjoja vähän siihen aikaan, kun yleisiä kirjastoja alettiin perustaa maahamme 1800-luvulla. Kirjojen vähyys varmaan olikin yksi syy aloittaa satujen kertominen kirjastossa. (Korhonen 2010, 66.)

Satutuntien edelläkävijöitä Suomessa ovat ilmeisesti olleet Sörnäisten kansankodin kirjaston kuvakirjatunnit. Helsingin kaupunginkirjaston pääkirjastossa alettiin pitää satutunteja ruotsin kielellä v. 1909 joka toisena lauantaina. Niitä jatkettiin vielä v. 1910 "muutamina lauantai-iltoina". Nämä olivat tietävästi ensimmäisiä satutunteja maassamme. Sekä pääkirjastossa että Kallion kirjastossa aloitettiin säännölliset satutunnit 1920-luvulta lähtien kummallakin kotimaisella kielellä. (Salonen 1978, 30.) Kallion työläiskaupunginosassa oli paljon lapsia, jotka halusivat tulla kuuntelemaan satuja. Suuren suosion saivat kirjastonhoitaja Sirkka Emilie Saloviuksen satutunnit, jotka jatkuivat yli 30 vuoden ajan sekä suomeksi että ruotsiksi. (Korhonen 2010, 66.) Kuulijoita oli 100-170, eivätkä läheskään kaikki halukkaat edes mahtuneet mukaan. Kaija Salosen mukaan 1920- ja -30-lukujen Kalliossa satutunnit olivat rikastuttavia keitaita keskellä ankeita pula- ja työttömyysvuosia. Sota-ajan keskeytysten ja korjaustöiden jälkeen satutunnit päästiin aloittamaan vuonna 1948. (Salonen 1978, 30.) Maija Korhonen kirjoittaa Saloviuksesta:

Hän on kirjannut satutuntiensa ohjelman huolellisesti vaatimattomiin vihkosiin. Merkinnöistä käy ilmi, montako kuulijaa hänellä on ollut ja mitä satuja luettiin. Tuon ajan kansanvalistukselliset pyrkimykset näkyvät satutuntienkin ohjelmissa. Usein hän oli määritellyt satuhetkelle teeman tai moton, kuten *"Maasta se pienikin ponnistaa"* tai *"Uskollinen ystävä on aarre."* (Korhonen 2010, 66.)

Toinen lahjakas sadunkertoja oli kansakoulunopettaja Juho Piltti, joka Marja-Leena Mäkelän mukaan sai sadat lapset kuuntelemaan kerrontaansa "yhtenä korvana" (Mäkelä 2002, 12). Hän toimi Turussa, jossa ensimmäinen satuilta pidettiin vuonna 1916. Hän vieraili myös Tampereen kaupunginkirjastossa. (Mäkelä 2002, 12.) Tampereella satutuntitoimintaa aloitettiin jo 1922. Aluksi

satutunteja pidettiin kouluilla, myöhemmin kirjaston omissa suojissa, mutta uudessa vuonna 1925 valmistuneessa kirjastotalossa oli huone satutunteja varten. Säännölliset satutunnit tulivat kirjaston ohjelmaan vuonna 1930. Niitä alettiin pitää kahdesti viikossa. (Paloheimo 1940, 94, Wacklin 2011, 55.) Vuodesta 1932 lähtien Tampereella pidettiin kerrontatunteja varttuneemmille nuorille. Monissa muissakin kirjastoissa maassamme kerrottiin satuja. Kaija Salonen kertoo, että sodan jälkeen toiminta elpyi, löysi uusia piirteitä ja sai rinnalleen 1970-luvun alusta nukketeatterit. (Salonen 1978, 30.)

3.2. Satutuntien tehtävät

Ulla Lehtonen toimi Kallion kirjaston lastenosastonjohtajana Helsingissä kirjoittaessaan ansiokkaan artikkelin "Satutunnit kirjastossa" Kirjastolehteen vuonna 1968 (Lehtonen 1968, 295). Lehtonen pohdiskelee satutuntien tehtäviä seuraavasti:

Kuva 16

Hän määrittelee satutuntien tehtäviksi neljä aluetta: palvelemisen, tiedottamisen, huvittamisen ja opettamisen. Palvelemisella hän tarkoittaa kirjaston tehtävää lukuelämyksen välittäjänä lukutaidottomille asiakkaille, siis lähinnä kouluikäisille nuoremmille kirjastonkäyttäjille. Kirjaston tehtävänä on tiedottaa mahdollisimman monipuolisesti: satutunneilla lapset tutustutetaan perinteiseen ja moderniin kirjallisuuteen. Heille esitellään kuva- ja satukirjoja, kotimaista ja ulkomaista kirjallisuutta, klassista ja modernia kuvitusta. Huvittaminen on aina ollut satutuntien, niin kuin sadunkerronnan, tehtävänä. (Lehtonen 1968, 294.) Lehtonen pitää satutuntia tavallisuudesta poikkeavana asiana lastenosaston arkipäivässä, miltei juhlanä:

Mutta vielä tärkeämpi on oikean ja salaperäisen atmosfäärin syntyminen: eräs satutuntien parhaista antimista onkin yhdessäkokemisen ilo. Sen tähden satutuntien ohjelman tulisi olla hyvin valittua, mahdollisimman monia ilahduttavaa ja voimakkaasti atmosfääriä luovaa. (Lehtonen 1968, 294-295.)

Opettamisesta Lehtonen sanoo, että se tuntuu satutuntien tehtävänä kenties hieman pelottavalta. Mutta se on kuitenkin tavallisesti hauskaa, ja "se vastaanotetaan yleensä suurella riemulla ja miltei kuin huomaamatta." (Lehtonen 1968, 295.) Lehtonen jatkaa, että kirja itse on paras kasvattaja ja opettaja. Hän lainaa ruotsalaisen Lennart Hellsingin määritelmät lastenkirjan opetuksellisesta ja kasvatuksellisesta tehtävästä:

Kirjan tehtävänä on opettaa lapselle kieltä.

Kirjan tehtävänä on opettaa lasta orientoitumaan aikaan ja paikkaan.

Kirjan tehtävänä on opettaa lasta orientoitumaan sosiaalisesti.

Kirjan tehtävänä on herättää lapsessa piilevät luovat voimat.

Lehtonen pitää viimeksi mainittua satutuntien kannalta kaikkein tärkeimpänä (Lehtonen 1968, 295).

Kuva 17

3.3. Satutuntien henkilökohtaista historiaa: sadunkertojana Tampereen kaupunginkirjastossa

3.3.1. Syntyjä syviä

Miksi ryhdyin itse sadunkertojaksi? Taustalla on ensinnäkin kirjastoalan koulutukseni. Olen suorittanut Humanististen tieteiden kandidaatin tutkinnon pääaineeni yleinen kirjallisuus vuonna 1989. Tämän lisäksi olen suorittanut kirjastotieteen ja informatiikan aineopinnot vuonna 1992. Näiden opintojen kautta minulla on kirjastonhoitajan pätevyys. Yleensä sadunkertoajat kuuluvat joko kirjaston henkilökuntaan tai ovat täysin kirjaston ulkopuolisia ihmisiä, kuten opiskelijoita, eläkeläisiä, äitejä tai isovanhempia. Statukseni sadunkertojana ei ollut tyypillinen, koska suurinta osaa sadunkerronta-ajastani en kuulunut kirjaston henkilökuntaan, mutta koulutukseni tähden en ollut täysin kirjaston ulkopuolinenkaan henkilö. Kesällä 2008 olin kirjastovirkailijan sijaisena Tampereen Teiskossa Kämmenniemen lähikirjastossa. Eräänä elokuun päivänä huomasin intranetissä ilmoituksen, että Peltolammin kirjastoon Tampereella etsittiin uutta sadunkertojaa. Asialla oli kiire, sillä satutuntien oli määrä alkaa jo syyskuun alussa. En muistaakseni jäänyt miettimään kovin pitkäksi aikaa, vaan vastasin viestiin varmaan jo samana päivänä. Asuin tuolloin

melko lähellä Peltolammia, joten sekin painoi ratkaisuni vaa'assa. Kirjastonjohtaja kutsui minut haastatteluun. Päätettiin, että aloitan sadunkertojana Peltolammin kirjastossa.

Mutta miksi ryhdyin sadunkertojaksi? Pidän esiintymisestä ja yleisön edessä olemisesta. Se on varmaankin yksi syy. Toinen syy on se, että pidän lapsista. Mutta jos mennään syvemmälle, niin taustalla on ehkä suhteeni omaan äitiini ja myös ylimalkaan äitiyteen, myös omaan äitiyteeni. Suhteeni mihinkään näistä ei ole ollut elämässäni ongelmatonta. Olen vanhempieni nuorin lapsi, iltatähti, pinnan pohjimmainen. Äitini sai minut myöhäisellä iällään, 43-vuotiaana. Isäni oli 47-vuotias syntyessäni. Tunsin aina enemmän tai vähemmän kipeänä sen, että minulla oli vanhat vanhemmat. Sukupolvien välinen kuilu oli suuri. Sitä paitsi 50- ja 60-luvuilla ei ollut tavallista, että yli 40-vuotiaat saivat lapsia, ainakaan siellä pohjoiskarjalaisessa kylässä, jossa me asuimme. Nykyään tilanne on toinen: jopa julkkikset näyttävät esimerkkiä pienten lasten vanhemmuudesta myöhäisellä iällä. Myös sukurasitukset tuntuivat perheessämme voimakkaina. Tällä tarkoitan sitä, miten esimerkiksi riippuvuudet tai muut vaikeat asiat kulkevat sukupolvesta toiseen, ellei tätä jatkumoa jossain vaiheessa katkaista. Kuten Raamatussa sanotaan: Aina kolmanteen ja neljänteen polveen hän panee lapset vastaamaan isiensä pahoista teoista (Raamattu 1992, 187). Käsittäisin tämän Raamatun kohdan tarkoittavan juuri edellä kuvaamaani tilannetta. Kaiken lisäksi isäni oli sodassa, mikä myös on vaikuttanut syvästi perheeseemme. Tältä taustalta ei omakaan äitiytteni ole ollut minulla helppo ja yksinkertainen asia. Minulla on yksi lapsi, jo täysi-ikäinen poika.

Sen taustalla, että lähdin sadunkertojaksi, saattaa olla haluni käsitellä äitiyden ja yhtä lailla myös varhaislapsuuden teemaa. Todennäköisesti vaikeimmat traumani elämässä ovat syntyneet varhaisina elinvuosinani. Yhdysvaltalainen avioliittoneuvoja, Harville Hendrix, esittää kirjassaan *Kaikki se rakkaus, mikä sinulle kuuluu* teorian, jonka mukaan me ihmiset valitsemme aviopuolisomme vanhempiemme tai ensisijaisten hoitajiemme mallin mukaisesti. Toisin sanoen puoliossa on usein molempien vanhempiemme piirteitä. Haluamme parisuhteeseemme saman tilanteen ja ilmapiirin, joka on ollut lapsuuden kodissamme. Ehkä siksi, että se tuttuudellaan herättää meissä turvallisuutta, siitähän huolimatta että kodin ilmapiiri olisi ollut enemmän kielteinen kuin myönteinen. Hendrix menee vielä pitemmälle. Hän sanoo, että hankkiudumme puolison valinnan myötä samaan tilanteeseen, joka vallitsi lapsuudenkodissamme. Syynä tähän on se, että voisimme käsitellä niitä teemoja, jotka ovat aiheuttaneet traumamme. (Hendrix 1994, 46-48.) Ehkä halusin käsitellä varhaislapsuuteni ja äitiyden teemoja ryhtymällä sadunkertojaksi. Sadunkertojana olen vähän kuin pienten lasten äiti, hetken aikaa.

Ehkä taustalla oli sekin, että minulle luettiin hyvin vähän omassa lapsuudessani. Halusin antaa lapsille jotakin, mitä itselläni ei ollut. Myös Astrid Lindgrenin toteamus pysähdytti minut:

Jos lapsi ei saa kokea satujen maailmaa, hän ei pysty myöskään käyttämään fantasiaa omassa elämässään. Me tarvitsemme mielikuvitusta ihmissuhteisiimme ja kaikkeen luovaan toimintaan. (Lundgren & Borgström Norrby 1988, Kajamaan 1999, 125 mukaan.)

Mainitsin aikaisemmin tässä työssä, että maailman sivu on elänyt ihan tasapainoisia ihmisiä, jolle ei ole luettu lapsena satuja. Olen tätä mieltä edelleen. Mutta ihmiset ovat hyvin erilaisia. Luultavasti olisin taiteellisena ihmisenä hyötynyt, jos olisin Lindgrenin sanoja mukailleen saanut kokea lapsena voimallisemmin satujen maailman. Kun olin 17-vuotias, haaveilin runoilijan urasta. Ehkä minusta olisi tullut runoilija nuorella iällä, jos minulle olisi luettu lapsena enemmän. Sen sijaan, että kirjoitan tavallaan ensimmäistä runokirjaani graduni yhteyteen tulevaan taiteelliseen osaan yli 50-vuotiaana. Mutta vaikka lapselle lukemisella tutkijoiden mukaan on valtava merkitys, on myös muita myönteisiä asioita, jotka ovat lapsen kehitykselle hyvin merkittäviä. Olen saanut elää lapsuuttani maatilalla luonnon läheisyydessä. Olen vakuuttunut, että luonto, kukat, puut, kasvit, eläimet ja ennen kaikkea vesi, joka joessa virtasi kylän halki puhdasvetiseen järveen, on vaikuttanut hyvin myönteisesti kehitykseeni. Olen alkanut kirjoittaa runoja yhä enemmän samaan aikaan, kun olen lukenut satuja lapsille. Ehkä vastaukset kysymyksiini miksi ryhdyin sadunkertojaksi ja miksi kirjoitan runoja niistä teemoista, joista kirjoitan, ovat suurin piirtein samat. Kysymys on omista kipupisteistäni, joista monet juontavat varhaisesta lapsuudestani. Tässä kohdin graduni tieteellinen ja taiteellinen osa yhdistyvät.

3.3.2. Sadunkerronta alkaa

Olen pitänyt satutunteja kolmessa lähikirjastossa Tampereella. Aloitin siis syksyllä 2008 Peltolammin kirjastossa. Ensimmäinen vuosi, 2008 - 2009, oli sisäänajoa. Ryhmä oli pieni, tavallisimmin noin 4 -7 lasta. Enimmilläänkään lapsia ei ollut 10 enempää. Tämä olikin hyvä, koska olin aloittelija. Kirjastonjohtaja antoi minulle ohjeeksi lukea joko vanhoja satuja tai sitten ihan uusia. Lisäksi hän antoi minulle yhden A4 -arkin, johon oli kirjoitettu joitakin yleisiä ohjeita sadunkertojalle (kuten Saavu ajoissa paikalle yms.) sekä ohjeita ohjelman valinnasta ja kulusta sekä palkkiosta, joka sadunkertojalle maksetaan. Nyt jälkeenpäin ajatellen tuntuu, että ohjeistusta olisi saanut olla enemmän. Aika lailla epävarma olin alussa. Satutunnit olivat joka torstai klo 10 – 10.45. Kun olin pitänyt satutunteja kaksi kuukautta, sain eräältä äidiltä ikävän viestin, jossa haikailtiin

entisen ihanan satutäidin perään. Viesti ei tietenkään tuntunut kivalta. Sen lähettäminen oli minusta tältä äidiltä ajattelematonta: kukaan ei ole seppä syntyessään. Mutta ei viesti minua lannistanutkaan. Pikemminkin se pani miettimään, miten voisin parantaa suoritustani sadunkertojana.

3.3.3. Satutuntitilat

Peltolammilla istuttiin matalan pöydän ääressä pienillä lasten tuoleilla. Varsinaista satutuntitilaa ei ollut, vaan pöytä sijaitsi lastenkirjahyllyjen ympäröimänä. Pöydän ääressä luin tai kerroin satuja puolisen tuntia. Sen jälkeen levitin pöydälle vahaliinan yhdessä lasten kanssa. Liinan levitys oli oma ohjelmanumeronsa. Tämän jälkeen lapsille oli varattu vartti aikaa piirtää, värittää, askarrella tai mitä sadunkertoja sitten keksikin heidät laittaa tekemään. Satutunti pöydän ääressä oli pienellä porukalla oikein hyvä ja toimiva ratkaisu.

Kuva 18

Peltolammilla en voinut jatkaa seuraavana syksynä, mutta minulle tarjottiin mahdollisuus jatkaa syksyllä 2009 sadunkertojana toisessa lähikirjastossa, Lentävänniemessä. Siellä lapsiryhmä oli

suurempi, ja se huolestutti minua alkuun. Lapsia oli noin 12 – 16, enimmillään jopa 19. Kysyin mahdollisuutta toisen sadunkertojan palkkaamiseen, mutta taloudellisista syistä se ei onnistunut. Sitä paitsi huoleni osoittautui turhaksi. Sopeuduin pian kertomaan satuja suuremmalle ryhmälle, eikä se tuottanut liiemmin ongelmia. Lentävänniemessä toimin sadunkertojana sittemmin yhteensä kolmen talven ajan. (2009-2010, 2010-2011, 2011-2012)

Kuva 19. Peltolammin kirjastossa kerrottiin satuja tämän pöydän ääressä.

Kuva 20. Lentävänniemen kirjaston satuhuone.

hoitajista tulivat silloin "auttamaan" liinan laittamisessa. Laitoin sen jatkossa itse etukäteen samalla, kun asettelin tuolit ja penkit satuhuoneeseen. Lentävänniessä istuin itse isolla tuolilla. Lapset istuivat edessäni pienillä tuoleilla ja penkeillä. Tämä kateederi-asetelma kiusasi minua alkuun, kunnes sitten sen hyväksyin ja sopeuduin. Mutta keväällä 2012 huomasin laittaa lasten tuolit ja penkit ympyrän muotoon piiriin, ja asetuin itse matalalle tuolille osaksi piiriä. Tämä oli toimiva ratkaisu. Ihmettelin, miksi en keksinyt soveltaa sitä aikaisemmin satutunnille. Sehän on paljon käytetty ja hyväksi havaittu käytäntö monessa paikassa.

Kuva 21. Tämän pöydän ääressä lapset piirsivät Lentävänniessä.

Talvella 2010-2011 ja myös 2011-2012 minulla oli kaksi sadunkerrontapaikkaa: Jatkoisin siis toista talvea Lentävänniessä. Sen lisäksi minulle tarjottiin paikka Messukylästä. Kävin keskiviikkoisin Messukylässä klo 10 – 10.45, ja torstaisin Lentävänniessä entiseen aikaan. Messukylässä oli myös satuhuone, mutta erillistä piirtämispaikkaa ei ollut. Järjestin huoneen alkuun samaan tapaan kuin Lentävänniessä: Istuin itse edessä pöydän ääressä ja lapsille laitoin tuolit riveihin. Piirustustila piti järjestää satuhuoneeseen sadunkerrontatuokion jälkeen, mikä osoittautui aika hankalaksi järjestelyksi. Tuolit oli nostettava kahden melko pienen pöydän ympärille. Jossain vaiheessa syksyä laitoin pöydät yhteen niin, että muodostui yhtenäinen tila, kuten oli ollut

Lentävänniessä satutunti oli myös torstaisin, mutta se alkoi klo 9.30 ja kesti klo 10.15 saakka. Tilat olivat Lentävänniessä aivan erilaiset kuin Peltolammilla. Siellä oli erillinen satuhuone, jossa luin ja kerroin sadut. Piirtämään siirryttiin satuhuoneen ulkopuolelle matalan pöydän ääreen, johon laitoin etukäteen vahaliinan, paperit ja värit. Kokeilin alkuun Peltolammin systeemiä: sitä, että liina olisi aseteltu pöydälle yhdessä lasten kanssa. Se ei onnistunut, sillä jotkut

Peltolammilla. Tämän pöytämuodostelman ympärillä sekä esitettiin sadut että piirrettiin. Myös Messukylässä asettelin pöydille vahaliinat, mutta värit odottivat vuoroaan syrjässä. Satutuntia ei nyt tarvinnut keskeyttää siinä vaiheessa, kun aloitettiin piirtäminen. Kevättalvella 2011 huomasin, että silloin kun lapsia oli paljon, tämäkään järjestely ei tuntunut aina toimivan, koska kirjan kuvien näyttäminen tuotti minulle vaikeuksia. Sitten oivalsin vaihtaa oman paikkani pöytämuodostelman päätyyn, ja niin kuvien näyttäminen sujui luontevammin.

Kokeilin pöytäratkaisua myös Lentävänniemessä. Raahasin, joskus yksin, joskus kirjastohenkilökunnan avustamana, pöydät satutuntihuoneeseen. Palasin kuitenkin parin, kolmen kerran jälkeen entiseen käytäntöön. Pöytien siirtämisessä oli valtava homma, eikä kirjaston henkilökunnalla aamutöidensä tähden ollut oikein aikaa auttaa. Sitä paitsi Lentävänniemessä siirtyminen eri huoneeseen piirustuspyöjän ääreen sujui loppujen lopuksi mutkattomasti. Lapset olivat tähän käytäntöön tottuneet, eikä se häirinnyt satutunnin kulkua. Pikemminkin se oli oma ohjelmanumeronsa.

Kuva 22. Messukylän kirjaston satuhuone.

3.3.4. Valmistautuminen

Satutuntiin on valmistauduttava suunnittelemalla ohjelma. Tämä tarkoittaa pääasiassa kirjojen valitsemista, niihin tutustumista sekä piirustus-/askartelutuokion valmistamista. Ensimmäisenä talvena, kun kokemusta ei vielä ollut, koin kirjojen valitsemisen hyvin työlääksi ja vaikeaksi. Tämä asia onneksi helpottui kokemuksen karttuessa huomattavasti. Kun jatkuvasti luin kuva- ja satukirjoja, ja kävin lävitse kirjastojen hyllyjä, kokoelmat alkoivat tulla tutummiksi. Lastenkirjallisuuden kenttä rupesi hahmottumaan, hitaasti kyllä, mutta kuitenkin. Aloin todella nauttia kuva- ja satukirjahyllyjen väleissä kiertelemisestä ja kirjojen katselemisesta. Lainasin ja luin itsekseni aina enemmän kuin, mitä satutunneilla kävin läpi lasten kanssa. Totta kai. Vain siten pystyin valitsemaan sopivimmat kirjat. Kolmen vuoden ajan pyrin

Kuva 23

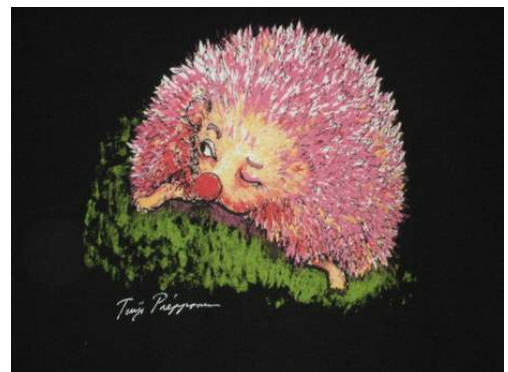
lukemaan ääneen itsekseen ne kirjat, jotka päätin ottaa satutunnille. Siten jokainen satutuokioon varattu kirja tai satu tuli luetuksi ainakin kaksi kertaa.

Satuilijan pitää tietenkin tutustua etukäteen luettaviin satuihin. Olisi hyvä, suorastaan erinomaista, jos lukisi niitä ääneen itsekseen, yksinkertaisesti kunnioittaisi satutuokion yleisöä harjoittelemalla luentaa, etsimällä siihen sävyjä, miettimällä taukoja, joilla voisi lukemistaan tehostaa. Pahinta kuulijoiden aliarvioimista on juosten ja kompastellen luettu satu. (Mäkelä 2002, 23-24.)

Syksyllä 2011, kun aloitin neljännen vuoden sadunkertojana, aloin kokea kyllästymisen tunteita. En enää jaksanut lukea satuja ääneen itsekseeni. Ensimmäisen vuoden ajan, kun kävin kahdessa kirjastossa, luin aina samat kirjat molemmissa paikoissa. Tämä oli toinen asia johon kyllästyin perin pohjin. Neljännen vuoden aikana valitsin kummallekin satutunnille eri kirjat, mikä osoittautui hyväksi käytännöksi. Molemmilla satutunneilla lapset saivat ikään kuin tuoreen esityksen. Edellisenä talvena Lentävänniemen satutuntitilaiset olivat ehkä huonommassa asemassa. Oma kyllästymiseni varmasti vaikutti esitykseeni. Innostuksen terä oli jo poissa.

Varasin satutunnille yleensä useamman kirjan, kuin ehdin lukemaan. Oli hyvä olla varalla useampi, että niistä saattoi ryhmän ja tilanteen mukaan valita sopivimmat.

Messukylän kirjastoon saavuin noin klo 8.40, Lentävänniemeeseen vähän aikaisemmin. Järjestin kummassakin paikassa satutuntitilat valmiiksi. Joskus join henkilökunnan kanssa teetä, ennen kuin toivotin satutuntitilapset tervetulleiksi. Alusta lähtien myös pukeuduin satutuntia varten. Jonain talvena minulla oli ylläni joulunpunainen jakku ja kaulassa suuri, punainen keramiikkasydän. Lumikki-satua lukiessani pukeuduin itsekin Lumikiksi. Neljänneksi talveksi ostin satutuntimekon, jonka rintamukseen mustalle pohjalle on painettu näyttelijä Tuija Piepposen maalaama siili. Helma on puna-oranssiraidallista Marimekon kangasta.

Kuva 24

Ajatuksenani oli aamuisin ennen satutunnille lähtöä tehdä niska-hartia-liikkeitä sekä äänenavausharjoituksia. Mutta aamutoimien tohinassa ne useimmiten tahtoivat unohtua.

3.3.5. Aloitusrituaali

Kuva 25

On hyvä aloittaa satutunti jollain rituaalilla. Peltolammilla kokemattomuuttani tein siitä liian monimutkaisen. Kirjastonjohtaja antoi minulle kaksi käsinukkea, joilla voisin halutessani elävöittää satutuntiani. Laitoin toisen nukeista toivottamaan lapset tervetulleiksi yms. Se tuntui minusta koko ajan hankalalta, eikä sujunut kovin luontevasti. Yksi lapsista sanoikin joskus syksyn aikana:

”Oikeasti se olet sinä, joka siinä puhuu.” Vastasin hänelle: ”Niin oikeasti, mutta leikisti se on Satutunti-Santtu”. Loppusyksystä nuket matkustivat Etelämeren saarille ja lähettivät sieltä lapsille kortin. Vuodenvaihteen jälkeen he jäivät sille reissulleen eivätkä enää palanneet satutunnille.

Peltolammilla lapsia oli niin vähän, että nimet oli helppo muistaa. Mutta Lentävänniemessä tilanne oli toinen. Sitä paitsi siellä oli monia lapsia, jotka eivät käyneet joka kerta. Ensimmäisen syksyn aikana Lentävänniemessä nimien muistaminen alkoi olla todellinen haaste. Vuoden vaihteen jälkeen askartelin erilaisia nimikylttejä, jotka lapset saivat ripustaa kaulaansa. Siitä muotoutui samalla aloitusrituaali. Satutunti alkoi nimikylttien jakamisella. Tätä käytäntöä jatkoin syksyllä 2010 sekä Lentävänniemessä että Messukylässä. Tein vain uudet kyltit. Jossain vaiheessa syksyä alkoi lapsilta kuulua palautetta: nimilappujen jakamiseen satutunnin alussa oli kyllästytty. Sen jälkeen laittelin nimikyltit penkille tai pöydälle, ja kukin lapsi sai etsiä siitä omansa, minun tai hoitajan avustamana. Kyltit, joissa oli lasten mielestä kivoimmat tarrat, joutuivat helposti väärän lapsen kaulaan.

Jossain vaiheessa vaihdoin aloitusrituaalin. Satutunnin aloituksen merkiksi kilisytin pientä joulukelloa. Sen lisäksi mukana oli satutuntiapulainen, possukäsinukke, jonka Messukylässä yksi lapsista risti Lauriksi, Lentävänniemessä Putte-possuksi. Satutuntiapulaisen tehtävänä oli käydä kierros, laskea, montako lasta satutunnilla oli mukana sekä sanoa ääneen lasten nimet. Tämä käytäntö auttoi minua oppimaan lasten nimet nopeasti. Joulukellon kilistämistä jatkoin sitten niin kauan kuin satutunteja pidin eli kevään 2012 loppuun saakka. Kirjoitutin vanhemmilla ja hoitajilla lasten nimet ylös jo riisuuntumis-/pukeutumistilassa. Messukylän satutuntihuoneessa oli erilaisia käsinukkeja: lohikäärme, jänis, orava, sammakko ja siili. Minulla oli myös pieniä neulottuja sorminukkeja, jotka ovat peräisin Etelä-Amerikasta: leijona, kirahvi ja papukaija. Nämä sormi- ja käsinuket toimivat sittemmin

Kuva 26

satutuntiapulaisina, kun nimilistan avulla kävin joka satutunnin alussa läpi lasten nimet. Keväällä

2012 satutunneilla molemmissa paikoissa oli niin reippaita lapsia, ettei oman nimen sanominen tuottanut heille vaikeuksia. Kysyin aina yhdeltä lapselta kullakin satutunnilla, kenelle satutuntiapulaisista sillä kertaa kerrottaisiin nimi. Jos esimerkiksi Veikka valitsi oravan, sillä kertaa lapset kertoivat nimensä oravalle. Tästä aloitusrituaalista lapset tuntuivat tykkäävän. Vaikutti siltä, että eläinkäsinukke muuttui miltei eläväksi heidän silmissään. Uusia lapsia oli mukana aika usein, varsinkin Messukylässä. Tämän nimikierroksen tarkoitus ei ollut muistuttaa lasten nimiä yksin minulle, vaan samalla lapset kuulivat toistensa nimet.

3.3.6. Satutunnin kulku

3.3.6.1. Lentävänniemen kirjastossa

Kuva 27

Lentävänniemessä avasin oven noin klo 9.15 ja toivotin lapsille ja hoitajille: ”Huomenta”. Lapset esittivät yleensä saman toivotuksen minulle. Huomenten toivotukset loivat kivan ja odotuksen täyteen tunnelman. Hoitajat auttoivat lapsia riisumaan päällysvaatteensa. Sitten lapset saivat mennä satutuntihuoneeseen ja valita paikan. Heillä oli tässä välissä 5 - 10 minuuttia aikaa katsella kirjoja itsekseen, mikä tuntui olevan heille hyvin mieluista.

Kirjojen katselu oli samalla mukavaa lämmittelyä satutuokiota varten, siirtymistä sadun maailmaan. Jossain vaiheessa toin satutuntihuoneeseen myös cd-soittimen, jossa soi lastenmusiikkia ennen satutunnin alkua. Siitä kuitenkin sittemmin luovuin, sillä en jaksanut paneutua musiikin valintaan perusteellisemmin. Totesin myös, että monet lastenlaululevyt sisälsivät aika railakasta musiikkia, mikä ei ollut omiaan rauhoittamaan lapsia satutuokiota varten.

Kuten aikaisemmin jo mainitsin, yksi hoitajista oli ensimmäisen vuoden joulun jälkeen mukana satutunnilla kurinpidollisista syistä. Ensimmäisenä syksynä jotkut lapsista olivat levottomia, kiipeilivät ja häiritsivät muutenkin satutunnin kulkua. Pelkäsin heidän satuttavan itsensä. Toisaalta lasten kieltäminen ja toppuuttelemine häiritsi sadun lukemista. Useimmat lapsista halusivat kuunnella, ja tilanne oli ikävä erityisesti heidän kannaltaan. Muuan satutunneista erikoisen innostunut poika oli valittanut hoitajalleen, että tati joutuu aina kieltämään niitä lapsia, jotka häiritsevät, eikä sitten voi lukea satua. Kun hoitaja tuli mukaan, satutunti rauhoittui, eikä sen jälkeen ollut enää suuria ongelmia kurinpidossa. (Ks. s. 14.)

Klo 9.30 tulin satuhuoneeseen ja kehotin lapsia laittamaan kirjat pois. Napsautin myös musiikin pois päältä. Satutunti alkoi kellon kilistyksellä ja nimikierröksellä. (Alkuun siis nimikylttien jakamisella, kuten olen edellä kertonut). Sitten aloitin lukemisen tai kertomisen. Ensimmäinen satu oli yleensä pitempi kuin seuraava tai sitä seuraavat. Pyrin lukemaan kirjan keskeytyksittä, mutta otin kyllä huomioon lasten kommentit. Jos jollain lapsella tuntui olevan tärkeää sanottavaa, niin keskeytin lukemisen ja jatkoin hetken kuluttua uudelleen. Toisinaan kävimme kirjan läpi keskustelemalla. Silloin en lukenut sanasta sanaan. Kerroin tarinan ja heitin välillä kysymyksiä lapsille. Syntyi keskustelua, erityisesti jos kuvat olivat riittävän kiehtovat. Toisinaan, kun aikaa ei ollut kovin paljon jäljellä, kävin läpi tarinan lasten kanssa vain kuvien avulla. Usein ehdittiin käydä läpi kaksi satua/kuvakirjaa. Joskus aikaa jäi vielä kolmannellekin, mutta harvemmin.

Marja-Leena Mäkelän mukaan satutuokion pitäminen on vuorovaikutustilanne kertojan ja kuulijoiden välillä. Sadunkertojan pitäisi löytää katsekontakti jokaisen lapsen kanssa. Hänen on oltava koko ajan kuulolla lasten kysymyksille. Läsnäolo on siis ensiarvoisen tärkeää. Lasten silmiä

Kuva 28

ja ilmeitä on seurattava: pysyvätkö lapset mukana. Jos eivät pysy, on tärkeää pitää sopivasti taukoja. Kertojan pitää eläytyä. Hyvin tärkeää on myös tasa-arvoinen ja luonteva suhtautuminen lapsiin. Tämä onnistui helposti, kun Messukylässä istuimme yhdessä pöydän ympärillä. Myös Lentävänniemessä tasa-arvoisuuden tunne vahvistui, kun asetuimme ringiin, kun hyppäsin pois kateederilta eli tuolilta lasten edestä. (Mäkelä 2002, 20 -21.)

Mitään erityistä lopetusrituaalia minulla ei ollut. Kun lukemiset oli luettu tai kertomiset kerrottu, keskusteltiin vähän aikaa piirtämisen/muovailun/askartelun yms. aiheesta, ja jatkettiin satutuntia ko. toiminnalla.

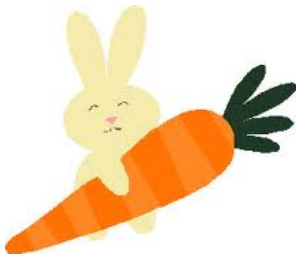
Askartelu tuntui minusta kolmen ensimmäisen vuoden aikana vaikealta toteuttaa. Aikaa oli ainoastaan 15 minuuttia, lapset olivat pieniä, eikä heiltä voinut odottaa vielä kehittyneitä taitoja. Muutamia pieniä askartelutehtäviä järjestin. Useimmiten lapset piirsivät tai värittivät valmiita kuvia. Muutaman kerran piirsin myös itse värítettävän kuvan. Muovailuvahaa oli muutamia kertoja talven aikana. Se oli lämmitettävä etukäteen mikroaaltouunissa riittävän pehmeäksi. Syksystä 2011 lähtien sain kehitellyksi enemmän joitain yksinkertaisia askartelutehtäviä. Vähän liimaamista ja värittämistä. Askartelutehtävät vaativat minulta aika paljon valmistautumista, kuten erilaisten kuvioiden leikkaamista etukäteen. Mutta vaivannäkö kannatti, sillä usein lapset tuntuivat hyvin

innostuneilta askartelutehtävistä. Syksyn 2011 aikana sain näistä sadun lukemista seuranneista tuokioista monipuolisempia kuin aikaisemmin.

3.3.6.2. Messukylän kirjastossa

Messukylässä joku kirjaston henkilökuntaan kuuluva avasi oven satutuntilaisille noin klo 9.40 tai kun he tulivat oven taakse. Olin aina itse toivottamassa heidät tervetulleiksi. Juttelin vähän hoitajien ja lastenkin kanssa. Messukylässä lapsia oli aina toppuuteltava, etteivät he olisi juosseet kirjastossa. Usein he eivät totelleet hoitajia. Hoitajat ovat todenneet, että nykyään lapset ovat levottomampia kuin aikaisemmin. (Ks. s. 15.) Lapset menivät satutuntihuoneeseen ja katselivat kirjoja ja

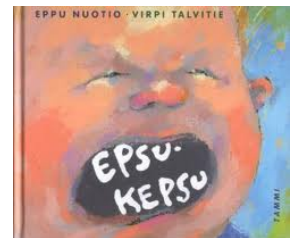
Kuva 29

kuuntelivat musiikkia samaan tapaan kuin Lentävänniemessä.

Messukylässä oli talvella 2010 - 2011 mukana useampia hoitajia, mutta he eivät olleet mukana säännöllisesti. Asiasta ei ollut sovittu eikä keskusteltu kuten Lentävänniemessä. Odotin Messukylässä ulko-oven luona tasan klo 10:een, sillä jotkut vanhemmat lapsineen tulivat viime tipassa. Sitten menin satutuntihuoneeseen ja kehotin lapsia laittamaan kirjat pois.

Satutunti Messukylässä alkoi samalla tapaa kuin Lentävänniemessäkin: alkuun nimikylttien jakamisella, myöhemmin kellon kilistyksellä ja nimikierroksella. Puolituntinen, jolloin luin tai kerroin, sujui periaatteessa samaan tapaan kuin Lentävänniemessä. Mutta kuitenkin eri tavalla. Kummassakin kirjastossa oli eri lapset. Tämä tekijä saattoi muovata satutunneista keskenään hyvinkin erilaiset. Jopa silloinkin, kun luin täsmälleen samat sadut.

Tuoreessa muistissa ovat satutunnit, kun luin Eppu Nuotion kuvakirjan *Epsukepsu*. Se kertoo huonotuulisesta pojasta, jonka pahan mielen takana on se, ettei hänellä ole ystävää. Kirja oli Messukylässä menestys. Vielä seuraavan tunnin alussa tuli eräs hoitaja kertomaan, että *Epsukepsulla* oli ollut koko loppupäivän hyvä vaikutus: lapset olivat olleet tavallista kiltimpiä. *Epsukepsusta* oli kaiketi hoitopaikassa vielä keskusteltukin.

Kuva 30

Luin saman kirjan Lentävänniemessä, ja mietin, millainen mahtaisi olla vastaanotto siellä. Osa lapsista kiehnäsi tuolilla ja näytti ikävystyneeltä. Osa kuunteli, mutta ei ollenkaan yhtä kiinnostuneena kuin Messukylässä. Kirjasta ei syntynyt keskustelua lukemisen aikana kuten Messukylässä. Mietin tietenkin, enkö osannut lukea tarpeeksi eläytyvästi. Niinkin saattoi olla.

Messukylän lapset olivat etulyöntiasemassa, koska silloin olin itse vielä innostuneempi ja jaksoin eläytyä paremmin. Merkitystä saattoi silti olla myös lapsiryhmällä. Satu *Epsukepsusta* ei vain sattunut kiinnostamaan niin paljon Lentävänniemen satutuntilapsia kuin Messukylän.

3.3.6.3. Piirustustuokio

Satutunti jatkui Messukylässä kuten Lentävänniemessäkin lukemisen tai kerrotun jälkeen piirtämisellä/värittämisellä/askartelulla/muovailemisella. Lapset saattoivat piirtää annetusta aiheesta, mutta piirtää sai myös, mitä itse halusi. Usein lapset piirsivät omista aiheistaan. (Ks. s.13.)

Kuva 31

Messukylässä jotkut lapset olivat kovasti innostuneita muovailuvahasta. Eivät kuitenkaan kaikki. Joskus tein niinkin, että annoin niiden muovailuun, jotka halusivat. Ne, jotka halusivat piirtää, saivat piirtää.

Satutunti loppui periaatteessa, kun 45 minuuttia tuli täyteen. Vähän kerrassaan lapset saivat piirustuksensa tehtyä ja lähtivät pukemaan. Lentävänniemessä kohtasin ongelmallisen tilanteen ensimmäisenä syksynä. Lapset ehdivät istua pari minuuttia piirustuspöydän ääressä ja piirtää paperiin muutaman viivan, kun hoitajat tulivat hoputtamaan: ”Joko on valmis?”

Olin hyvin huolestunut, sillä vaikutti, että hoitajat eivät tiedostaneet tilanteessa mitään ongelmallista. Itse näin asiassa sen puolen, että lapset opetetaan aikamme kiireeseen ja hektiseen menoon jo hyvin varhain. Hoitajien ”Joko on valmis?” ja lasten ”Tämä on valmis” oli jatkossakin usein kuultu lausahdus kummassakin kirjastossa, vaikka puutuin asiaan ja tilanne korjaantui paljon alun tilanteesta. Syksyllä 2011 ”Onko valmista?” -tilanne oli taas edessäni. Nyt en jaksanut siihen puuttua niin pontevasti kuin aikaisemmin, mikä kertoi sekin sitä, että jonkinlaista väsymistä satuiluun oli alkanut tulla. Käytännössä piirtämistuokio kummassakin kirjastossa meni lopulta siten, että nopeimmat lähtivät noin viiden minuutin kuluttua, ja innokkaimmat piirtäjät käyttivät koko piirtämiseen varatun ajan. Tulimme siis toisiamme vastaan, hoitajat ja minä. Olin kovasti ilahtunut, kun Lentävänniemessä eräs hoitaja sanoi lapselle, joka oli lopettamassa jo parin minuutin päästä: ”Yritäpä keskittyä vähän kauemmin.”

Peltolammilla tein lapsille satutuntikortit, johon he saivat tarran jokaisen satutunnin jälkeen. Yleensä kortit jäivät kotiin, mutta lapset saivat tarran mukaansa. Lentävänniemessä jaoin tarroja

ensimmäisenä talvena, mutta sitten luovuin käytännöstä, koska se häiritsi piirtämiseen keskittymistä. Lapset, jotka saivat piirroksensa tehtyä ensiksi, valitsivat tarran ensin. Tällöin nekään lapset, joiden piirtäminen oli vielä kesken, eivät malttaneet viedä työtään loppuun, vaan halusivat päästä valitsemaan tarraa. Jos taas tarrat jaettiin, kun kaikki olivat valmiita, ehdivät ripeimmät mennä jo pukemaan ja jäivät kokonaan ilman tarraa, ellen minä juossut tarroineni heidän peräänsä. Myöhemmin tarrat ovat olleet mukana vain erikoistilanteissa, esimerkiksi kun on tehty joulu- tai isänpäiväkortteja.

Jossain vaiheessa havahtuin, että en ollut kolmen vuoden aikana ottanut ohjelmaani paljonkaan leikkejä. Yhden kerran kokeilin Lentävänniemessä lastenlauluja, joihin kuului koreografia, mutta koska musiikki ei ole vahvin puoleni, en jatkanut kokeilua. Kokeilin myös yksinkertaisia leikkejä, esimerkiksi "Laiva on lastattu". Nämä vaativat oman sisäänajonsa, koska lapset eivät olleet niihin tottuneet minun satutunneillani.

3.3.7. Kirjojen valitseminen

3.3.7.1. Mäty-periaate, teemat ja sadun viesti

Kun valitsin kirjoja satutunnilla luettavaksi, oli mielestäni kaikkein tärkeintä, että pidin itse niistä kirjoista, jotka valitsin. Kirjastovirkailija Agneta Möller-Salmela pitää elämystunteja Hangon kaupunginkirjastossa. Palaan niihin tutkielmassani vielä tuonnempana. Agneta sanoo, että kirjan on oltava sadunkertojalle itselleen merkityksellinen. Silloin se nostaa jotakin oleellista.

(Möller-Salmela, 2012b.) Kerroin aikaisemmin *Unohtumaton rakkaus* -elokuvasta, joka oli minulle elämys. Se nosti minussa jotakin oleellista: ehkä palautuman nuoruuteeni, jossa jokin tärkeä jäi elämättä. Elokuvan kaunis ja karismaattinen tähtipari herätti minussa ihailua monella tavalla. Muun muassa siksi, että heille tutustuminen vastakkaiseen sukupuoleen oli rentoa ja jännitteetöntä. Kohtaus, jossa he tapasivat ja tutustuivat laivalla, oli minulle terapeutista katseltavaa. Tämä kohtaus ei ollut ainoa asia, joka minua kosketti elokuvassa. Ei voida vaatia, että sadunkertojan pitäisi löytää ainoastaan omia "unohtumattomia rakkauksiaan" kuva- tai lastenkirjojen joukosta, joskin niitäkin siellä voi olla. Kaikkien satutuntikirjojen ei tarvitse kolahtaa niin kuin *Unohtumaton rakkaus* -elokuva kolahti minuun. Mutta jotakin sinne päin. Kun kokee tämäntapaisia tuntemuksia jonkin satu- tai kuvakirjan äärellä, niin silloin ollaan oikeilla jäljillä. Sitä paitsi kun kirja on

Kuva 32

merkityksellinen sadunkertojalle ja nostaa jotakin oleellista, hän menee siihen sisälle tavalla, josta syntyy innostunut ja välitön kerrontatuokio. Lapset kyllä vaistoavat, millainen on satutäidin/-sedän suhde tekstiin. Usein he käyttäytyvät sen mukaisesti.

Marja-Leena Mäkelä puhuu Mäty- eli mä tykkään -periaatteesta.

Ääneen lukevan aikuisen on itse tykättävä siitä, mitä aikoo lukea. On löydettävä sadut, runot ja tarinat, joista tykkään itsekseen ja sitten myös lukijana, sadun välittäjänä. Jos satu tai tarina ei lukijaa itseään kiinnosta, se välittyy lukiessa, eikä lukijan tarvitse ihmetellä, jos lapset eivät keskitykään kuuntelemaan vaan kiemurtelevat rauhattomina. (Mäkelä 2002, 23.)

Huomionarvoista Mäkelän ajatuksessa on, että sadusta, runosta tai tarinasta on pidettävä paitsi itse tykönsä myös ääneen lukijana, sadun välittäjänä. Tämä saattaa helposti unohtua. Esimerkiksi itse koin riimilliset runot vaikeiksi lukea ääneen, vaikka runo muuten olisi ollut kuinka hyvä ja ansiokas ja mahdollisesti hauskin.

Kuva 33

Ensimmäisessä satutuntipaikassani kirjastonjohtaja antoi ohjeeksi lukea uusia tai vanhoja lastenkirjoja, koska sellaisia lapsille on vähiten luettu. Se oli hyvä neuvo, mutta kun se suhteutettiin muihin valintakriteereihin, asia monimutkaistui huomattavasti. Esimerkiksi varsinkin aloittelevana sadunkertojana otin aina jonkin teeman kullekin satutunnille. Myöhemmin huomasin, että hyvin tiukka pitäytyminen teemaan teki kirjojen valitsemisen hankalaksi. Jostain yksittäisestä teemasta saattoi olla vaikea löytää sellaisia kirjoja, jotka olisivat minua miellyttäneet. Yhtälö muodostui vielä hankalammaksi, jos kirjojen piti olla uusia tai vanhoja. Jouduin väljentämään sekä julkaisuvuoteen että teemaan sitoutumista. Tietenkin edelleen oli teemoja esimerkiksi ajankohtaisuuden mukaan, kuten syksy, joulukuu, talvi, kevät ym. Mutta näihin väleihin mahtui monenlaisia teemoja, aiheita ja satutunteja. Joskus teemana/aiheena oli joku tietty kirjailija. Ihanteellista olisi ollut, jos olisi voinut löytää teemoja ja aiheita, jotka olisivat sopineet erityisesti juuri kyseiselle lapsiryhmälle. Sellaisena selvännäkijänä toimiminen olisi vaatinut aikamoisen vainun. Lapsethan eivät ainakaan syksyisin, kun satutunnit aloitetaan, tunne muita kuin oman hoitajan ryhmään kuuluvat lapset. Vaikutelmani on ollut, että eivät he talven aikanakaan kovin paljon tutustu muiden ryhmien lapsiin. Satutuntiryhmä voi siis olla kovin heterogeeninen.

Ulla Koivusalo ja Soile Tapola tutkivat pro gradu -tutkielmassaan teemasatutuntien pitämistä. Heidän haastattelemansa sadunkertoajat mainitsivat seuraavanlaisia perusteluja: "On helpompaa

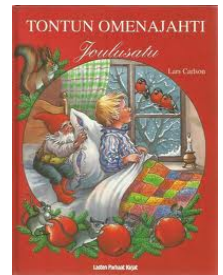
hahmottaa tunti kokonaisuudeksi ja saada lapsi keskittymään, voi vetää linjoja sadusta toiseen."

"Teemasatutunneilla siirtyminen sadusta toiseen on luontevaa, tunnelma säilyy." Eräänä perusteluna oli mainittu myös se, että jostain aiheesta löytyi useampia kirjoja eli ensin oli löydetty kirjat ja niistä syntyi teema. (Koivusalo & Tapola 1988, 79-80.)

Merkittävä kriteeri satukirjojen valinnassa oli minulle kuvitus. Sen oli oltava riittävän selkeä, eikä se saanut olla liian yksityiskohtainen. Kauempanakin istuvien lapsien oli saatava nähdä kuvat. Kiinnitin myös paljon huomiota kuvien väreihin ja kiehtovuuteen. Kun valitsin kirjoja, yritin asettua lasten asemaan ja kuvitella, millaisesta kirjasta he mahdollisesti pitäisivät.

Lasten kuvakirjoja on nykyään valtavasti. Esimerkiksi vuonna 2011 ilmestyi kotimaisia kuvakirjoja 128 kappaletta ja käännettyjä 384 kappaletta. Yhteensä kuvakirjoja ilmestyi viime vuonna 512 kappaletta. (Kirjakori-kirjanäyttely 2011.) Kuvakirjojen taso, uudet mukaan luettuina, on hyvin vaihteleva. Monet uusistakin kuvakirjoista ovat mielestäni tylsiä. Tarina on heppoinen, eikä kuvitukseen aina ole kovin kaksinen. Joukossa on kirjoja, joissa on upea ja kiehtova kuvitus, mutta olematon tarina. Juonta ei välttämättä ole ollenkaan. Ainahan sitä ei tarvita, jos idea on muuten riittävän kantava. Mutta tottahan joka vuosi ilmestyy koko joukko tasokkaita kuvakirjoja, joita riemukseen ottaa esille satutunneilla.

Jos halusi luettavakseen parhaat joulukirjat, oli oltava liikkeellä ajoissa. Havaitsin, että jouluaiheistenkin kirjojen taso on hyvin kirjava. Uskonnollisista aiheista on olemassa kauniita kertomuksia, mutta tällaisten kirjojen kuvitus saattaa olla melko väritön ja mitätön. Mutta joulukirjojenkin joukossa on todellisia helmiä.

Kuva 34

Kirjallisuudessa usein kannustetaan lukemaan lapsille kansansatuja. Lasten on helppo ymmärtää niiden selkeää hyvä/paha- ja oikea/väärä -asetelmaa. Kansansaduissa sankari ja/tai sankaritar aina voittaa vaikeutensa. On hyvin tärkeää, että sadun päähenkilöt voittavat vaikeudet, joiden kanssa he kamppailevat. Kirjallisuusterapeutti Silja Mäki mainitsee esimerkkinä sadun Hannu ja Kerttu: "Satuun on punottu vahva viesti: sinäkin selviät vaikeuksistasi" (Hyväri 2010, 32). Henkilökohtaisesti pidän enemmän taidesaduista kuin kansansaduista, koska kansansadut ovat niin kaavamaisia. Mutta pienet lapset eivät kykene vielä kovin monimutkaiseen ajatteluun, joten ehkäpä gurut ovat oikeassa suositellessaan kansansatuja. Sadun onnellisen lopun tärkeyttä olen jo korostanut. Pientä tulitikkutyttöä en satutunnillani olisi lukenut koskaan.

Johanna Jokipaltio sanoo, että sadunkertoja on ennen kaikkea salaisuuksien kertoja, lumoaja, ei opettaja:

Hän ei kerro lapselle sitä, mikä on sadun opetus vaan antaa lapsen oman alitajunnan aikaa myöten löytää sen, mikä on tärkeää ja kantaa (Jokipaltio 1997, 5).

Tätä ohjetta noudatin jo ennen kuin olin sitä mistään lukenut. Ehkä luontaisesti, mutta usein huomasin myös, etten keksinyt mitään sopivaa tapaa selittää lapsille tarinan opetusta. Kun luin kyseisen neuvon, ymmärsin toimineeni oikein: opetusta ei tarvinnut selittää, vaan lapset saivat oivaltaa sen itse.

Jokaisessa kirjastossa toteutin nauris-satutunnin. Vastaani tuli jo Peltolammilla Peta Coplansin kirjoittama *Hanhen torireissu* -niminen kuvakirja. Siinä aihe rakentuu nauriin ympärille. Toinen naurisaiheinen kuvakirja on Aleksei Tolstoin kertoma venäläinen kansansatu *Jättiläismäinen*

Kuva 35

nauris. Luin nämä kirjat satutunnilla. Kävin kauppahallista ostamassa nauriita, joita lapset saivat nähdä ja kosketella. Sitten kuorin ja paloittelin tunnin aikana muutaman nauriin lapsille, niin että he saivat myös maistella niitä. Tolstoin kirjaa luettaessa myös auditiivisesti oppivat lapset pääsivät osallistumaan. Kirjassa toistuu loru, joka aina pitenee jokaisen toiston yhteydessä. Rohkaisin lapsia toistamaan

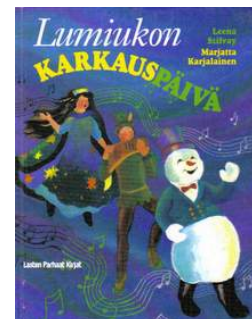
lorun kanssani, mikä ei useimmille lapsille kuitenkaan ollut helppoa. Lopuksi satutuntilaiset saivat vielä värittää piirtämäni nauriin. Nauris-satutuntini sai joka vuosi ja joka paikassa hyvän vastaanoton ja suosion.

Kuva 36

Yksi tapani pitää satutunti oli draamallinen eli valmistin kirjasta pienen ”teatteriesityksen”. Tällaiseen esitykseen sopivissa teksteissä pitää olla riittävästi toimintaa.

Esimerkiksi keväällä 2012 karkauspäivänä helmikuussa sattui olemaan satutunti. Olin löytänyt kuvakirjan nimeltä *Lumiukon karkauspäivä* (kirjoittanut Leena Szilvay). Tässä tarinassa lumiukko herää eloon karkauspäivän yönä ja päättää lähteä oopperaan kuuntelemaan Taikahuilua ja Yönkuningattaren aariaa. Matkan varrella hän käy kenkäkaupassa, hattukaupassa ja miesten vaateliikkeessä hankkimassa sopivat tamineet. Varustauduin satutunnille lierihatulla ja pitkällä mustalla jakulla, jotka puin sadun aikana päälleni ja esitin lumiukkoa. Lapset seurasivat herpaantumatta. He saivat askarrella lumiukon ja kuunnella samalla vielä Yönkuningattaren aarian.

Kuva 37

3.3.7.2. Kuvan merkitys satutuntitilanteessa

Useimmiten luin lapsille kuvakirjoja. Mutta joskus otin esille satukirjoja, joissa ei ollut kuvitusta ollenkaan tai kuvitus oli hyvin niukka ja mahdollisesti mustavalkoinen. Esimerkiksi luin Marjatta Kurenniemen *Pilvipaimen-* nimisestä kirjasta joitain satuja. Kokemukseni lukiessani kuvittamattomia tai vähän kuvitettuja satuja oli aina sama: lapset kävivät levottomiksi ja alkoivat kiehnätä penkeissään. Jos löysin kivan sadun, jonka halusin lukea, mutta jossa ei ollut lapsia innostavaa kuvitusta, piirsin yleensä itse satuun sopivan kuvituksen. Esimerkiksi mainitsemallani Kurenniemellä on *Kärpässieni* -niminen satu, (Kurenniemi 1978, 21-22) johon piirsin kuvitukseksi punaisen kärpässienen ja ruskean herkkutatun. Nämä riittivät: lapset jaksoivat seurata kiinnostuneena.

Kuva 38

Satujen kuvituksesta on kahdenlaista mielipidettä: Toisten mielestä kuvia ei pitäisi olla ollenkaan. Perustelu on se, että tällöin lapset voivat kuvittaa sadun mielessään, mikä mahdollisesti rikastuttaa mielikuvitusta. Bruno Bettelheimin mukaan kuvat ovat keskittymistä hajottavia.

Kuvitettu satu menettää paljon lapselle persoonallisesti merkitsevää sisällöstä, jota lapsi voisi siitä saada soveltaessaan siihen vain omia näköassosiaatioitaan eikä kuvittajan assosiaatioita. (Bettelheim 1984, 75.)

Toinen näkemys on päinvastainen: kuvia pitää olla. Anja Hatva perustelee tätä mm. sillä, että pieni lapsi ei välttämättä tiedä, miltä Punahilkka tai miltä susi näyttävät. Kuva on viitteellinen ylyllyke sille, mistä mielikuvitus jatkaa. (Hatva 1997, 35.) Toisin sanoen pienillä lapsilla on vain vähän elämäkokemusta, eivätkä he sen takia pysty vielä kuvittamaan satuja mielessään. Satutuntilapset ovat tänä päivänä nuorempia kuin aikaisemmin, joten jälkimmäinen perustelu koskee erityisesti satutuntitilanteita. (Juuti 2012.) Joskus kuvitus voi tietysti olla ristiriidassa tai täysin vastakkainen tekstin hengelle (Ylimartimo 2001, 81), mikä herättää katsojassa hämmennystä.

Vanha sanonta 'Yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa' pitää paikkansa myös kuvakirjakuvituksessa. Hyvin tehty kuva valaisee aina enemmän kuin pelkkä teksti. Lapset saavat kuvista esteettisiä elämyksiä, toki myös tarinasta, jota he kuuntelevat. Mutta kuvien avulla lapset ymmärtävät ja nauttivat enemmän tarinan sisällöstä. Kuvilla on itseisarvoa: ne lisäävät ja rikastuttavat elämän laatua. Anja Hatva toteaa kauniisti, että lapsen ilo on tavoite sinänsä. (Hatva 1997, 29.)

Kuva 39

Nina Bruce ja Heli Seljola tutkivat pro-gradu -työssään lasten ilmauksia, kun tarinaa luettiin monta kertaa. Ilmaukset oli jaettu kolmeen pääluokkaan: kuvitukseen liittyvät, luettavaan liittyvät sekä muuhun vuorovaikutukseen liittyvät ilmaukset. Tutkimukseen osallistui kuusi 2-3-vuotiasta lasta. Ilmauksia oli yhteensä 631, joista kuvitukseen liittyviä oli ylivoimaisesti eniten, 411. Luettavaan liittyviä ilmauksia oli 128 ja muuhun vuorovaikutukseen liittyviä 92. (Bruce & Seljola 1999, 53.) Tutkimus siis osoitti lasten huomion

kiinnittyvän pääasiassa kirjojen kuvitukseen. Lukukertojen toistuessa lapset alkoivat huomioida enemmän myös luettavaa tekstiä. Samalla kuviin liittyvät ilmaukset vähenivät. (Bruce & Seljola 1999, 1.)

Bruce ja Seljolan tutkimustulokset vahvistavat omaa kokemustani. Tosin tutkimuksen kohderyhmäläiset ovat aivan pienimpien satutuntilasten ikäisiä. Oma kokemukseni on, että myös 4-5-vuotiaiden lasten huomio kiinnittyy pääasiassa kuvitukseen.

Maria Laukan mukaan kuvakirjan teksti ja kuvitus muodostavat symmetrisen taideteoksen (Laukka 2012, 10). Kuvitus ja teksti käyvät vuoropuhelua, tukevat toisiaan. Marja Suojala puhuu tekstin ja kuvan dialogista: teksti vaikuttaa aina kuviin ja kuvat tekstiin. Suojala jatkaa, että dialogi tekstin ja kuvan välillä on nykykuvakirjassa olennainen, ja sen tulkitseminen on osa medialukutaitoa. (Suojala 2002, 123.) Niina Into sanoo, että kuvakirjassa teksti ja kuva ovat tiiviissä yhteydessä, ja merkitykset syntyvät niiden vuorovaikutuksessa. Kuvakirja on enemmän kuin sen tekstin ja kuvan summa. Se on ainutlaatuinen kerronnan muoto, eikä sen merkityksiä voida kääntää mihinkään toiseen formaattiin. (Into 2004, 53.)

Kuvat tavallaan korvaavat myös kerronnan nyanssit. Niina Into tarkoittaa kerronnalla tässä entisaikojen sadunkerrontatilanteita. (Into 2004, 48-52.) Hän jatkaa:

Siinä missä sadun teksti kaippaa täydennykseen elävää ja eläytyvää kerrontaa, kuvakirjan teksti jättää kuvien huoleksi paitsi sävyjen luomisen ja kuvaamisen, joskus myös tarinan kuljettamisen (Into 2004, 52).

Satutuntitilanteessa parhaimmillaan on läsnä sekä kuva että elävä kerronta. On tavallaan palattu kerrontaan, mikä oli entisinä aikoina tavallista. Nyt kun lisänä on vielä kuvitus, tarinoiden lukeminen/kertominen lapsille on saanut uuden sävyn. Ensimmäinen Suomessa ilmestynyt lastenkuvakirja, jonka sekä kirjoittaja että kuvittaja olivat suomalaisia, oli Zacharias Topeliuksen satukokoelma Sagor vuonna 1847. Mutta verrattuna aikaisempiin vuosikymmeniin vasta 1980-luku

oli kuvakirjojen valtakautta. Mitä kaikkia ulottuvuuksia kerronta ja kuva yhdistettynä tuovatkaan. Se olisi uuden tutkimuksen aihe.

Pienet lapset lukevat kuvakirjoja usein "leikisti". Lapsi voi itseksensä uppoutua kuvakirjaan, ja nykykäsityksen mukaan lukutaito alkaa kehittyä mm. tällä tavoin. Suojalan mukaan kuvakirja voi tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Se on parhaimmillaan taideteos, jonka kautta avautuu mahdollisuuksia ihmettelyyn ja pohtimiseen, tiedolliseen oppimiseen ja esteettisiin elämyksiin. (Suojala 2002, 122, 124.)

Kuva 40

Omasta lapsuudestani ovat erityisesti jääneet mieleen kuvitetut lastenkirjat. Olen visuaalinen oppija. Visuaalinen tyyppi kiinnittää enemmän huomiota kuviin kuin auditiivinen tai kinesteettinen.

Kun aikoinaan menin kaksi kuukautta vanhan lapseni kanssa kirjastoon etsimään hänelle katselukirjoja, en tiennyt, että olin oikeilla jäljillä myös tutkijan mielestä. Anja Hatva sanoo tästä asiasta seuraavaa:

Vauvan kanssa kannattaa alkaa keskustella kuvista jo parin kuukauden ikäisenä, koska lapselle puhuminen sinänsä on tärkeää: äänteiden kuuleminen rakentaa äännekarttaa, jonka pohjalta myöhemmin opitaan myös muita, vieraita kieliä. Ennen kaikkea tärkeää on kuitenkin lapsen kanssa seurustelu, tunnesiteen syntyminen. Kuva toimivat ikään kuin peilinä, joka heijastaa yhteyttä lapsen ja aikuisen välillä. (Hatva 1997, 31.)

3.3.8. Yksittäisen lapsen kohtaaminen

Erityisen tärkeänä omilla satutunneillani koin yksittäisen lapsen kohtaamisen. Sitä paitsi koen, että se on vahvuuteni. Ryhmän kanssa toimiminen on minulle vaikeampaa, ja siksi toisinaan tunsin itseni vain keskinkertaiseksi sadunkertojaksi. Hoitajan/hoitajien läsnäolo oli tässä mielessä tärkeää. Toisaalta joskus taas hoitajien läsnäolo saattoi aiheuttaa minulle ylimääräisiä paineita. Paras oli tilanne Lentävänniemessä, jossa mukana oli vain yksi hoitaja, ja alkuaikoina tämäkin oli usein sama henkilö. Tilanne oli jäsentynyt. Sama järjestely ei kuitenkaan toiminut Messukylässä, koska lapsilla oli erilaisia tarpeita ja he käyttäytyivät niin eri tavoin kuin Lentävänniemessä.

Yksittäisen lapsen kohtaamiseksi pyrin luomaan katsekontaktin kaikkien lasten kanssa. Jos jollakulla lapsella oli jotakin erityistä kerrottavaa, koetin kuunnella häntä. Ryhmässä tämä ei kyllä aina ollut helppoa. Sadun lukemisessa oli mentävä eteenpäin, eikä aina voinut pysähtyä kovin pitkäksi ajaksi. Olisi pitänyt pystyä vaistoamaan, milloin jonkun lapsen olisi ollut tärkeää saada tilaa omalle asialleen, milloin olisi ehkä ollut tärkeää pysähtyä vähän pidemmäksi aikaa. Tämän

arvioiminen oli vaativaa. Minulle on tullut tunne, että parhaat hetket yksittäisen lapsen kohtaamisessa tapahtuivat piirustusten ääressä. *Epsukepsu* -päivänä annoin piirustusaiheeksi pahan mielen. Lentävänniemessä yksi poika kertoi minulle, että hänen päähänsä oli kolahtanut uunin luukku. Siitä oli seurannut terveyskeskusreissu. Kun poika piirsi ja kertoi tästä tapahtumasta, vaikutelmani oli, että jotenkin asia helpottui hänen mielessään.

Lasten taustat näkyivät satutunnilla, joskaan minulla ei ollut taitoja eikä koulutusta niitä tulkita. Joidenkin kohdalla tosin kodin olosuhteet tulivat ilmi aika selvästi sekä myönteisessä että kielteisessä mielessä. Lasten joukossa oli aina mahdollisia tulevia taiteilijoita: jotkut olivat erityisen hyviä piirtäjiä. Hoitajat kertoivat, että tämä lapsi käy kuvataidekerhossa ja että isän ammatti on tuotesuunnittelija. Joku lapsista piirsi aina joko isän tai äidin, mutta ei koskaan näitä yhdessä, luultavasti riippuen siitä kumman luona hän juuri silloin asui.

Lapsi oli näkymätön kuin Ninni Tove Janssonin kertomuksessa *Näkymätön lapsi*. Tämän lapsen yritin huomioida erityisesti, koska hän ilmiselvästi tarvitsi huomiota. Joku lapsi oli vasta aloittanut hoidossa, ja hän kyynelehti alkuun jokaisella satutunnilla, ihan hiljaa ja itsekseen, mutta hänellä oli selvästi turvaton olo. Koin itseni hämmentyneeksi: mitä tehdä tämän lapsen kanssa?

Kuva 41

Myöhemminkin kyynelehtiminen jatkui aina toisinaan. Kun hoitaja ei ollut paikalla, otin lapsen syliini muutamilla kerroilla. Hän alkoi rauhoittua vähitellen. Syksyllä 2011 hän ei enää kyynelehtinyt. Silloin sain tietää, että hän oli ollut alle 2-vuotias aloittaessaan satutunnit. Siis aivan liian pieni. Siinä oli todennäköinen syy kyynelehtimiseen. Jos olisin tiennyt heti alussa lapsen iän, olisin hellävaraisesti sanonut hoitajalle, että parasta olisi tulla uudelleen seuraavana syksynä. Vuoden 2011 syksyllä lapsella olikin jo enemmän kypsyyttä olla satutunnilla. Hän hymyili ja jutteli kuin olisi ollut aivan eri lapsi kuin vuotta aikaisemmin. Olin iloinen, ettei hänelle näyttänyt jääneen traumoja liian varhain aloitetuista satutunneista. Tai ainakaan traumat eivät tuossa vaiheessa näkyneet.

Sitten joukossa oli niitä lapsia, jotka olivat satutädille hyvin mieluisia: lapsia, jotka kuuntelivat korvat höröllä, silmissään herkeämättömän tarkkaavainen katse ja kenties suu vähän auki lokahtaneena. Eläytyminen satuun näkyi ilmeistä ja koko heidän olemuksestaan. He olivat niitä, jotka antoivat sadunkertojalle parhaimman palkkion. Sellaisen palkkion, jota ei ylittänyt tästä työstä maksettu rahallinen korvaus. Nämä lapset olivat luultavasti niitä, joiden kotona asiat olivat kutakuinkin kunnossa. He pystyivät olemaan läsnä sadunkerrontatilanteessa. Toki oli palkitsevaa,

jos lapsi jolla oli alkuun vaikeuksia satutunneilla, oppi talven aikana keskittymään. Mutta tällainen prosessi lapsessa tuskin oli pelkästään minun ansiotani. Ehkä olin vähän voinut tukea lasta ja edesauttaa myönteistä kehitystä. Taustalla oli silti luultavasti paljon muuta, mikä oli tukenut lasta. Lapsista välittäminen oli minulle hyvin tärkeää.

Lapset ovat mukavimmillaan 3- 5 -vuotiaana. Yksi poika ei jaksanut kerran kuunnella. Annoin hänen lähteä äitinsä luo kesken tunnin. Äiti oli ilmeisesti eri mieltä, ja hän laittoi pojan takaisin satutuntihuoneeseen. Poika tuli ja sanoi: ”Äiti ei totellut.”

Ulla Lehtosen mukaan ”hyviin, kerrontakelpoisiin teksteihin salaperäisellä tavalla aina liittyy kuuntelemisen ja maistamisen ilo (Lehtonen 1968, 296). Niinpä lapsilta joskus sai kuulla viisauksia. Luin Kirsi Kunnaksen sadun, joka kertoo prinsessasta ja Punni -nimisestä jäniksestä. (Kunnas 1987, 17-20.) Kun olin lukenut sadun, yksi poika sanoi hartaasti: ”Se oli kaunis, se oli kaunis satu.”

3.3.9. Kokemus koului

Olen huomannut joitakin kehittämisen kohteita työssäni vasta, kun olen lukenut satuja jo useita kuukausia tai jopa vuosia. Kun olin ensimmäistä vuotta Lentävänniemessä, minulla oli tapana laittaa väriliidut piirustuspöydälle pieniin kasoihin sopivasti lasten ulottuville. Satutunnin päätyttyä asettelin liidut takaisin rasioihin. Muistaakseni vasta keväällä huomasin, että tein turhaa työtä. Sen jälkeen laitoin avoimet rasiat liituineen pöydälle. Tämä käytäntö helpotti raivaustyötä.

Kuva 42. Uuden vahaliinan väriloistoa Messukylän kirjaston satuhuoneessa.

Syksyllä 2011 tulin ajatelleeksi, että Messukylän satuhuoneen vahaliinat olivat oikeastaan aika tummat ja rumat. Mainitsin asiasta kirjastonjohtajalle, joka sanoi, että voisin vapaasti hankkia uudet. Innoissani kiertelin kauppoja, joissa myydään vahakankaita. Löysin ihastuttavan lasten vahakankaan, jonka lopulta myös ostin. Kankaassa hehkuvat voimakkaan pastelliset sävyt: punaista, sinistä, vihreää, keltaista ja oranssia sekä kiehtovia leikkieläinkuvioita: kirahvi, lehmä ja hevonen pyörien päällä. Toiveeni oli, että kaunis kangas voisi innoittaa lasten mielikuvitusta. Ensimmäisellä

kerralla, jolloin aiheena oli piirtää liinan kuvioista jotakin, yksi poika piirsikin paljon kauemmin ja huolellisemmin kuin koskaan aikaisemmin. Monet aikuiset kyselivät minulta, mistä olin ostanut kankaan.

Messukylässä oli marraskuussa 2011 kerta, jolloin olin estynyt pitämästä satutuntia, ja sijaiseni toimi yksi kirjaston työntekijöistä. Tällöin tuli voimakkaasti esiin yksi asia, jonka itse olin juuri huomannut tai ymmärtänyt Lentävänniemessä. Jälkimmäisessä paikassa oli kerta, jolloin läsnä oli vain viisi lasta, kun useimmat perhepäivähoitajat olivat hoitolastensa kanssa teatterissa. Oli tapahtunut informaatiokatkos, enkä tiennyt tästä etukäteen. Tällä kerralla mukana oli yksi äiti 3-vuotiaan poikansa kanssa. He olivat ensimmäistä kertaa. Lisäksi mukana oli kaksi vähän isompaa lasta, joista kumpikaan ei ollut vielä täyttänyt kolmea, mutta he lähestyivät satutunti-ikää. Näiden lasten hoitajalla oli lisäksi kaksi 1-vuotiasta lasta. Hoitaja kysyi, voisivatko nämä ihan pienet tulla ”harjoittelemaan”. Minä annoin luvan. Senkertainen satutunti meni ihan pieleen. Pienimmät lapset olivat levottomia, ja heidän sähellyksensä vaikutti minuun niin, että keskittymisestäni ei tullut mitään.

Kahden viikon kuluttua tästä, menin takaisin Messukylään. Ensi töikseni kysyin sijaiseltani, miten satutunti oli mennyt. Sain kuulla, että mukana olleet pienet olivat samaan tapaan kuin Lentävänniemessä häirinneet satutunnin kulkua. Siinä se oli: peiliin katsomisen paikka minulle. Kolmen vuoden ikäraja ei suinkaan ole turha. Alkuun, Peltolammilla ja Lentävänniemessä, ikärajasta pidettiin kiinni. En oikein tiedä, miten asia lähti liukumaan käsistäni. Luultavasti perhepäivähoitajat halusivat tuoda pienet ”harjoittelemaan”. Enkä minä ollut tarpeeksi jämäässä tässä asiassa ja sanonut, että ei käy. Ihmettelin vain jatkuvasti, mikä minussa on vikana, kun satutunnit joskus olivat rauhattomia. Tästä seurasi uusi linjanveto. Messukylässä kirjastonjohtaja oli paikalla, kun tilanteesta keskusteltiin. Päätettiin, että kolmen vuoden ikäraja otettiin taas käyttöön. Jonkin verran joustoa toki sallittiin, jos alle 3-vuotias pystyi olemaan hiljaa yksin satutuntihuoneessa, siis ilman äitiä tai hoitajaa. Päätettiin myös, että äidit, isät tai isovanhemmat saivat olla mukana ensimmäisellä kerralla, mutta sitten lapsen piti oppia jäämään satutunnille itsekseen. Myös Messukylässä otettiin käytäntöön sama kuin Lentävänniemessä: vain yksi hoitaja sai olla mukana satutunnilla. Tämä uusi linjaus tietenkin selkeytti. Tuloksetkin alkoivat näkyä heti: satutunnit rupesivat rauhoittumaan. Lapset ehtivät hyvin harjoitella ryhmässä sadun kuuntelemista vielä kolme vuotta täytettyäänkin.

Yksi asia minua jäi suunnattomasti harmittamaan. Se 3-vuotias poika, joka oli ensimmäistä kertaa Lentävänniemen satutunnilla äitinsä kanssa silloin, kun tämän ongelman tajusin. Se oli niin surkeasti epäonnistunut satutunti, että hän ei varmaan tulisi enää toista kertaa. Tuntui, että oppirahat ovat joskus liian kalliita. No, tosiasiaassa poika tuli toisen kerran äitinsä kanssa, mutta sen jälkeen heitä ei enää näkynyt.

Kuva 43

Kun satutunnilla alkoi syystä tai toisesta olla levotonta, oli aina vaarana joutua paniikkiin. Se tapahtui minulle joskus. Ainoa, mitä siinä tilanteessa oli tehtävissä, oli yrittää pysyä rauhallisena: mielikuvituksella ja luovuudella tilanne saattoi pelastettavissa.

Olen päättänyt lopettaa sadunkertojana toimimisen. Messukylässä satutunnit eivät jatku syksyllä 2012 kevään vähäisen osanottajamäärän tähden. Lentävänniemessä ne jatkuvat, mutta itse en jatka enää sielläkään. Oikeastaan en ole ollut aivan hurjan innostunut työstäni. Jokin on koko ajan hivenen mättänyt. Mielelläni olen lasten seurassa. Siitä ei ole kysymys. Lasten kuvakirjoja on ollut kiva lukea. Mutta minun on myönnettävä, että sadut eivät ole lempilukemistani. Varsinkaan kansansadut, jotka tämän päivän tutkijoiden mukaan ovat parasta, mitä lapsille voidaan tarjota. En tiedä, olenko samaa mieltä. Toisaalta en oikein osaa ottaa asiaan kantaa. Itse olen kiinnostuneempi taidesaduista ja hyvin kuvitetuista kuvakirjoista. Kun ilmoitin Lentävänniemen kirjaston johtajalle Päivi Laakkoselle aikomuksestani lopettaa, hän pahoitteli ja sanoi, että jatkuvuus on valttia näissä asioissa. Päivi Laakkosen viesti minulle jo aikaisemmin oli ollut: "Sinä olet niin luova sadunkertoja". Ehkä luovuutta oli, kun toiset sitä näkivät. Mutta kyllä se oli kovan työn takana.

Näin jälkeenpäin on niin helppoa nähdä, että vaadin itseltäni sadunkertojana todella paljon. Tein paljon työtä, josta sain vain minimaalisen rahallisen korvauksen. Halusin kovasti, että lapsilla olisi hyvä olla satutunneillani ja että heillä olisi hauskaa. Halusin todella tuottaa heille iloa! Toisaalta jokainen satutuokio oli minulle myös oppimiskokemus. Mutta koen, että edistyin sadunkertojana hyvin hitaasti, sillä olen hidas oppija. Kun keväällä 2012 Messukylän satutuntien jatko alkoi olla vaakalaudalla, keskustelin kerran kirjastonjohtaja, Taina Petrellin, kanssa. Mietimme, mistä mahtoi johtua, että satutunneilla oli niin vähän kävijöitä. Puuskahdin, että olen minä ainakin panostanut tähän hommaan. Kirjastonjohtaja naurahti siihen: "Kyllä sinä panostat. Sinikka (edellinen sadunkertoja) otti rennommin." Jäin miettimään, oliko panostamiseni hyvä vai huono asia. Vai oliko se vain minun tapani tehdä tätä työtä. Saadakseni aikaan edes kutakuinkin kelvollisia

satutuokioita, minun oli pakko panostaa. Siitä lähtien, kun aloin tehdä gradua satutunneista syyskuussa 2010, panostamiseni sai vielä lisää pontta.

3.4. Toisten sadunkertojien kertomaa

3.4.1. Tampereen kaupunginkirjaston satutunneista kuultua

Tässä luvussa käsittelen Tampereen kaupunginkirjaston muiden sadunkertojien kokemuksia sadunkertojana. Olen haastatellut kahta sadunkertojaa ensin puhelimesta. Myöhemmin tapasin heidät molemmat sadunkertojien vertaistapaamisessa 15.5.2012 Tampereen kaupungin pääkirjasto Metson satuhuoneessa. Tapaamisen kutsui koolle Lasten ja nuorten osaston osastonjohtaja. Meitä oli paikalla kolme, eli lisäksi juuri nämä kaksi, joita olin haastatellut puhelimesta. Tapaaminen kesti kaksi tuntia, ja puhumista meillä riitti. Oli antoisaa jakaa kokemuksia ja ideoita. Minulle tapaamisesta oli hyötyä myös graduani varten.

Toinen sadunkertojista on Jarno, 25-vuotias lastentarhanopettajaksi opiskeleva mies, joka on pitänyt satutunteja kerran viikossa Tampereen kaupungin pääkirjasto Metsossa syksystä 2010 lähtien.

Jarnon ulkoinen olemus on minusta hyvin sopiva satusedälle. Sadunkertojana hänellä on yksi kiistaton etulyöntiasema: hän on mies. Voin kuvitella, että etenkin pienille pojille hän on hyvä esimerkki miehestä, joka harrastaa lukemista. Jarno mainitsi joskus jonkun kaverinsa sanoneen hänelle, että hän on hyvä kertoja. Se tuli ilmi myös keskustelumme aikana. Erityisesti huomioni kiinnittyi Jarnon käsiin ja äänenkäyttöön. Hän pystyy ilmaisemaan niin paljon käsivarsillaan, käsillään ja eloisalla äänellään. Upeaa! Mahtavaa!

Toinen sadunkertoja on 49-vuotias Päivi, jolla on yli 20 vuoden kokemus kirjaston satutunneista. Hän aloitti vuonna 1986. Ainoastaan lapsensa syntymän aikoihin hän on pitänyt parin vuoden tauon. Päivillä on kahdeksan ryhmää seitsemässä eri kirjastossa: Tampereella, Ylöjärvellä ja Pirkkalassa. Osassa kirjastoista ryhmiä on vain kerran kuukaudessa. Satutuntien lisäksi Päivi toimii myös kirjavinkkarina 6. luokille Ylöjärvellä. Päivin työnkuva muodostuu pelkästään satutunneista, kirjavinkkauksista sekä satunnaisesti nukketeatterista.

Kun Päivi tuli satuhuoneeseen, ajattelin, että onpas siinä ihan satutädin näköinen ihminen. Tuntuu, että jotkut ihmiset muokkautuvat elämänsä aikana sen näköiseksi, mitä he tekevät. Päivi on tästä elävä esimerkki. Erityisesti huomio kiinnittyi hänen ruskeisiin silmiinsä: ne ovat täynnä satua ja

salaperäisyyttä, iloa ja naurua. Lisäksi minusta tuntui, että hänellä on kyky katsella maailmaa lapsen perspektiivistä.

3.4.1.1. Korvaako karisma suunnittelun?

Jarno kertoi, että hän tulee työssään lastentarhanopettajana lukemaan ja kertomaan satuja lapsille, ja hän on sitä jo harjoittelujaksoilla tehnytkin. Koulutukseen on kuulunut yksi kurssi lastenkirjallisuudesta, mutta esimerkiksi äänenkäyttöä tai draamaa ei ole opetettu. Tuntui siis tapaamisen perusteella, että Jarno on luonnonlahjakkuus. Tapaamisessa Jarno oli epävarma, tulisiko hän tekemään lastentarhanopettajan työtä, mutta sadunkerronnasta hän oli innostunut ja on jatkamassa sitä ainakin seuraavana syksynä.

Kuva 44. Tampereen kaupungin pääkirjasto Metson satueli nukketeatterihuone.

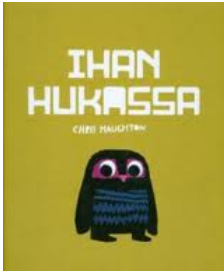
Jarnolla on kirjastossa oma hylly, johon hän valitsee satutuntikirjoja. Kotiin hän ei vie kirjoja ollenkaan. Hän sanoo, ettei koe harjoittelematta lukemista ongelmaksi. Teemoja hän ei myöskään yleensä harrasta. Hän mainitsee ainoastaan joulun ja monikulttuurisuuspäivän. Jarno lukee noin 4 – 5 satua peräkkäin kullakin satutunnilla, mikä kyllä kertoo hänen taidostaan. Lopuksi saatetaan piirtää 5 – 10 minuuttia. Mutta Jarno kertoo järjestävänsä myös leikkejä tai väliaikajumppaa. Lapset ovat 3-5-vuotiaita,

kuten tavallista. Pienempien lasten kanssa, jos heitä on, ovat vanhemmat mukana. Lapsia on ryhmässä keskimäärin 15. Mukana on aina vaihtuva päiväkotiryhmä sekä vakituisesti käyvät lapset. Tilana on Metsossa sijaitseva nukketeatterihuone, jossa on istuimina superlonpalleja. (Sama huone, jossa kokoonnuimme vertaistapaamiseen.)

Jarno ei pidä suunnittelusta, vaan pistää mieluummin luovuutensa ja inspiraationsa peliin. Hän kokee päässeensä helpolla. Kauheinta ovat olleet ne pari kertaa, jolloin leikki ei sujunut.

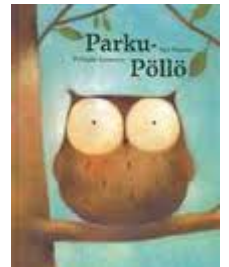
Jarnon mielestä lastenkirja menee edelleen: livenä ihminen, joka lukee lapsiryhmälle, on eri asia kuin esimerkiksi televisio. Jarno lukee pelkästään kuvakirjoja. Kuvituksen kanssa Jarno on

huomannut saman, minkä olen huomannut itsekin: liian yksityiskohtainen kuvitus, kuten esimerkiksi Mauri Kunnaksen kirjoissa, on ongelmallinen. Hän mainitsee pari kirjaa, jotka ovat hänen mielestään ”mielettömän hauskoja”: *Ihan hukassa* (kirj. Chris Haughton) ja *Parku-Pöllö* (kirj. Paul Friester). Nämä molemmat olen lukenut myös omilla satutunneillani.

Kuva 45

Jarnon näkökulma on mielestäni tuore ja innostava. Mitä ilmeisimmin hänessä on karismaa ja lavasäteilyä, joka korvaa harjoittelun puuttumisen. Tuli vaikutelma, että hän osaa pitää satutunneillaan hauskaa. Vanhempien antama palaute onkin ollut hyvin myönteistä. (Kokkonen 2012.)

Kuva 46

3.4.1.2. Pitkän linjan sadunkertoja luottaa valmistautumiseen

Päivi kertoo, että hänelle luontevin tapa tehdä sadunkertojan työtä on vuorovaikutus. Hän haluaa oppia tuntemaan lapset, mutta hän pyrkii tutustumaan myös vanhempiin ja perheisiin sekä perhepäivähoitajiin. Joissakin kirjastoissa yhteisöllisyys on ollut helposti toteutettavissa. Joissakin toisissa satutunnista on tullut esitys, minkä Päivi kokee itselleen vieraaksi. Lapsen kohtaaminen on Päiville tärkeää kuten itsellenikin. Hän sanoo, että hän haluaa tarjota lapsille pikemminkin "ruisleipää" kuin "mansikkaleivoksia". Työtään hän kokee tekevänsä vahvasti oman persoonansa kautta. Päivillä on kirjastoalan koulutusta, ja hän toiminut sekä kirjastonhoitajana että kirjastovirkailijana, mutta sadunkertojan työ on ollut hänen oma alansa aivan alusta alkaen.

Päivi on huomannut, että ne jotka lukevat lapsilleen kotona, tuovat heitä myös satutunnille. Eli kääntäen tässä toteutuu se, että niille lapsille ei lueta, jotka eniten lukemista tarvitsisivat. Tämä on valitettavasti olemassa oleva periaate missä tahansa asiassa. Joskin lapsille lukemisesta puhutaan tänä päivänä niin paljon, että suurimmalle osalle lapsia varmasti luetaan kotona, kenelle enemmän, kenelle vähemmän. Päivi kertoo kannustavansa vanhempia lukemaan lapsilleen. Hän antaa heille myös palautetta: ”On mahtavaa, että tuotte lapsianne satutunnille.” Perhepäivähoitajille Päivin viesti kuuluu: ”Ette tiedä, miten ison asian te teette lapsille.”

Päivin satutunnin aloittaa Kirjattikissa -käsinukke. (Kirjattikissa seikkailee Tampereen kaupunginkirjaston lastensivuilla.)Yleensä aluksi lasketaan lasten lukumäärä. Samalla mietitään, millä kaikella voi laskea: esimerkiksi kelkalla, pulkalla ja liukurilla. (Päivin ryhmien koko on vaihdellut kolmen ja kolmenkymmenen lapsen välillä. Tavallisimmin lapsia on 10-17.)

Kuva 47

Aloituksen pitää olla selkeä. Niinpä satukorvien ja satusilmien on oltava silloin tarkkoina. Päivi lukee useimmiten kaksi kirjaa, kuten itsellänikin on tapana. Niiden lisäksi on joskus loru- ja laululeikkejä. Ensimmäinen kirja on pidempi ja selkeämpi. Toisen kirjan tarinaan hän ottaa mielellään lapset mukaan. Päivi on huomannut, että toisto ja tutuus ovat tärkeitä toimintatapoja lasten kanssa. Hän koettaa luoda satutunnista kokonaisuuden, niin että draamankaari toteutuu.

Lopussa Kirjattikissa sanoo vielä jotakin. Lopetukseen kuuluu myös satutuntikortti. Tarrojen kuvat liittyvät hyvin väljästi luettujen satujen aiheeseen. Päivi perustelee, miksi hän jakaa lapsille satutuntikortit: Hän muistelee, miten kivaa oli itse lapsena saada tarroja pyhäkoulussa. Tarran saaminen ehkä houkuttelee lapsia lähtemään satutunnille. Toiseksi tässä yhteydessä Päivi oppii lasten nimet. Kolmanneksi tässä viimeistään hänellä on tilaisuus sanoa jotakin henkilökohtaista jokaiselle lapselle. Näistä perusteista epäilen ainoastaan ensimmäistä. Tarrakulttuuri on niin tavallista nykyajan lapsille, että mahtanevatko tarrat olla ollenkaan sama asia kuin satutädin lapsuudessa pyhäkoulutarrat, joita kyllä itsekkin innolla keräsin. En oikein usko, että lapset lähtevät satutunnille tarrojen takia. Kyllä siinä tarvitaan muita vetonauloja.

Satutunnin onnistuminen riippuu monenlaisista seikoista. Tilanteet vaihtuvat, lapset ja aikuiset vaihtuvat. Lasten iät, kemiaat ja ryhmän rakenne muuttuvat. Myös tila, jossa satutunti pidetään, vaikuttaa yllättävän paljon siihen, miten satutunti sujuu. Tietynlaiset tilat rauhoittavat lasta. Päivi on pannut merkille, että omat pienet tuolit tai porrastetut "lauteet" ovat toimiva ratkaisu. Sen sijaan esimerkiksi Pirkkalan uudessa kirjastossa on satulampi, jonka ympärille lapset kokoontuvat. Tämä tila on toimiva kirjaston muussa käytössä, mutta satutunneilla se ei toimi. Ylöjärven kirjaston satuhuoneen Päivi kokee hyväksi. Siellä on lasi-ikkuna, josta vanhemmat näkevät lapsensa. Säkkituolit ja pallit eivät ole hyvä istuinratkaisu Päivin mielestä. Hän kuljettaakin mukanaan satupeittoa, jolla lapset voivat istua.

Vaikka Päivi on kertonut satuja kirjastoissa yli 20 vuotta, hän kertoo silti tuntevansa joskus riittämättömyyttä: ”Välillä tulee tunne, että en osaa tätä hommaa ollenkaan.” Kun tekee töitä lasten kanssa, saattaa helposti alkaa vaatia itseltään, että kaiken pitää aina mennä erittäin hyvin. Vuodet ovat kuitenkin tuoneet mukanaan myös armeliaisuutta: Päivi ei ota kaikkea kiitosta itselleen, mutta ei myöskään kaikkea moitetta.

Jokaisella kerralla sadunkertoja kuitenkin lunastaa

taas seuraavan kerran: lapset ”äänestävät” jaloillaan tässäkin asiassa. Mutta Päivi toteaa: ”Aina on niitä, jotka tykkäävät kovasti ja niitä, jotka eivät ja jotka jäävät pois.” Lapset ovat tänä päivänä levottomampia kuin ennen ja lapset tulevat satutunneille myös pienempinä kuin ennen. Sikäli sadunkertojalta vaaditaan nykyään enemmän. Kerronnan keskeyttäminen ja kommentointi on lisääntynyt jonkin verran. On ehkä tämän ajan ilmiö, että vanhemmat eivät välttämättä puutu oman lapsensa häiritsevään käyttäytymiseen. Päivi sanoo olevansa siitä aina yhtä ällistynyt.

Päivi valmistautuu satutunneille huolellisesti. Hänellä on tapana nappaila ideoita ”joka paikasta”. Päivi lukee pääasiassa kuvakirjoja, ja hän haluaa osata tarinan hyvin. Uudet kirjat hän lukee ääneen moneen kertaan, jotta tarina tulee riittävän selväksi. Kuitenkin tarina alkaa elää ja muotoutua vasta, kun sen lukee ääneen esitystilanteessa. Samoja kirjoja hän lukee aina kahden tai

Kuva 48. Satulampi Pirkkalan kirjaston lastenosastolla.

Kuva 49. Ylöjärven kirjaston satuhuone.

kolmen vuoden välein. Päivi on huomannut saman asian, jonka itsekin panin merkille: kaikki kuvakirjat eivät ole korkeatasoisia. Päivi sanoo, että on paljon ”kuvakirjahöttöä” ja myös kirjoja, joissa ei ole draamankaarta. Monesti kuitenkin on mahdollista hyödyntää kuvat, jos ne ovat laadukkaat, vaikka tarina olisikin ”kökkö”. Mäty-periaate taitaa olla useimmille sadunkertojille itsestään selvä asia. Päivi sanoo, että

sadunkertojan on oltava kirjan ja tarinan takana: ”On ihana esittää lapselle kirja, josta itse tykkää.” Päivi on kokenut saman asian kuin minäkin: olisi hyvä, että voisi purkaa mieltään satutunnin jälkeen. Tai ylimalkaan keskustella toisten sadunkertojien kanssa. Vuosien varrella alkaa toistaa itseään. Jakamista tarvittaisiin monestakin syystä. Olisi hienoa saada kuulla toisten kokemuksia. Sitä paitsi toisilta saa uusia ideoita. Näitä tarpeita meidän kolmen sadunkertojan vertaistapaaminen osaltaan täyttikin. (Juuti 2012.)

3.4.2. Hangon kaupunginkirjaston satutunnit:

Agneta Möller-Salmela ja elämystunnit

Olin muutamia vuosia sitten Tampereen kaupunginkirjaston henkilökunnalleen järjestämässä koulutustilaisuudessa, jossa Agneta Möller-Salmela kertoi satutuntikonseptistaan. Netta, joksi häntä kutsutaan, piti mieleenpainuvan luennon itselleen tärkeästä asiasta. En ollut silloin vielä aloittanut omia satutuntejani. Mutta kun päädyin tekemään graduni satutuntiaiheesta, päätin ottaa häneen yhteyttä jossain vaiheessa graduprosessiani.

Kuva 50. Agneta Möller-Salmela

Lähetin Netalle sähköpostia vuoden 2011 joulukuussa. Siitä seurasi, että tammikuun alussa 2012 menin viehättävään Hangon kaupunkiin tapaamaan häntä. Netta Möller-Salmela toimii kirjastovirkailijana Hangon kaupunginkirjastossa, mutta hänen pääasialliseen työnkuvaansa kuuluvat satutunnit, tarkemmin sanottuna elämystunnit. Hänellä on kaksi tai kolme ryhmää päivittäin. Vuodessa ryhmiä kertyy 150. Elämystuntilaisia on ryhmissä alkaen kolmevuotiaista aina esikoululaisiin ja alakouluikäisiin. Ikähaitari on siis lähes 10 vuotta. Netan äidinkieli on ruotsi, joten hän pitää elämystunteja molemmilla kielillä. Kukin ryhmä tulee hänen tunnilleen noin kerran kuukaudessa. Lisäksi Netta luennoi lastenkirjallisuudesta ja lukemisen tärkeydestä lasten vanhemmille. Erittäin suuri prosentti vanhemmista osallistuu näille luennoille. Netta sanoo vanhemmille, että 3000 satua ennen koulun alkua on sopiva määrä luettavaksi lapselle: yksi tuttu satu, yksi lempisatu ja yksi uusi satu joka päivä. Hän kiertää myös muualla Suomessa esimerkiksi toisissa kirjastoissa kertomassa työstään lapsiryhmien parissa.

Netta Möller-Salmela on kehittänyt satutunti-ideaa pitkälle. Hän on aloittanut noin kymmenen vuotta sitten ”tavallisena sadunkertojana”. Tänä päivänä hän sanoo, että kirjastoihin tarvitaan draamapedagogeja. Media kilpailee voimakkaasti lasten ajasta ja huomiosta. Tavalliset satutunnit eivät enää riitä. Kirjastoissa on tehtävä enemmän, kun pyritään kasvattamaan lapsista lukijoita.

Haluan esitellä tässä Netan konseptin, joka on ainutlaatuinen Suomessa. Netta korostaa, että hän haluaa tarjota lapsille jotakin: ”Minun tehtäväni on olla tarpeeksi kiinnostava.” Hän pitää tarkkaa lukua siitä, mitä hän on tehnyt. Kunkin vuoden teemaa Netta lähtee suunnittelemaan alkusyksystä käymällä läpi kirjallisuutta. Kun jokin tietty, kiinnostava teema alkaa nousta esille, hän etsii yhä lisää kirjoja, jotka sopivat kyseisen teeman alle. Kirjoihin tutustuessa nousee mieleen myös ideoita, joista Netta ottaa vaarin ja joiden hän antaa muhia. Hän tarkastelee aihetta monelta kannalta, ja miettii miten sitä voisi soveltaa kaikille aisteille. Samaa periaatetta hän noudattaa jokaista yksityistä satutuntia suunnitellessaan. Kun talven teema alkaa olla riittävän selvä, hän sisustaa kirjastossa sijaitsevan elämyshuoneen teeman mukaisesti. Esimerkiksi talven 2011-2012 teema oli sademetsä. Elämyshuoneen seinät on verhottu armeijasta peräisin olevalla naamioimisverkolla, mutta vaikutelma on viidakkomainen. Verkkokankaan alla on kuvia muun muassa sademetsän eläimistä. Hämärässä huoneessa on salaperäinen tunnelma. Oma elämyshuone kirjastossa on tärkeä, ettei kukaan pääse häiritsemään kesken tunnin.

Kun lapset tulevat Netan elämystunnille, he kulkevat huoneeseen pitkin rauhallisuuden siltaa. Se on pieni puinen ”silta”, joka on asetettu huoneen oven eteen. Tästä alkaa rauhoittuminen ja tunnelmaan keskittyminen. Netan tunneilla on hyvin tärkeää, että ollaan hiljaa ja rauhallisesti ja keskitytään kuuntelemaan. Kun lapset ovat tulleet huoneeseen, he kukin saavat pienen sileän kiven. Se on hiljaisuuden kivi, jolla satutunnin alussa sivellään kasvoja.

Elämyshuoneessa on myös sademetsän apteekki: pulloja, joissa on sisällä erivärisiä nesteitä. Pullot edustavat erilaisia ominaisuuksia. Lapset saavat koskettaa pulloja etusormella, ja he voivat saada pullosta esimerkiksi rohkeutta, onnellisuutta, viisautta ym. Pulloon voi myös antaa ominaisuuksia, joita sitten toiset lapset voivat saada. Vaikkapa rohkeutta.

Netan oiva työkalu on pieni taskulamppu, jolla hän hämärässä huoneessa valaisee kirjan kuvia tai esimerkiksi verkkokankaan alla olevia eläinten kuvia. Siinä kun Päivi korosti työnsä vuorovaikutuksellisuutta, korostuu Netan työskentelyssä draamallisuus. Hänen elämystuntinsa ovat pieniä esityksiä. Jokainen tekee tätä työtä oman persoonansa kautta, enkä käy ollenkaan arvottamaan, kumpi tyyli on parempi. Omilla satutunneillani olen koettanut yhdistää molemmat.

Jarnon satutuntien vahvuus on hänen karismansa. Näiden neljän esimerkin lisäksi on niin monenlaisia satutunteja kuin on sadunkertoja.

Netalla on myös ikuisten tarinoiden pullo. Se sisältää kaikkea sitä, mitä ikuiset tarinat voivat lapselle antaa: empatiaa, keskittymistä ja hiljentymistä, mielikuvitusta, käsitteitä ajattelun avuksi, kieltä ja sanavarastoa, moraalia oikean ja väärän erottamiseksi, itsetuntoa ja tunne-elämän vahvistamista, elämänhalua ja lohtua ja voimaa, yhteenkuuluvaisuutta ja samaistumista sekä kulttuuria ja identiteettiä. Pitkä lista käsitteitä, joita olen käynyt läpi jo aikaisemmin. Erityisesti Netta haluaa opettaa lapsia kunnioittamaan erilaisuutta.

Netan tavoitteena on saada kirja takaisin merkitykselliseksi kuten ennen vanhaan.

Sadunkerrontatuokion pitää olla yksityiskohtia myöten huolellisesti suunniteltu eikä sinne päin.

Esimerkiksi on tärkeää, miten sadunkertoja pitää kirjasta kiinni. Netta käyttää pääasiassa kuvakirjoja, joista hän joskus saattaa kopioida kuvat. Kopioitujen kuvien näyttäminen lapsille helpottaa kertomista. Kirjan sivulla saa olla korkeintaan kolme vierasta sanaa. Tässä yhteydessä Netta mainitsee termin "förståelse puffar", mikä tarkoittaa, että asiaa on selitetty sivulauseessa.

Netta kokee yhteistyön päiväkotien ja koulujen kanssa tärkeäksi. (Möller-Salmela 2012a, 2012b.)

Netta sai Svenska Kulturfondenilta stipendin, jonka käyttämisestä hän itse kertoo näin:

"Stipendi oli svenska kulturfondenin ja alkoi heinäkuusta 2012 ja jatkuu heinäkuuhun 2013. Puolet on jo mennyt - ja nopeasti. Olen reissannut paljon, tavannut luokkia, ryhmiä ja luennoinut. Olen myös kirjoittanut materiaalin päivähoiton käyttöön kun he puhuvat kirjoista lasten vanhempien kanssa. Tänä syksynä ovat minun hankolaiset ryhmäni saaneet tulla vain yhden kerran kun olen nyt virkavapaalla ja laskutan kirjastoa ryhmistä. Teemana on klassinen satu ja olen rakentanut satulinnan. Minulla on ollut myös ylä-aste ryhmiä ja lukiokin ovat halunneet kuulla tämän klassisen ohjelman. Pitäisi ehtiä tehdä vähän kaikkea, myös jotakin uutta kurssia tai muuta inspiroivaa itselleni. Täytyy katsoa jos löydän ja ehdin jotakin nyt keväällä. Paljon on jo erilaisia keikkoja kevääseen." (Möller-Salmela 2012c)

3.5. Kokemuksia saduttamisesta

Sadutus-menettelyn uranuurtaja Liisa Karlsson kertoo lyhyesti, miten sadutetaan:

Sadutus-menettelmissä työntekijä, vanhempi tai ystävä sanoo lapselle tai lapsiryhmälle:

"Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat."

Aikuinen ei anna kertomukselle aihetta eikä tee lisäkysymyksiä. Kun lapsi tai lapsiryhmä kertoo tarinaa, aikuinen kirjaa sen sana sanalta juuri kuten kertoja kertoo. Samalla aikuinen keskittyy

kuuntelemaan kertomusta. Sen hän osoittaa ilmeillään ja olemalla puuttumatta kertomuksen sisältöön. Lopuksi aikuinen lukee kertomuksen kertojalle, joka voi halutessaan muuttaa tai korjata jotakin. Näin kertomus säilyy kertojan päätäntävällässä. (Karlsson 2003, 44.)

Lentävänniemessä päätin yrittää sadutusta keväällä 2011, mutta ilmeisesti en osannut valmistella lapsia oikealla tavalla, sillä se ei onnistunut ollenkaan. Yhtä tyttöä lukuun ottamatta lapset olivat ihan hiljaa ja ilmeisen hämmentyneitä. Yksi tytöistä alkoi kertoa jotakin kuulemaansa satua. Lapset olivat tottuneet siihen, että satutunneilla luetaan tai kerrotaan toisten kirjoittamia satuja.

Epäonnistuneen sadutusyrityksen jälkeen kaivoin laukusta kaiken varalle mukaani ottaman kuvakirjan.

Helmikuussa 2012 kokeilin sadutusta Lentävänniemessä toisen kerran. Se sujui vähän paremmin kuin ensimmäisellä kerralla, mutta alkuun pääseminen oli vaikeaa nytkin. Yksi tytöistä alkoi puhua, että hänen koiransa on varastettu ja syytti siitä erästä toista lasta. Hoitaja ei ollut aivan tilanteen tasalla. Ainakaan alkuun hän tuntunut hyväksyvän kaikkea, mitä lapsilta tuli. Lopulta otin Peppi Pitkätossu -nuken virikkeeksi. Sen avulla satu sitten syntyi. Vaikutelmani oli, että lapsille oli paras hetki se, kun luin sadun ääneen.

Kuva 51

Messukylässä en kokeillut sadutusta koskaan.

4. MITEN PERHEPÄIVÄHOITAJAT JA LASTEN

VANHEMMAT KOKEVAT KIRJASTON SATUTUNNIT?

4.1. Perhepäivähoitajien kokemuksia

Tein kyselylomakkeet keväällä 2011 kirjaston satutunneilla käyvien lasten vanhemmille sekä perhepäivähoitajille, jotka toivat lapsia satutunneille. Kirjoitin myös saatekirjeen, jonka jaoin hoitajille itselleen sekä hoitajien vietäväksi vanhemmille. Saatekirjeen annoin viikkoa ennen kyselylomakkeiden jakamista. Saatekirjeessä kerroin opinnoistani Kirjoittamisen maisteriohjelmassa sekä pro gradu -tutkielmani aiheesta. Sekä vanhempien että perhepäivähoitajien vastaukset olivat hyvin myönteisiä sikäli, että minua kannustettiin ja keuhuttiin. Kritiikkiä ei vastauksissa liiemmin esiintynyt. Uusia näkökulmia, joita en ollut ennen tullut ajatelleeksi, kylläkin tuli esille.

Messukylässä kuusi perhepäivähoitajaa täytti ja palautti kyselylomakkeen. Yhdessä lomakkeessa vastattiin kahden lapsen puolesta, joten Messukylästä tuli yleensä seitsemän vastausta.

Lentävänniemessä sain vastauslomakkeen neljältä hoitajalta. Täsmällistä vastausprosenttia en pysty sanomaan, sillä kummassakin kirjastossa tein saman virheen: en muistanut laskea, monelleko perhepäivähoitajalle lomakkeen annoin. Mutta veikkaan, että vastausprosentti oli ainakin 70, mahdollisesti enemmän. Messukylän kirjaston satutunneilla kävi enemmän poikia koko sen ajan, kun siellä satutunteja pidin. Lentävänniemessä tilanne oli päinvastainen: suurin osa satutuntilapsista oli tyttöjä.

Ensimmäinen kysymykseni oli: Miten lapset mielestäsi kokevat satutunnit/sadunkerrontatuokiot?

Messukylässä viisi hoitajaa vastasi lasten lähtevän mielellään satutunnille tai että satutunnit ovat mieluisia. Yksi hoitaja arveli lapsen kokevan satutunnin varmaan ihan mukavana totuttelun jälkeen.

Lentävänniemessä jokaisessa neljässä vastauksessa kerrottiin lasten haluavan lähteä satutunnille. Satutunneista ei puhuta satutunnin jälkeen, mutta joskus myöhemmin saattaa tulla kommentteja esimerkiksi: "Tästä luettiin satutunnilla." Lapset tuntuvat myös olevan iloisia, kun heidän toiveitaan otetaan huomioon.

Toinen kysymykseni koski sitä, näkyykö satutunti lasten leikeissä. Miten se näkyy ja kuinka pitkään?

Messukylässä kolme hoitajaa vastasi, että satutunti ei näy leikeissä. Neljä hoitajaa vastasi satutunnin näkyvän leikeissä. Esimerkiksi: Ei välttämättä heti, mutta myöhemmin voi putkahtaa. Tai "Sadussa käsitelty asia saattaa inspiroida leikkiin." Yhdessä lomakkeessa vastattiin, että isommat tytöt saattavat alkaa leikkiä satutätiä. Myös jättiläisnaurista oli leikitty monta viikkoa myöhemmin. Yhdessä vastauksessa mainittiin, että pienemmällä, joka oli 2-vuotias, ei näy. Mutta isommalla lapsella näkyy: "Hoitopaikassa kerrataan sadun tapahtumia ja leikitään sadussa ollutta prinsessaa tai muuta juttua." (Yhdessä lomakkeessa oli siis vastaus kahdesta eri lapsesta.)

Lentävänniemessä vastaukset menivät tasan kyllä- ja ei- vastauksiin. Mutta yhdessä lomakkeessa oli sekä kyllä- että ei-vastaus. Toisessa ei-vastauksista sanottiin, että lapset näyttävät unohtavan, kun ollaan ulkona satutunnin jälkeen. Toisessa ei-vastauksessa hoitaja ei ollut huomannut, että mitään erityistä ja tiettyä satua olisi leikitty. Samassa lomakkeessa mainitaan kuitenkin prinsessaleikkejä leikityn. Toisessa kyllä-vastauksessa kerrotaan, että mieluisat sadut tulevat mukaan leikkeihin ja että

ne kestävät noin 2-3 viikkoa. Lisäksi tässä lomakkeessa kerrotaan, että lapset keksivät omat versionsa saduista leikkeihin. Yhdessä lomakkeessa ei tähän kysymykseen ollut vastattu ollenkaan.

Kolmas kysymyksen koski kielellistä ilmaisua: Oletko huomannut satutunneilla olevan vaikutusta lasten kielelliseen ilmaisuun? Esimerkiksi uudet sanat?

Messukylässä neljä hoitajaa vastasi Kyllä. Kolme hoitajaa vastasi: En osaa sanoa/Ei havaintoa/Ei pienemmällä. Yhdessä Kyllä-vastauksista sanottiin, että lapset ovat pohtineet joitain sanoja vielä myöhemminkin. Kerrottiin myös pienten, jopa 1-vuotiaiden oppivan sanoja satutuntien yhteydessä. Kahdesta lapsesta isommalla oli hoitaja huomannut kielellistä kehitystä. Yhdessä Kyllä-vastauksessa kerrottiin, että myös murteeni oli huomattu. (Puheenparteni on Pohjois-Karjala-painotteista.)

Lentävänniemessä kaikissa neljässä vastauslomakkeessa oli ainoastaan Kyllä-vastauksia. Lapset, joille ylimalkaan luetaan satuja, käyttävät satukirjojen sanoja ja ilmaisuja. Sanavarasto lisääntyy ja uusia sanoja viljellään leikeissä paljon. Kielenkäyttö on rikkaampaa. Mainittiinpa lasten oppivan myös laskemista saduista ja kirjoista.

Neljäntenä kysyin: Mitä mieltä olet satuvalinnoista? Pyysin vastaajia perustelemaan käsityksensä.

Tähän kysymykseen tuli hyvin monia erilaisia vastauksia kummassakin kirjastossa. Messukylässä satuvalintojani pidettiin hyvinä ja opettavaisina. Satuvalintojani pidettiin myös monipuolisina, mikä on "hyvä asia, jotta kiinnostavuus säilyy." "Aiheet koskettavat lasten jokapäiväistä arkea ja niissä vilahtaa ihanteita." Sitä pidettiin hyvänä, että olin saanut aikaiseksi jatkumon, niin että satu ja askartelu liittyvät toisiinsa. Se mainittiin erityisesti, että palaan kertomuksissani edellisiin kertoihin. Tämä lisää havainnointi- ja keskittymiskykyä, koska lapsilla on hyvä muisti. Kuvakirjoja pidettiin pitkiä satuja parempina, koska ryhmässä oli aika paljon pieniä lapsia. Yhteen lomakkeeseen oli kirjoitettu: "Kyllä sen huomaa, milloin keskitytään kuuntelemaan." Kahdessa lomakkeessa oli kommentoitu nauris-satutuntiani: "Erityisen mieleinen kerta oli "nauris-satu-maistelu kerta" sekä "Naurissatu oli oikein hauska – opetti monella tavalla." Kuudesta lomakkeesta yhdessä ei ollut vastattu tähän kysymykseen ollenkaan.

Lentävänniemessä neljästä lomakkeesta kolmessa oli vastattu satuvalintakysymykseen. Yhdessä lomakkeessa hoitaja mainitsi pitävänsä teemoista. Ei käynyt ilmi selvästi, tarkoittiko hän valitsemistani teemoista vai ylimalkaan siitä, että satutunneillani oli teemat. Ehkä hän tarkoitti jälkimmäistä, koska hän jatkoi [pitävänsä] mahdollisimman monipuolisista valinnoista.

Monipuolisuus mainittiin toisessakin lomakkeessa. Muita kommentteja olivat: ”monenlaisia lapsia kiinnostavia aiheita”; ”satuvallinat ovat hyviä”; ”välillä on hyvä huomioida lasten toiveita (tutut sadut)”. Yksi harvoista kriittisistä vastauksista tuli tähän kysymykseen Lentävänniemestä:

”Satuvallinnoista ei aina saa tietoa.” Vastaus jatkuu: ”Mutta ainahan saduissa on jokin opetus. Useimmiten ainakin.” Tämän kysymyksen yhteydessä kiitettiin satukirjakärryä: ”On ollut hyvä että meillä on ollut valittavana samanaiheisia kirjoja kuin lapsille on luettu.”

Viides kysymykseni oli: Mihin lapsi mielestäsi tarvitsee satuja ja satutunteja?

Messukylässä jokaisessa kuudessa lomakkeessa mainittiin mielikuvituksen lisääntyminen ja kehittyminen. Neljässä lomakkeessa mainittiin keskittyminen ja keskittymiskyky. Useampia mainintoja oli myös seuraavista: isommassa ryhmässä oleminen, toisten lasten seura, tunne-elämän kehittyminen ja omien tunteiden käsittely. Sanavaraston laajentumiseen ja kielelliseen ilmaisuun oli palattu vielä joissain vastauksissa. Mainittiin myös kirjasto ympäristönä, joka ohjaa lapsia kirjaston käyttäjiksi ja kiinnostumaan kirjoista ja kirjaston palveluista. Lisäksi mainittiin vielä: rauhoittuminen, kuunteleminen, pieni ero aikuisesta ja leikkien monipuolistaminen. Myös että lapsi oppii perinteiksi muodostuneita kertomuksia sekä hahmottamaan sen, että on satua ja totta. Eräässä vastauksessa sanottiin: ”Edistää tunne-elämää, auttaa kasvamaan välillä niin moninaisessa elämäntilanteessa, käsittelemään omia tunteitaan (sadut näkyvät leikeissä).”

Lentävänniemessä vastaukset hajaantuivat enemmän, mutta mielikuvituksen rikastuminen mainittiin kolmessa vastauslomakkeessa. Muita asioita, jotka mainittiin, olivat sanavaraston laajeneminen, luovuuden kehittyminen ja kuuntelemaan oppiminen. Eräs hoitaja kirjoitti: ”Satuja tarvitaan lapsen kehitykseen ja lapsi oppii asioita sadun kautta.” Hän jatkoi: ”Lapsen kanssa voi käsitellä vaikeita ja pelkoa aiheuttavia asioita esim. eroa, lääkärissä käyntiä, läheisen kuolemaa ym. asioita.” Toinen hoitaja kirjoitti: ”Lapsen täytyy saada olla lapsi. Ja elää satujen maailmassa.”

Kuudes ja viimeinen kysymykseni hoitajille oli: Muita havaintoja satutunneista?

Messukylässä oli näitä havaintoja kirjattu viiteen lomakkeeseen. Kolmessa niistä kommentoitiin pöytäjärjestystä: ”Pöytäjärjestys hyvä!”; ”Pöytien asettelulla saatu läheisyyden tunne mukavaksi.”; ”Jos lapsia on paljon, pyöreän pöydän systeemi ei toimi. Pikkuporukalla se on mainio.” Muita vastauksissa mainittuja asioita oli, että satutunnit ovat lapsille tärkeitä sekä että ne ovat myönteinen ja hyvä asia. ”Piirtäminen ja muovailu lopuksi on lasten mielestä kivaa.” Toisessa vastauksessa mainittiin muovailun tuovan mukavan lisän, piirtämisen lisäksi. Myös satutunnin aloitusta kommentoitiin: ”Kilikello aloittaa satuhetken, jolloin lapset viimeistään rauhoittuvat kuuntelemaan

satua.” Yhdessä lomakkeessa kirjoitettiin, että satutunti on mukava kohtaamispaikka alueen muiden hoitajien ja hoitolasten kanssa. Itsekin sain myönteistä palautetta: ”Ilmapiiri lämmin, ystävällinen, vastaanotto ovella ihanaa.”

Lentävänniemessä yksi hoitajista kertoi prinsessojen tulleen satutuntien myötä heillä leikkeihin ja lapset haluavat valita jonkun tietyn kirjan, minkä he ovat kuulleet satutunnilla. Toisessa lomakkeessa mainittiin, että joillakin lapsilla on vaikeuksia kuunnella ja olla hiljaa. Yhdessä lomakkeessa ei kysymykseen ollut vastattu, mutta kolmannessa hoitaja kirjoitti: ”On kivaa vaihtelua arkeen ja piirtämisestähän kaikki tykkää.”

4.2. Vanhempien kokemuksia

Messukylässä 13 vanhempaa täytti kyselylomakkeen. Lentävänniemessä sain vastaukset 10 vanhemmalta. Kyselylomakkeen alussa kysyn lasten ikää.

Ensimmäinen kysymykseni oli: Oletteko tietoinen siitä, mitä satutunnilla on luettu ja piirretty/väritetty/askarreltu/muovailtu?

Messukylässä kuusi vanhempaa vastasi Kyllä. Kaksi vanhempaa Ei. Viisi vanhempaa vastasi Vähän/Välillä/Jonkin verran/Vain osittain. Yksi vanhemmista on itse perhepäivähoitaja, jonka oma, 4-vuotias, lapsi kuului hänen ryhmäänsä. Hän vastasi: Kyllä erinomaisesti. Yksi vanhempi kertoi hoitajan kertovan satutuntien sisällöstä. Jotkut mainitsevat piirustuksista, joita on tuotu kotiin. Toiset taas sanovat kysyvänsä lapselta. Vaikuttaa siltä, että pienemmät lapset eivät osaa kertoa, mutta suuremmat ilmeisesti jotakin kertovat. Esimerkiksi 3-vuotiaan lapsen vanhempi kertoo: ”Piirretty kortteja, luettu satuja. Sanoo piirtäneensä kissan.” Tai 5-vuotiaan lapsen vanhempi: ”Sadun nimestä en aina ole tietoinen, mutta piirustukset/askartelut kyllä kertovat sanomaa.” Tai toinen 5-vuotiaan vanhempi: ”Kyllä, kysely ja kivoja piirustuksia.” Oli myös yksi 4-vuotiaan lapsen vanhemman vastaus: ”Aika vähän, lapsi ei oikeastaan osaa paljon kertoa edes kysyttäessä.”

Lentävänniemien vastaukset olivat samantyyppisiä. Kyllä-vastauksia oli viisi. Ei-vastauksia yksi. Jonkin verran/Vähän -vastauksia neljä. Monessa vastauksessa mainittiin kuten Messukylässäkin, että piirustuksia on tuotu kotiin. Joissakin kodeissa kysellään satutunnista. Toisissa ei. Niissä, joissa kysellään, lapset eivät välttämättä muista. 4-vuotiaan lapsen vanhempi vastasi: ”Useimmiten. Piirustukset tulevat kotiin ja niistä on keskusteltu.” Toinen 4-vuotiaan vanhempi vastasi: ”Piirustukset tuodaan kotiin, muista puuhista ei kovinkaan paljon jutella.” Noin 4-vuotiaan lapsen

vanhemman vastaus kuului näin: "Piirustukset yms. muut askartelut ovat tulleet tutuiksi. Lapsi osaa kertoa jotain satunnaista saduista. Yleensä päivän loputtua sadun "punainen lanka" on jo ehtinyt unohtua." Yhdessä vastauksessa arveltiin: "Ehkä, vaikea sanoa pitääkö tytön tarinat paikkansa." Lapsen ikä oli 2 vuotta 10 kuukautta. Lentävänniemessä ainoastaan yhdessä vastauksessa mainittiin, että hoitotäti kertoo satutunneista: "Aina välillä lapsi kertoo itse ja joskus kysellään. Ja hoitotäti kertoo."

Toinen kysymykseni kuului: Puhuuko lapsenne satutunneista kotona? Milloin? Satutuntipäivänä? Muulloin? Miten paljon hän puhuu satutunneista? Mitä satutunteihin liittyvää hän kertoo kotona?

Messukylässä yhdeksän vanhempaa vastasi Kyllä. Yksi vastasi Ei. Kaksi vastasi Vain vähän/Joskus. Perhepäivähoitajaäiti kertoo puhuttavan aika paljon, koska se liittyy myös paikalla pysymiseen ja käyttäytymiseen yleensä. 2-vuotiaan vanhempi vastaa: "Odottaa kovasti satutunteja, kertoo menevänsä satutunneille ihan mielivaltaisina päivinä. Satutuntipäivän jälkeen hoidosta tullessaan kertoo olleensa satutunnilla ja piirtäneensä." 3 - ja 5-vuotiaiden sisarusten vanhempi vastaa näin: "Puhuvat aika vähän, mutta jos puhuvat, yleensä satutuntipäivänä. Yleensä puhuvat esim. ketä kavereita satutunnilla on ollut, joskus ovat maininneet myös sadun, jota siellä on luettu." Eräs 4-vuotiaan vanhempi huomaa kysymykseen vastatessaan, ettei hän ole koskaan kysynyt lapseltaan satutunneista. Lapsi saattaisi kysyttäessä kertoa enemmän. Toinen 4-vuotiaan vanhempi vastaa: "Saattaa yhtäkkiä sanoa jostakin sadusta tai kirjasta, että sitä on luettu satutunnilla. Mutta ei välttämättä puhu paljon asiasta juuri ko. päivänä." Eräs 5-vuotiaan vanhempi kertoo lapsensa tykkäävän satutädistä ja näyttävän piirustuksia. Kahdessa vastauksessa mainitaan Mimi ja Kuku, joista lapset ovat puhuneet kotona niin kuin niistä olisi luettu satutunnilla. Minulla ei ole minkäänlaista mielikuvaa tällaisista lastenkirjan hahmoista. Kun katsoin kirjaston tietokannasta, Mimistä ja Kukusta löytyi vain dvd-tallenteita. Luultavasti Mimistä ja Kukusta on katsottu videota hoitopaikassa. Yhdessä vastauksessa mainitaan, että lapsi on kertonut satutunnilla olleen mukana edellinen hoitotäti. Vuoden ja 9 kuukauden ikäisen lapsen vanhempi kertoo: "Yksittäisiä sanoja satutunneilla kuultua." Edelleen 5-vuotiaan lapsen vanhempi: "Mainitsee kyllä oliko kivaa vai ei 😊 Toisinaan kertoo jos on ollut esim. jännä satu." Kahden vuoden ja 6 kuukauden ikäisen lapsen vanhempi kertoo kirjastossa käymisen tärkeydestä: "Kertoo käyvänsä perhepäivähoitajansa kanssa satutunneilla ja kysyttäessä kertoo aiheen, mistä luettu. Voi olla, että keksii aiheen itse. "Satutunnillakin luettiin.../Satutunnillakin tehtiin..." Hän rakastaa kirjastossa käymistä (sama missä satutunnit) ja toimii aina samalla tavalla: riisuu nopeasti ja rientää lastenosastolle."

Lentävänniemen vastaukset olivat tämän kysymyksen kohdalla hieman vaikeasti jaoteltavissa ryhmiin. Selkeitä Kyllä-vastauksia oli kaksi, Ei-vastauksia yksi ja Joskus/Kertoo kysyttäessä -vastauksia oli seitsemän. Huomioni kiintyi Kertoo kysyttäessä -vastauksien suureen määrään, sillä niitä oli kaikkiaan viisi. Tähän kysymykseen oli myös vastattu kaikkein perusteellisimmin. Esimerkiksi: "Kysyttäessä kertovat mitä sadussa on tapahtunut. Esim. nukketheateriesityksistä ovat maininneet. Kirjaston ohi kulkiessa kertovat, että käyvät tuolla satutunnilla." Tästä perheestä kävi satutunnilla kaksi lasta, 3- ja 5-vuotiaat. Viittaus nukketheateriin ei koske satutuntejani, sillä Lentävänniemen kirjastossa käy kahdesti tai kolmesti talven aikana vieraileva nukketatteri, joka esiintyy samaan aikaan kuin muina päivinä satutunti. Useista vastauksista käy ilmi, että jos lapsi puhuu satutunneista, niin se tapahtuu yleensä satutuntipäivänä. Kahdessa vastauksessa todetaan, että lapsi puhuu satutunneista harvoin, koska satutunti on aamupäivällä ja iltapäivällä hoidosta haettaessa on tapahtunut jo kaikenlaista muuta. Esimerkiksi 4-vuotiaan lapsen vanhempi kirjoitti: "Ei kovinkaan paljon, joskus tulee joku juttu mieleen satutunnilta. Johtuu ehkä siitä, että satutunti on aamulla, iltapäivään mennessä asiat ovat unohtuneet. Ehkä hoitotätien kanssa jutellaan satutunnista enemmän." Toisen 4-vuotiaan lapsen vanhemman kommentti: "Lapsi puhuu satutunneista satutuntipäivänä kysyttäessä ja esittelee tekemiään piirustuksia. Piirustusten perusteella on ollut helpompi puhua myös päivän sadusta. Lapsi aloittaa harvoin itse keskustelun sadusta, jonka on jo kuullut aamupäivällä, koska haettaessa iltapäivällä hoidosta on jo ehtinyt tapahtua paljon muutakin." Hieman erilaisiin asioihin vanhempien mukaan lapset ovat kiinnittäneet huomiota satutunneilla. Kirjoitan sen tähden tähän useampia lainauksia. Eräs 4-vuotiaan vanhempi kirjoittaa: "Siellä pitää istua hiljaa... Ei paljon kerro ellei kysele." 5 -vuotiaan lapsen vanhempi: "Satutuntipäivänä voi kysyttäessä kertoa jotain, mutta ei spontaanisti muutoin kuin "olin tänään satutunnilla."" 3,5 -vuotiaan lapsen vanhempi: "Kertoo satutuntipäivänä, yrittää kertoilla millaista satua on luettu, ketä oli paikalla ym." 2 vuotta ja 10 kuukautta vanhan lapsen vanhempi: "Satutuntipäivänä, jos kysytään mitä siellä oli. Yleensä vastaus on että "luettiin kirjoja". Noin 4-vuotiaan lapsen vanhempi: "Satutunnista puhutaan yleensä autossa kotimatalla hoitopaikasta satutuntipäivänä. Lapsi kertoo vuorovaikutussuhteista, esim. siitä miten ovat hoitokaverin kanssa kuunnelleet satua ja askartelusta."

Kolmas kysymyksenä oli Näkökö satutunti lapsenne leikeissä? Jos, niin miten?

Messukylässä Kyllä-vastauksia oli yksi, Ei-vastauksia oli seitsemän, En osaa sanoa -vastauksia oli kolme. Tämän lisäksi kahdessa lomakkeessa ei ollut vastausta ollenkaan. "Kyllä" vastasi 4-vuotiaan perhepäivähoitajaäiti. Hänen vastauksensa kuului: "Kyllä, on erityisen kiinnostunut myös muovailuvahasta. Lapsi saattaa olla jokin hahmo sadussa, alkaa puhua kirjakieltä, huomaa jos joku

tulee tai lähtee kesken pois jne.” Kahdessa ei-vastauksessa mainittiin, että leikit eivät näy kotona. Toisessa arveltiin, että ehkä hoidossa satutunnin jälkeen.

Lentävänniemessä Kyllä-vastauksia oli viisi, Ei-vastauksia neljä ja lisäksi oli yksi Vaikea sanoa - vastaus. Kolmessa vastauksessa kerrottiin lapsen ”leikkivän satutätiä”. Tähän tapaan: ”5 v. ”lukee” itse kirjoja erittäin paljon. Kertoo tarinaa kuvista. Varmasti tuo leikkeihin mielikuvitusta.” Tai: ”Lapsi haluaa myös itse kertoa satuja omasta päästään tai kirjaa selailleen.” Tai: ”Hän ”lukee” ääneen itselleen ja nukeille.” Kahdessa muussa Kyllä-vastauksessa asiaa lähestyttiin näin: ”Prinsessaleikeissä ehkä jos on ollut prinsessasatuja saattaa tulla uusia hahmoja.” Sekä: ”Lapsi on kertonut joskus että hoidossa on kavereitten kanssa leikitty jotain sadussa ollutta tapahtumaa.” Vaikea sanoa -vastaus kuului näin: ”Vaikea sanoa, lapsi käy leikeissä paljon läpi päivän tapahtumia, mitä on katsonut tai lukenut kirjoista. En osaa eritellä satutunteja erikseen.” Ei-vastaukset oli muotoiltu ”Ei oikeastaan.”/ ”En ole huomannut.”/ ”Ei tiedetä, että näkyisi”/ ”Ei näy”.

Neljäs kysymykseni oli Oletteko huomannut satutunneilla olevan vaikutusta lapsenne kielelliseen ilmaisuun? Esim. uudet sanat?

Messukylässä Kyllä-vastauksia oli viisi, samoin En osaa sanoa -vastauksia. En ole huomannut - vastauksia oli kolme. Kyllä-vastauksissa tuotiin esiin seuraavanlaisia näkökohtia: ”Uusia sanoja”/ ”Kyllä, mahdollisesti”/ ”On varmasti ollut vaikutusta”/ ”Uskoisin, vaikka monet kirjat ovatkin samoja mitä olemme jo kotona lukeneet.”/ ”Jerelle on luettu kotona NIIN PALJON (voin sanoa!) että sanavarasto on karttunut jo niistä. Totta kai aina luetulla tekstillä on vaikutusta lapsen puheeseen.” En osaa sanoa -vastauksissa tuotiin esiin, että lapselle luetaan ja puhutaan muutenkin paljon, lapsi oppii jatkuvasti uusia sanoja ja että lapsella on laaja sanavarasto, että on vaikea sanoa, onko satutunnilla vaikutusta. Yksi En osaa sanoa -vastaus kuului näin: ”Puheen kehitys ollut huima reilun puolen vuoden aikana kuten kehitysvaiheeseen kuuluukin. Vaikea sanoa mikä kaikki vaikuttanut koska lapsemme elää kohtuu suuren sanallisen vuorovaikutuksen piirissä.” En ole huomannut - vastauksista yhdessä sanottiin ”Ei vielä.” Tein kyselyn maaliskuussa. Lapsi oli täyttämässä 3 vuotta toukokuussa. Toisessa En ole huomannut -vastauksessa vanhempi kirjoitti: ”En ole huomannut, puhuu muutenkin paljon.”

Lentävänniemessä Kyllä-vastauksia oli kaksi, Ei-vastauksia oli neljä ja samoin En osaa sanoa - vastauksia. Kyllä-vastaukset kuuluivat: ”Totta kai on. Mielikuvitukseen myös.” / ”Kyllä, sanoja ja sanontoja mitä ei ole ennen kuullut tulee silloin tällöin. Puhekieli on rikasta.” Ei-vastauksista kirjaan tähän tämän: ”En oikeastaan, enemmän vaikutteita saadaan isosiskolta ja -veljeltä.” Eniten oli

tekstiä kirjoitettu En osaa sanoa -vastauksiin: "Joitain uusia ilmaisia aina välillä tulee, tulisivatko nämä sitten satutunneilta, sitä en osaa sanoa."/ "Lapsella on runsas sanavarasto ja hyvä ilmaisukyky joten mitään satutunnilla erityisesti opittua sanaa tai ilmaisua en ole huomannut erityisesti."/ "En ole asiaa ajatellut, lapsi aina puhunut paljon ja kirjojen lukeminen ja katseleminen ollut aina osana arkea."/ "5-vuotiaan kohdalla ei enää huomaa uusien sanojen tuloa. Pienemmän lapsen puheesta huomaa paremmin uudet sanat." Vaikka viimeisessä vastauksessa mainitaan kaksi lasta, lomakkeeseen oli kuitenkin merkitty vain yhden lapsen ikä: 5-vuotiaan.

Viides kysymykseni oli monivalintatehtävä. Kysymys oli Miten usein luette itse lapsellenne kotona? Vastausvaihtoehdot olivat: Kerran tai useampia kertoja päivässä/ Noin 2 - 4 kertaa viikossa/ Muutamia kertoja kuukaudessa/ Harvemmin.

Messukylässä 11 vanhempaa oli valinnut vaihtoehdon Kerran tai useampia kertoja päivässä. Kaksi vanhempaa oli valinnut vaihtoehdon Noin 2 - 4 kertaa viikossa. Lisäksi yhteen vastaukseen oli kirjoitettu marginaaliin: "lukee myös itse AKU ANKKA, koska oppi lukemaan ennen joulua."

Lentävänniemessä kaikki 10 vanhempaa vastasi Kerran tai useampia kertoja päivässä. Yhden vastauksen marginaaliin oli kirjoitettu: "Iltasatu + muulloinkin."

Kuudenneksi kysyin Haluaako lapsenne luettavaksi kotona satutunneilla luettuja kirjoja?

Messukylässä tuli yksi Kyllä-vastaus, Ei mielestäni -vastauksia oli kahdeksan, Vaikea sanoa/En osaa sanoa -vastauksia oli kolme. Lisäksi yksi vanhempi vastasi "Joskus". Kyllä-vastauksen palauttanut vanhempi oli perhepäivähoitajaäiti: "Haluaa, tällä hetkellä Mikko Mallikkaat ovat erityisen kiinnostavia." Ei-vastausten joukossa oli muun muassa tällaisia kommentteja: "Ei ole tullut puheeksi."/ "Tällä hetkellä omat kirjavarastot riittänevät ☺"/ Hilikka on 4. lapsi ja meillä on kotona aikamoinen "kirjasto" ☺"/ "Ei varsinaisesti, saattaa sanoa jos tunnistaa jonkun samaksi saduksi mitä on luettu satutunnilla."/ "Hän ei vielä osaa sanoa mitä satuja luetaan satutunneilla ja kotonakin antaa monesti muiden valita mitä luetaan, hän itse ilmaisee koska haluaa sadun luettavan." Vaikea sanoa/ en osaa sanoa -vastaukset olivat seuraavanlaisia: "Ei mielestäni (en aina tiedä, mitä siellä on luettu, lapset kyllä toivovat iltasatuja, mutta se ei mielestäni liity satutunteihin)."/ "Annamme hänen valita kirjat, mutta perustetta emme tiedä. Kerran sanoi luetun Mikko Mallikasta (en tiedä oliko todella) ja se kirja haettiin."/ "Vaikea sanoa, koska itse en ole tunneilla käynyt. Ovatko kirjat siis siellä luettuja vai ei." Joskus-vastaus kuului näin: "Joskus. Mutta meillä on paljon satukirjoja ja niistä oikeastaan valitaan luettavat."

Lentävänniemessä yksi vanhempi vastasi Kyllä. Kahdeksan vanhempaa vastasi Ei. Lisäksi oli yksi Vaikea sanoa/En tiedä -vastaus. Ainoa Kyllä-vastaus: "Kun käydään kirjastossa, lapsi saattaa löytää ja esitellä kuulemiaan kirjoja, usein silloin pyytää ne myös kotilainaan." Ei-vastausten kohdalla kolmeen lomakkeeseen oli kirjoitettu pelkästään "Ei". Yhdessä luki "Ei osaa vielä pyytää." Muissa Ei-vastauksissa oli asiaa eritelty tarkemmin. Tähän tapaan: "Meillä kotona on kirjoja paljon ja hoitotäidin kanssa he hakevat kirjoja lainaksi. Että ei."/ "En ole ainakaan huomannut. Kotona luetaan omia satukirjoja tai kirjastosta lainattuja satukirjoja."/ "Lapsi ei ole ehdottanut, että kotona luettaisiin satutunnilla kuultuja satuja."/ "Yleensä haluaa uusia satua ja kirjoja. Paremminkin tulee kommentti kirjastossa "tuo on jo luettu satutunnilla" eli haluaa jotain muuta." En tiedä -vastaus kuului näin: "en tiedä, ei hän osaa vielä oikein kertoa mitä siellä on. Joskus kirjastosta ottaa jonkun kirjan ja sanoo että tämä oli satutunnilla."

Seitsemännessä ja viimeisessä kysymyksessäni pyysin vanhempien omia kommentteja satutunneista. Molemmissa kirjastoissa kommentteja oli kirjoitettu jokaiseen vastauslomakkeeseen, ja ne olivat kaikki myönteisiä. Kirjaan ne kaikki tähän sellaisenaan. Ensin Messukylän kirjaston satutunnilasten vanhempien kommentit:

"Hienoa, että niitä järjestetään."

"Uskon että on hyötyä lapselle ja mukavaa vaihtelua."

"Varmasti mukavia ja hyödyllisiä"

"Mukavaa ohjelmaa lapsille!"

"Kivaa ajanvietettä (ja ainoita ilmaisia) lapsille!"

"Todella kiva, että satutunteja on ja että niissä pääsee käymään."

"Tarpeellinen; tutustuttaa kirjoihin ja myös kirjastoon, mukavaa vaihtelua hoitopäivään." "Tekee hyvää lapsille, oppivat rauhoittumaan ja kuuntelemaan ja myös kehityksen kannalta on hyväksi."

"Meillä vanhemmilla ei ole omakohtaista kokemusta satutunneista, mutta olemme iloisia ja kiitollisia että joku niitä haluaa/jaksaa järjestää, koska ainakin meidän lapsemme tuntuu niistä kovasti nauttivan."

"Oikein hyvä juttu! Nykyään lapsille luetaan liian vähän satuja. Mummut ja papat ovat vielä hektisessä työelämässä: näin heidän arvokkaat lukuhetkensä ja tarinoiden kertomisensa jäävät liian lyhyiksi."

"Satutunti on hyvä asia, mitä enemmän lapselle luetaan, sen parempi. Kirjojen maailma on kiva saada tutuksi jo pienenä. Siitä on iloa koko elämän ajan. Sadut ja tarinat myös ruokkii mielikuvitusta ja niiden kautta tulee juteltua lapsen kanssa muistakin asioista."

"Todella hienoa! Olet upea ja teet ihanaa työtä. Kiitos!"

"Kiitos Marita ja jatka vaan samaan malliin!" (Perhepäivähoitajaäidin vastaus)

Sitten Lentävänniemen kirjaston satutuntilasten vanhempien kommentit:

"Tärkeää työtä."

"Hienoa että järjestetään."

"Ihanaa että lähikirjastossa järjestetään satutunteja! Lapsi käy hoitotäidin kanssa."

"Lapsemme puhuu paljon ikäisekseen, oletettavasti satutunnit lisäävät sanavarastoa ja myös keskittymiskykyä"

"Hieno asia. Tärkeää lapsen kielelliselle kehitykselle ja mielikuvitukselle. Hyvä ponnahduslauta lukuharrastukselle."

"Tuo varmasti vaihtelua ja virikettä lasten päivään. Ja hienoa jos ja kun toimintaan liittyy myös muuta puuhaa esim. piirtämistä!"

"Kannatan niitä lämpimästi. Lapseni tykkää kyllä käydä satutunnilla, vaikka niistä ei paljon kotona puhukaan."

"Lapsemme on perhepäivähoidossa ja satutunnit ovat olleet mukavaa vaihtelua hoitoviikkoihin. Satutuntien yhteydessä lapsi on myös tutustunut kirjastoon jonka palveluita perheessämme ei juuri muuten käytetä tällä hetkellä."

"Tukee ehdottomasti lapsen kehitystä. Sitä, että malttaa rauhassa kuunnella ja keskittyä. Lapsella mahdollisuus luoda mielikuvia kuulemansa perusteella. Aina ei tarvitse nähdä kuvina. Mahdollisuus myöhemmin askartelemalla havainnollistaa kuulemaansa, parantaa lapsen muistin kehitystä."

"Ehdottomasti tärkeitä sosiaalisia tapahtumia lapsille ja paikka, jossa pitää istua ja kuunnella. Ehdottomasti satutunteja täytyy olla."

4.3. Lasten piirustuksia: millainen on kiva satutunti?

Halusin saada tietoa myös siitä, miten lapset itse kokevat satutunnit. Tämä osoittautui kuitenkin käytännöllisesti katsoen mahdottomaksi ainakin kokeilemallani menetelmällä. Annoin nimittäin kummassakin kirjastossa lapsille piirustustehtävän: millainen on kiva satutunti? Yhteensä 10 lasta piirsi. Mutta olivatko piirustukset aiheesta vai aiheen vierestä? Messukylässä 5-vuotias tyttö piirsi satutuntipöydän ja sen ympärille satutäidin sekä kolme lasta. Lentävänniemessä olin mainitulla satutunnilla lukenut Elsa Beskowin kirjan Auringonmuna. Siellä kolme lasta piirsi munan tai appelsiinin. Tuolla kerralla lapset saivat myös syödä appelsiinilohkon. Muut lapset piirsivät, mitä

halusivat, mm. hoitotäidin kerrostalon, perhosen, madon, prinsessa Ruususen (lapsi nimesi piirustuksen prinsessaksi, vaikka se ei piirustuksesta käynyt ilmi). Eräs poika piirsi leijonan, Batmanin ja omenapuun. Eräs tyttö puolestaan piirsi isän, auringon ja kukkia. Noihin aikoihin tytön piirustuksissa oli aina kuvattuna isä, ilmeisesti avioerotilanteen takia.

Kuva 52. Paavon, 3 v., piirustus : hoitotäidin kerrostalo.

En oikein kokenut saaneeni vastausta kysymykseen 'millainen on kiva satutunti?' lasten piirustuksista. Saatoin vain todeta, että lapset olivat liian pieniä osatakseen piirtää niin hankalasta aiheesta. 5-vuotias tyttö Messukylässä oli ainoa, jonka piirustus oli sinne päin. Mutta kuvasiko hän kivaa satutuntia vai satutuntia yleensä? Sitä oli vaikea piirustuksesta päätellä. Ehkä olisin voinut vähän jutella hänen kanssaan. Ehkä siten olisin saanut aiheesta jotakin tietoa enemmän.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1. Tietoa satutunneista eri näkökulmien kautta

Kolmen käyttämäni tutkimusmenetelmän avulla olen koettanut saada mahdollisimman monipuolisen kuvan satutuntien pitämisestä. Koen, että erityisesti kyselylomakemenetelmä antoi

hyvin välitöntä tietoa ja että nämä näkökulmat, omani, toisten sadunkertojien, hoitajien ja vanhempien täydentävät toisiaan.

Jos ajatellaan lapsen tukemista sadun maailman avulla, niin keskiössä on lapsi. Hän on sadun kuuntelija ja kokija. Kohderyhmä muodostuu lapsista. Yhden näkökulman asiaan muodostaa sadunkertojan näkökulma. Toisen näkökulman muodostaa taustahenkilöiden näkökulma. Näitä ovat tutkimuksessani perhepäivähoitajat ja lasten vanhemmat.

Yleisesti ottaen tuntui, että hoitajien ja vanhempien vastaukset menivät aika paljon yksiin sen kanssa, mitä luin kirjallisuudesta. Jopa niin paljon, että mielessäni heräsi ajatus, tuliko tässä tutkimuksessa esille yhtään mitään uutta.

Yleensä kyselylomaketutkimuksen heikkoutena saattaa olla, että ei tiedetä, miten vastaajat ovat selvillä siitä alueesta tai ovat perehtyneet siihen asiaan, josta kysymyksiä esitetään (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 190). Tässä tutkimuksessa sitä vaaraa ei ollut ainakaan perhepäivähoitajien osalta. Sadut ja hoitolasten suhde satuihin kuuluvat heidän arkipäiväänsä. On myös oletettavaa, että vanhemmat tekevät jatkuvasti huomioita lapsistaan. Sikäli hekin ovat ainakin jossakin määrin perillä alueesta, josta esitin kysymyksiä. Vastausten perusteella vaikutelmani on, että hoitajat ovat tutkimani alueen parempia asiantuntijoita kuin vanhemmat. Henkilökohtainen mielipiteeni on, että vanhempien kuuluisi olla ainakin yhtä hyviä asiantuntijoita kuin hoitajien. Mielestäni lasten kasvatuksessa suurin vastuu on kodilla, ei suinkaan päivähoitolla tai koululla.

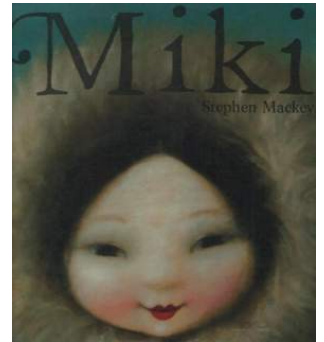
Olen siis kuvannut työssäni satutuntien pitämistä. Erityiskysymykseksi olen ottanut, millainen on onnistunut satutunti ja miten sellaiseen päästään.

5.2. Kyselylomakkeiden vastausten tulkintaa

Esitin perhepäivähoitajille ensimmäiseksi kysymyksen: Miten lapset mielestäsi kokevat satutunnit/sadunkerrontatuokiot? Vastaukset voi tulkita, että hoitajien mielestä lapset kävivät satutunneilla mielellään. Tämä oli minulle tietenkin mieluisaa luettavaa. Lentävänniemessä yksi kirjaston henkilökuntaan kuuluva kertoi, että eräs hoitajista oli antanut hänelle myönteistä palautetta minusta: Hoitaja oli tykännyt siitä, että olin ottanut lasten toiveita huomioon. Jäin vähän miettimään, miksi hoitaja ei sanonut sitä minulle itselleni. Tämä ajatus oli myöhemmin kylläkin kirjoitettu yhteen vastauslomakkeeseen. Hoitajan kommentti kirjastohoitajalle tuli sen jälkeen, kun

Stephen Mackeyn kirja *Miki* luettiin toisen kerran. *Mikissä* oli aivan ihastuttava ja valloittava kuvitus. En lukenut kirjaa sanasta sanaan, vaan kävin sen läpi lasten kanssa kuvien avulla. Yksi poika toivoi seuraavalla kerralla, että kirja luettaisiin toistamiseen. Parin viikon kuluttua otin *Mikin* uudelleen käsittelyyn. Se oli yksi harvoista kirjoista, jonka luin useamman kuin yhden kerran.

Kysyin sekä hoitajilta että vanhemmilta, näkyivätkö sadut lasten leikeissä. Hoitajat vastasivat sekä Messukylässä että Lentävänniemessä, että mieluisat sadut tulivat leikkeihin. Myös useissa vanhempien vastauksissa, varsinkin Lentävänniemessä, lasten kerrottiin leikkivän satutunteihin liittyviä leikkejä.

Kuva 53

”Sadut elävät lapsessa vielä kuulemisen jälkeenkin. Tämän voi huomata leikeissä, jotka jäljittelevät satuolentojen edesottamuksia. Sadun jälkeinen leikkidraama syventää sadun vaikutusta. Satu voi myös jatkaa elämäänsä kuvataiteellisissa luomuksissa. ----- Mutta vaikkei satua seuraisikaan minkäänlaiset näkyvät esitykset, voimme olla varmoja, että satu on uponnut lapsen syvimpiin kerrostumiin, mistä se joskus myöhemmin saattaa vaikuttaa elämäämme tiedostamattomalla tavalla.” (Jantunen 1997, 18.)

Kyselyn vastaukset tukevat Timo Jantusen näkemystä. Yhdessä Messukylän vastauksessa kerrotaan, että satu voi putkahtaa myöhemmin leikkiin. Lentävänniemen vastausten mukaan sadut voivat kestää leikeissä jopa 2-3-viikkoa. Myös prinsessaleikit ovat tavallisia, jos satutunnilla on luettu prinsessasatu. Eräässä lomakkeessa mainittiin, että lapset keksivät saduista omat versionsa. Lapset saattavat leikkiä myös eri ammattien edustajia (Yhdessä, 22). Lentävänniemen vastauksissa tulee esille, että isommat tytöt leikkivät satutätiä. Nelivuotiaille on erityisen tavallista leikkiä satujen hahmoja (Yhdessä, 24).

Kysyin sekä hoitajilta että vanhemmilta, ovatko he huomanneet satutunneilla olevan vaikutusta lasten kielelliseen ilmaisuun. Enemmistö kaikista hoitajista (molemmista kirjastoissa) oli sitä mieltä, että vaikutusta on ollut. Vanhemmat sen sijaan olivat arvioissaan varovaisempia: kotona lukeminen ja muutkin tekijät vaikuttivat heidän mielestään asiaan yhtä paljon.

Ensimmäinen kysymykseni vanhemmille oli, ovatko he tietoisia siitä, mitä satutunneilla on tehty. Useimmat vanhemmat tiesivät jotakin. Isommat lapset osasivat kertoa satutunneista. Piirustuksia ja askarteluja oli tuotu kotiin, ja niistä oli keskusteltu. Joissain kodeissa satutunneista oli kyselty. Joissain vastauksissa todettiin, että lapsi oli iltaan mennessä jo unohtanut satutunnin tapahtumat. Joukossa oli myös äiti, joka oli erinomaisesti selvillä satutunnin tapahtumista. Hän oli perhepäivähoitaja, jonka oma lapsi kuului hänen ryhmäänsä.

Toisessa kysymyksessäni vanhemmille tiedustelin miten paljon heidän lapsensa puhui satutunneista kotona, tai puhuiko lapsi niistä yleensä ollenkaan kotona. Lapset puhuivat satutunneista kaiken kaikkiaan melko paljon kotona. Messukylässä varsinkin. Lentävänniemessä vähemmän, mutta sielläkin lapset kertoivat etenkin kysyttäessä. Joissain vastauksissa todettiin, että siihen mennessä, kun lapsi oli haettu hoidosta, oli ehtinyt tapahtua jo paljon muutakin, joten lapsi puhui satutunneista harvoin. Useimmista vastauksista kävi ilmi, että lapsi puhui satutunneista ainakin joskus.

Viides kysymykseni vanhemmille oli monivalintatehtävä: miten usein itse lue lapsellenne kotona? Kahdestakymmenestäkolmesta vanhemmasta 21 oli valinnut vaihtoehdon "kerran tai useampia kertoja päivässä". Kaksi vanhempaa oli valinnut vaihtoehdon "noin 2-4 kertaa viikossa". Tämän perusteella näyttää siltä, että kehotukset lukea lapselle ovat menneet hyvin perille. Joskin mieleeni tuli myös ajatus, halusivatko jotkut vanhemmat antaa hyvän vaikutelman. Olivatko kaikki täysin rehellisiä?

Kuudenneksi kysyin vanhemmilta, haluaako lapsenne luettavaksi kotona satutunneilla luettuja kirjoja. Suurimmaksi osaksi vastaukset olivat kieltäviä. Kahdenkymmenenkolmen vastauksen joukossa oli vain kaksi täysin myöntävää vastausta. Esim. "Haluaa, tällä hetkellä Mikko Mallikkaat ovat erityisen kiinnostavia".

Neljänneksi kysyin hoitajilta, mitä mieltä he olivat satuvalinnoista, ja pyysin heitä perustelemaan käsitystään. Tähän kysymykseen sain monia erilaisia vastauksia, joista olen kirjoittanut työssäni jo aikaisemmin. Tässä yhteydessä otan esille muutamia vastauksia: Pääasiassa satuvalintoja pidettiin hyvinä, monipuolisina ja opettavaisina. Ne koskettivat lasten arkea, ja niissä vilahti ihanteita. Sitä pidettiin hyvänä, että otin huomioon lasten toiveita ja että palasin kertomuksissani edellisiin kertoihin. Jälkimmäiseen kommenttiin liittyi toteamus, että palaaminen aikaisempaan lisäsi lasten havainnointi- ja keskittymiskykyä. Kuvakirjoja pidettiin pitkiä satuja parempina ryhmässä olevien pienempien lasten takia. Naurissatutuntia kehuttiin kahdessa vastauksessa. Myös satukirjakärryä kiitettiin. Sen joku kirjastojen henkilökuntaan kuuluva kokosi jokaiselle satutunnille erikseen ohjeideni mukaisesti: kärryyn laitettiin satutunnin teemaan liittyviä sekä satutunnilla käsiteltyjen kirjailijoiden muita kirjoja. Ainoa negatiivinen kommentti tuli Lentävänniemestä: "[Satuvalinnoista] ei aina saa tietoa." En ole aivan varma, mitä tällä tarkoitettiin. Luultavimmin sitä, että minun olisi ollut syytä esitellä lukemani kirjat aina hoitajille. Sen yleensä teinkin piirustustuokion aikana, mutta en ehkä joka kerta.

Kuva 54

Viides kysymykseni hoitajille kuului: mihin lapsi mielestäsi tarvitsee satuja ja satutunteja? Tätä asiaa olen käsitellyt gradussani pitkin matkaa eri näkökulmista, eivätkä hoitajien vastaukset poikkeaa paljonkaan aiemmin kirjoitetusta. Voin vain todeta, että hoitajat ajattelevat lasten tarvitsevan satuja ja satutunteja samoista syistä kuin alan asiantuntijat. Lomakkeissa mainitaan mielikuvituksen, luovuuden, keskittymiskyvyn ja tunne-elämän kehittyminen. Lapset tottuvat olemaan ryhmässä ja rauhoittumaan ja kuuntelemaan. Sanavarasto laajenee ja kielellinen ilmaisu paranee. (Tähän oli vielä palattu tämän kysymyksen kohdalla, vaikka olin kysynyt sitä erikseen aiemmin). Lapset oppivat kirjaston käyttäjiksi ja kiinnostuvat ylimalkaan kirjoista. Leikit monipuolistuvat. Lapsi oppii perinteisiksi muodostuneita kertomuksia, ja hän alkaa hahmottaa sadun ja toden eron. Lapsi oppii monenlaista sadun kautta, mm. käsittelemään omia tunteitaan sekä vaikeita ja pelkoa herättäviä asioita. Eräs hoitaja oli kirjoittanut osuvasti: "Lapsen täytyy saada olla lapsi. Ja elää satujen maailmassa."

Sekä hoitajat että vanhemmat saivat lopuksi esittää vapaasti ajatuksiaan satutunneista, jos halusivat. Messukylässä hoitajat kommentoivat pöytäjärjestelyä. Olen jo maininnutkin, että hoitajaäidin mielestä pyöreän pöydän systeemi ei toiminut, kun lapsia oli paljon, mutta se oli mainio pikkuporukalla. Toisessa vastauslomakkeessa sanottiin, että pöytäasettelulla oli läheisyyden tunne saatu mukavaksi. Piirtämistä ja muovailua pidettiin hyvänä, koska lapset tykkäävät niistä. Tämä oli hyvä palaute minulle kuvataiteeseen suuntautuneena ihmisenä. Kilikello oli jonkun hoitajan mielestä hyvä aloitus, koska se rauhoittaa lapset kuuntelemaan satua. Aloitusrituaali oli mitä ilmeisimmin tarpeellinen. Eräs hoitaja kertoi prinsessojen tulleen satutuntien myötä lasten leikkeihin. Mieleeni ovat jääneet erään pienen tytön hartaasti kuuntelemaan keskittyneet kasvot, jotka katselivat ylöspäin minuun, kun luin prinsessasatua. Yhdessä lomakkeessa oli maininta siitä, että joillakin lapsilla oli vaikeuksia kuunnella ja olla hiljaa. Kummassakin kirjastossa oli muutamat tietyt lapset, joille hiljaa oleminen tuotti aina vaikeuksia.

Molemmissa kirjastoissa vanhempien kommentteja oli jokaisessa vastauslomakkeessa, ja ne olivat kaikki myönteisiä. Kaikki vanhemmat pitivät satutunteja tarpeellisina, mukavina ja hyödyllisinä. Tässä muutamia mielipiteitä: "Kivaa ajanvietettä (ja ainoita ilmaisia)lapsille!"; "Tutustuttaa kirjoihin ja myös kirjastoon, mukavaa vaihtelua hoitopäivään."; "Kannatan lämpimästi."; "Tärkeää työtä." "Tukee ehdottomasti lapsen kehitystä."; "Hyvä ponnahduslauta lukuharrastukselle."

Sain myös henkilökohtaista palautetta, joka oli varsin myönteistä. "Ilmapiiri lämmin, ystävällinen, vastaanotto ovella ihanaa."; "Todella hienoa! Olet upea ja teet ihanaa työtä. Kiitos!"; "Kiitos Marita ja jatka vaan samaan malliin!"

5.3. Satutuntitilat

Satutuntitiloista olen itse kirjoittanut aika paljon. Myös haastateltavani kommentoivat niitä, erityisesti Päivi. Sekä oma kokemukseni että haastateltavien kokemus on, että tiloilla on suuri merkitys. Myös perhepäivähoitajaäiti, Tiina, kommentoi soikeaa pöytää: "Mainio pienellä porukalla, mutta ei toimi, kun lapsia on paljon." Otin opikseni. Huomasin, että kun siirryin soikean pöydän päähän, kuvat olivat helpompi näyttää, vaikka lapsia oli paljon. Oli siis merkitsevää, miten itse olin tilassa.

Päivi toi esille ajatuksen, että tietynlaiset satutuntitilat rauhoittavat lapsia. Tietynlaisissa tiloissa lasten on helpompi keskittyä. Pienet tuolit ja porrastetut "lauteet" ovat Päivin mielestä hyvä ratkaisu. Sekä Peltolammin, Messukylän että Lentävänniemen kirjastoissa kaikissa oli pienet tuolit. Lentävänniemessä oli lisäksi matalia penkkejä. Metsossa on istuimina superlonpallit. Jarno ei ottanut kantaa niiden toimivuuteen. Ilmeisesti ne eivät ole hänen mielestään aivan huono ratkaisu, koska hän ei niistä erikseen maininnut. Päivi sen sijaan ei pitänyt palleja ja säkkityynyjä hyvinä. Hän kuljettaa mukanaan satupeittoa, jonka päällä lapset saavat istua.

Myös se, että vanhemmat ja lapset voivat nähdä toisensa satutunnin aikana, on Päivin mielestä hyvä asia. Tällainen mahdollisuus on Ylöjärven kirjastossa, jossa satutuntihuoneen ja muun kirjaston välissä on lasi-ikkuna. Myös Lentävänniemen kirjaston satutuntihuoneessa on lasi-ikkuna, mutta siellä oli harvoin mukana vanhempia tai isovanhempia lastensa kanssa.

Oma satutuntitila, joka on seinin erotettu muusta kirjastosta, on siis ehdottomasti hyvä ja tarpeellinen asia satutunnin onnistumiseksi. Peltolammilla sitä ei ollut. Minulla ei silloin ollut vielä vertailukohtaa, mutta näin jälkepäin muistellen voin todeta, että häiritseviä tilanteita syntyi.

Aina satutunteja varten suunnitellut tilat eivät ole toimivia. Päivi kertoi Pirkkalan kirjaston satulammesta, joka oli muussa kirjaston käytössä kyllä toimiva ratkaisu, mutta ei satutunneilla.

Sekä Messukylässä että Peltolammilla satutuntihuoneessa on kuvakirjahyllyt. Messukylässä myös satukirjat oli sijoitettu tähän tilaan. Messukylässä satutunnin jälkeen lapset vanhempineen tai

isovanhempineen (mukana oli pari isoäitiä) usein valitsivat kuvakirjoja kotiin lainattavaksi. Oli mieluisaa, kun saatoin siinä tilanteessa suositella joitain kirjoja. Lentävänniemessä suurin osa lapsista oli siis hoitolapsia. Niinpä hoitajat valitsivat lainattavat kirjat samaan aikaan, kun lapset piirsivät toisessa tilassa.

Kyselylomakkeissa ainoa tiloihin liittyvä kommentti oli alussa mainitsemani. Kysymysten joukossa ei ollut varsinaisesti tiloihin liittyvää kysymystä. Hangon kaupunginkirjaston satutunti/elämyshuone oli koristeltu, kuten olen kertonut aikaisemmin. Koristelu loi huoneeseen salaperäisen satutunnelman. Tässä huoneessa oli porrastetut "lauteet". Netta Möller-Salmela ei kommentoinut istuimia mitenkään. Ilmeisesti "lauderatkaisu" on hyvä. Elämyshuone oli kirjaston toisessa kerroksessa erillään muusta kirjastosta, erillään myös lastenosastosta. Voisi kuvitella lasten valmistautuvan ihan luonnostaan elämystunnin tunnelmaan, kun heidän on kuljettava pitkä matka kirjaston alakerrasta elämyshuoneeseen. Tältä kannalta ajatellen luulisi olevan hyvä asia, jos satuhuone on kaukana kirjaston muista osastoista.

Jokaisessa kirjastossa on omanlaisensa tilat. Sadunkertoja voi usein toki tehdä jotakin parantaakseen tilojen toimivuutta. Esimerkiksi ostin Messukylän kirjaston satutuntihuoneen pöydille uudet, iloiset ja värikkäät, lapsille tarkoitettavat vahaliinat. Vaikutelma oli, että ainakin joitakuista lapsia uusi liina innoitti värikkäisiin piirustuksiin. Sitä paitsi liinan leikkieläinaiheiset kuviot herättivät lapsissa kommentteja, jopa keskustelua.

5.4. Kirjojen valinta

Mäty-periaate on kirjojen valinnassa tärkeintä, eli se, että itse pitää kirjasta ja tarinasta. Tämä tuli esille kaikissa haastatteluissa, ja itse olen tiukasti kyseisen periaatteen takana. Se on ehdoton edellytys satutunnin onnistumiselle, sillä vain silloin pystyy lukemaan tai kertomaan sadun innostavasti. Netta Möller-Salmelan mukaan kirjan, jonka sadunkertoja valitsee luettavaksi, olisi nostettava esille jotakin oleellista. Käytän esimerkkinä *Unohtumaton rakkaus* -elokuvaa, joka nosti minussa esiin merkityksellisiä tunteita ja ajatuksia. Satutunnin onnistumiselle on tärkeää myös se, että pitää kirjasta, tarinasta tai runosta myös ääneenlukijana ja välittäjänä. Mainitsen esimerkiksi sen, että itselleni riimillisen runon lukeminen tuotti vaikeuksia.

Jarno lukee ainoastaan kuvakirjoja, Päivi pääasiassa myös, samoin Netta. Suurimmaksi osaksi kuvakirjoja kuului minunkin ohjelmistooni. Joskus luin kuvittamattoman sadun, mutta yleensä silloin tein itse jonkinlaisen kuvituksen oheen. Päivin kanssa olen samaa mieltä siitä, että kuvakirjojen joukossa on paljon hänen sanojaan lainatakseni

"kuvakirjahöttöä". Monet kuvakirjat ovat tylsiä, tai niissä ei ole kunnollista juonta tai draamankaarta. Joskus kuvitus on heikko tai olematon. Kuvituksen selkeys ja riittävän suuri koko ovat mielestäni merkittäviä tekijöitä satutunnin onnistumiselle. Oli valitettavaa, että jouduin jättämään esimerkiksi Mauri Kunnaksen kirjat kokonaan satutuntien ulkopuolelle, koska niiden kuvitus on liian yksityiskohtaista. Ne tosin kuulunevat monessa kodissa lastenkamarin iltalukemistoihin, joten ehkä vahinko ei ollut kovin suuri. Mauri Kunnaksen kuvitusten yksityiskohtaisuudesta myös Jarno oli tehnyt saman huomion kuin minä. Kuvakirjojen joukossa oli myös muita vastaavia tapauksia.

Kuva 55

5.5. Onnistunut satutunti

Onnistuneella satutunnilla on innostunut tunnelma: lapset keskittyvät ja kuuntelevat. Tarkemmin sanottuna he eläytyvät, ja se näkyy heistä. Tällaiset satutunnit olivat ainakin itselleni sadunkertojana ihania kokemuksia. Mutta kaikki satutunnit eivät ole huippuhienoja, eikä niiden tarvitsekaan olla. Aina ei voi miellyttää kaikkia. Joskus satutunti saattaa suorastaan epäonnistua. Sellaisista kerroista minulle jäi kurja tunne. Päivi, jolla on kymmenien vuosien kokemus sadunkertojana, sanoi, että hän on oppinut olemaan armollinen itselleen ja hyväksymään sen, että aina satutunti ei mene hyvin. Vähemmän onnistuneista satutunneistakin voi sadunkertoja oppia, ja ainakin ne käyvät vertailukohtana. Onnistunut satutunti on kuitenkin tavoitteena, ja sillä täyttyvät tietyt vähimmäiskriteerit.

Olen kirjoittanut tässä tiloista ja kirjojen valinnasta. Sadunkertojalla on tietenkin suuri ja vastuullinen rooli onnistuneen satutunnin luomisessa. On hyvä, jos sadunkertoja pysyy rauhallisena ja rentona, eikä mene hankalassakaan tilanteessa paniikkiin. Itse en siihen täysin pystynyt: paniikki iski joskus. On hyvä muistaa, että satutuntitilanteessa niin kuin elämän tilanteissa yleensäkin, on monia muuttuvia ja satunnaisia tekijöitä, joiden vaikutusta ei voi ennakoita. Sadunkertojan on hyvä pitää suuret linjat mielessä: jo mainitsemani sadunkertojan rauhallisuus ja sen lisäksi läsnäolo ja kontakti lapsiin ovat onnistuneen satutunnin osatekijöitä. Erittäin tärkeää on,

että vuorovaikutus toimii ja että esitys on hyvä. Nämä kaikki ovat minun kriteerejäni. Joku toinen sadunkertoja voi painottaa toisia asioita.

5.6. Vertaistapaamiset

Esimerkiksi mielenterveystyössä asiakkaita hoidetaan ryhmien avulla. Työntekijät, jotka vetävät ryhmän, pitävät aina ryhmän kokoontumisen jälkeen "ryhmän purkamisen" eli keskustelevat keskenään ryhmänkulusta. Se on työntekijöille välttämätöntä ja se on myös hyvin terapeutista. Olisi aivan erinomaista, jos sadunkertoja voisi pitää "ryhmän purkamisen", mutta se on tässä työssä mahdotonta. Sadunkertoja vetää ryhmänsä yleensä yksin. Jonkin verran puhuin ryhmän kulusta kirjaston työntekijöiden kanssa. Se auttoi vähän, mutta monet kerrat olisin todella halunnut puhua enemmän kaikesta, mitä ryhmässä oli tapahtunut. Jonkin verran auttoi se, että kirjoitin jälkeenpäin ryhmän tapahtumista. Siihen olisi ehkä kannattanut panostaa enemmänkin, eli kirjoittaa yksityiskohtaisemmin. Olin iloinen, kun sain toukokuussa 2012 kutsun sadunkertojen vertaistapaamiseen. Tilaisuus olikin, kuten olen jo todennut, hyvin antoisa. Mielestäni kirjastoissa kannattaisi panostaa enemmän tällaisiin tilaisuuksiin, ja järjestää vertaistapaamisia sadunkertojille vaikka muutamia kertoja vuodessa, ainakin kerran syksyllä ja kerran keväällä. Mahdollisuus keskustella toisten sadunkertojen kanssa on hyvin tervetullut: tarvitaan jakamista, sillä kuten Päivi totesi, vuosien varrella alkaa toistaa itseään. On hyvä kuulla toisten kokemuksia ja saada ja antaa uusia ideoita.

Vertaistapaamisista ei tule kirjastoille välttämättä kustannuksia ollenkaan, korkeintaan hyvin minimaalisia. Hyötyä niistä sen sijaan olisi: satutuntien laatu paranisi, mikä merkitsisi parempaa palvelua.

5.7. Oma suoriutumiseni sadunkertojana

Jos olisin nyt neljän vuoden kokemuksen jälkeen suorittanut sadunkerronnasta vaikka perusopinnot, antaisin itselleni kouluarvosanaksi 8 ½ ja evästäisin itseäni sanoilla: Hiljennä, pysähdy ja ole armollinen. 8 ½ siksi, että koin usein olevani vain keskinkertainen sadunkertoja, mutta ehkä juuri ja juuri ylsin joskus kiitettäviin suorituksiin. Olen lopettanut sadunkerronnan, mutta jos joskus jatkan, niin sanojen "Hiljennä, pysähdy ja ole armollinen" avulla minusta saattaisi kehittyä hyvä

sadunkertoja. Olen tavannut hyviä, jopa taitavia sadunkertoja. Sanoisin, että tärkein edellytys sellaiseksi tulemiselle (tai sellaisena olemiselle, sillä jotkut ovat luonnonlahjakkuuksia) on se, että nauttii täysin siemauksin työstään. Ei riitä, että tykkää tehdä työtä lasten kanssa. Ei riitä sekään, että pitää esiintymisestä yleisön tai ryhmän edessä. Tämä työ on usean tekijän yhdistelmä, ja oikeastaan kutsumustyö. Jos kaiken kaikkiaan työstä pitämisen saldo jää plussan puolella, niin hyvä. Silloin on sadunkertoja-ainesta. Sadunkertojan urasta voidaan puhua vain harvojen kohdalla. Työ on hyvin huonosti palkattua luultavasti kaikissa kirjastoissa, joten rahan takia ei kukaan satuja kerro. Mutta kuten tässä tutkielmassa on jo käynyt ilmi, on kertojia, joilla on useita satutuntiryhmiä viikon aikana. Heidän työkuvaansa saattaa kuulua muutakin, esimerkiksi asiakaspalvelua kirjastossa, kirjavinkkausta tai nukketatteria.

Sadunkertojan on parasta lähteä rakentamaan satutuokiotaan omasta persoonastaan käsin ja itseään kuunnellen. Se, mikä sujuu luontevasti ja luonnikkaasti, on hyvä. Tämä voi ajatuksena tuntua itsestään selvältä, ja sitä se varmaan monille onkin. Minun oli kuitenkin pidettävä useita satutunteja, ennen kuin oma tyyli alkoi hioutua.

Joillakin ihmisillä on karismaa ja lavasäteilyä enemmän kuin toisilla. Heidän ei ehkä tarvitse kuin astua yleisönsä eteen, tässä tapauksessa satutuntiryhmän, avata suunsa ja antaa mennä. He saavat aikaan hyviä tuloksia pelkällä luovuudella ja inspiraatiolla. Mutta tavallisempikin tyyppi voi onnistua luomaan lapsia innostavia satutunteja. Se saattaa kyllä vaatia enemmän aikaa ja valmisteluja. Aikaa sikäli, että kokemus kouluii. Toisaalta myös satutunnin valmistamiseen on uhrattava aikaa ja vaivaa, niin että voi tuntea olonsa varmaksi mennessään satutuntien eteen. Minä kuulin tähän ryhmään. Luonteelleni uskollisena yritin myös liikaa: väsytin itseni turhankin perusteellisella valmistautumisella. Silti oli niitä kertoja, jolloin jännitin lapsiryhmän edessä.

Oli myös onnistumisen kokemuksia. Esimerkiksi kun kuulin satutuokion jälkeen lasten puhelevan hoitajille, mitä kivaa satutunnilla kuultiin ja tehtiin. Tai kun tiesin hallitsevani jonkin tietynlaisen konseptin, osasin toteuttaa jonkin tietyn satutunti-idean. Se, mihin erityisesti halusin sadunkertojana panostaa, oli vuorovaikutus lasten kanssa ja yksittäisen lapsen kohtaaminen. Tämä onnistui etenkin silloin, kun ryhmät olivat pieniä. Pyrin katsomaan jokaista lasta silmiin ja myös kuuntelemaan ja vaihtamaan muutaman sanan jokaisen kanssa, jos se vain oli mahdollista. Pyrin kohtaamaan lapset henkilökohtaisella tasolla. Monenlainen paha riehuu ympärillämme, ja lasten joukossa oli niitä, joiden kodin se oli särkenyt. Halusin osoittaa lapsille, että välitin heistä. Halusin rohkaista, kannustaa ja yksinkertaisesti osoittaa huomiota.

On hyvä miettiä, mitkä ovat omia vahvuuksia sadunkertojana. Jos yrittää jotakin muuta, seurauksena voi olla ”mahalasku”. On antoisaa käyttää omia kykyjään ja lahjojaan myös satutunnilla. Sitä paitsi satutunnin voi tehdä niin monella eri tavalla. Musiikki saa lapset innostumaan, mutta olen epävarma johtamaan laulua, enkä osaa soittaa. Satutunneillani piirrettiin tai askarreltiin, koska kuvataiteet ovat lähempänä sydäntäni. Tämä käytäntö oli luontevaa minulle.

Tavallisesti satutunneillani oli jonkinlainen teema. Päädyin siihen, vaikka se joskus saattoi tuntua rajoitukselta, ja kirjojen löytäminen tietyistä teemasta oli vaikeaa. Mutta lähdinkin oikeastaan rakentamaan teemaa kirjoista käsin. Kun vastaan tuli kiva ja itselleni mieluinen kirja, mietin minkä asian siitä voisi nostaa teemaksi. Lapset oppivat enemmän käsiteltävästä asiasta, kun sitä tarkastellaan useammasta näkökulmasta. Sitä paitsi kertaus ja toisto ovat hyviä periaatteita lasten kanssa toimittaessa. Kokeilin toki kirjojen etsimistä jonkin teeman mukaan kirjaston luettelosta, mutta se osoittautui hankalaksi. Suurin osa sillä tavalla esiin tulleista kirjoista tuntui olevan tavalla tai toisella epäsojovia tarkoitukseeni. Teema ulottui milloin löyhemmin, milloin tiukemmin myös piirustustuokioon.

Kun vastaan tuli kiinnostava kirja, koetin antaa myös ideoiden tulla. Millä tavalla juuri tätä kirjaa voisi käsitellä? Millaisen piirustus-/askartelutuokion voisi rakentaa tämän kirjan ympärille? Mitä kaikkea muuta kirja minussa herätti? Kehittelin erilaisia satutunteja kirja lähtökohtanani: Ensimmäiseksi, kun löysin kirjan, jossa oli aivan erityisiä kaunokirjallisia ansioita, luin kirjan sellaisenaan. Silloin ei teksti saanut olla liian pitkä, että lapset jaksoivat kuunnella. Liian lyhytkään tällainen teksti ei saanut olla, jotta lapset saivat tilaisuuden nauttia kirjan kielestä.

Olen kirjoittanut siitä, kun hoitajat hoputtivat lapsia heti piirustustuokion alkaessa. Tavoittelin rauhan ja levollisuuden tunnelmaa satutunneilleni, eikä hoputtaminen sitä ainakaan edesauttanut. Tämä asia oli minulle hankala. Lopulta tuli mieleeni vilkaista myös peiliin. Missä määrin kiireen tuntu kenties johtuikin itsestäni? Jos en itse löytänyt levollisuutta, niin tarttuiko oma sisäinen levottomuuteni, jännittämiseni yms. lapsiin? Kyllähän siinä niinkin saattoi joskus käydä.

Jälkeenpäin olen miettinyt, millä kaikella olisin voinut elävöittää satutuntejani, mutta mikä jäi kokeilematta. Yksi mahdollisuus olisivat olleet kuvat tai kuvakortit. Jos olisin kerännyt lapsia viehättäviä kuvia, asetellut niitä lasten eteen esimerkiksi lattialle ja antanut lasten valita niistä itselleen mieluisin kuva. Itse kukin olisi voinut sitten kertoa, miksi valitsi kyseisen kuvan tai miksi juuri se kuva viehätti.

Internetiä olisin voinut käyttää hyväksi siten, että kirjaston sivuilla olisin voinut kertoa, mitä satutunneilla on luettu ja tehty. Vanhemmat olisivat saaneet siten paremmin tietoa satutunneista.

Olen myös miettinyt, että ehkä sittenkin osasin kertoa ja lukea innostavammin kuin kuvittelin, koska lapset jaksoivat keskittyä niinkin hyvin kuin jaksoivat. Yleensä ottaen 2-5-vuotiaat jaksavat keskittyä vain lyhyen aikaa. (vrt. luku 1.1. Millaisia ovat 2-5-vuotiaat lapset?)

Lapset ovat armoton yleisö. Jos satu pitkästytti, he osoittivat sen käytöksellään heti: haukotukset, kiehnäämiset penkeissä ja mahdolliset kommentit, jotka eivät mitenkään liittyneet satuun. Ne lapset, jotka kävivät vanhempiensa tai isovanhempiensa kanssa, jäivät ehkä lopulta pois satutunneilta. Niillä sadunkertojilla, jotka ovat tehneet työtään useita vuosia, on kokemusta liikehinnästä kumpaankin suuntaan. Aina on niitä, jotka jäävät pois todennäköisesti siksi, että sadunkertoja ei ole onnistunut heitä ”koukuttamaan”. Mutta vaikka lapset ovat armoton yleisö, niin sadunkertojan on muistettava, että lapsiyleisöä ei saa aliarvioida. Lapset ansaitsevat, että satutäti /-setä tekee aivan parhaansa.

Hyvää palautetta tuli myös paljon, mm. vanhemmilta ja hoitajilta. Mutta parhaan palautteen antoivat lapset. Mieleeni on jäänyt tähtihetkiä. Esimerkiksi kun kuulin, miten pieni poika satutuokion jälkeen sanoi innoissaan hoitotädille: ”Oli kivaa!” Tai kun joku lapsista seurasi satua tiiviisti ja eläytyen, niin että se näkyi ilmeistä. Kun tämä lapsi keväällä toi minulle valmistamansa piirustuksen lähtiäislahjaksi, tuntui että olin onnistunut ainakin hänen kohdallaan.

Yksi suurimpia iloja oli myös se, kun alkuun arka lapsi reipastui, alkoi puhua enemmän ja hymyillä enemmän. Tämä kehitys saattoi johtua monesta syystä, mutta oli ilahduttavaa, jos se näkyi myös satutunneilla.

Neljä vuotta sadunkertojana opetti minulle paitsi sadunkerrontaa myös elämää. Itselleni antama evästys, ”Hiljennä, pysähdy ja ole armollinen”, on loppuelämäni varten. Suomalaisen työmoraalin oppineena koen, että sadunkerrontapesti kannatti, jos olen sen myötä oppinut löysäämään itselleni ja kenties toisillekin asettamiani liian suuria vaatimuksia. Ennen kaikkea se kannatti, jos näinä vuosina toin iloa muutamien lasten elämään.

6. LÄHTEET

Apo, Satu (2001) *Klassinen satutraditio*. Teoksessa *Avaa lastenkirja*. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Toimittaneet Marja Suojala ja Maija Karjalainen. Helsinki. Lasten Keskus.

Bettelheim, Bruno (1984) *Satujen lumous*. Porvoo - Helsinki - Juva. WSOY.

Bruce, Nina & Seljola, Heli (1999) *Toistuvat lukemistilanteet lasten kielellisten ilmauksien virittäjänä ja kielen kehityksen tukena*. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Varhaiskasvatuksen laitos. Jyväskylän yliopisto.

Hatva, Anja (1997) *Satu ja sen kuvat*. Teoksessa *Sadun voimat II*. Polunpäitä sadun maailmaan. Toimittanut Johanna Jokipaltio. Maaseudun sivistysliitto.

Hendrix, Harville (1994) *Kaikki se rakkaus, mikä sinulle kuuluu*. Helsinki. WSOY.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2007) *Tutki ja kirjoita*. Helsinki. Tammi. 13. osin uudistettu painos.

Hosiaislouma, Yrjö (2003) *Kirjallisuuden sanakirja*. Helsinki. WSOY.

Hyväri, Hanna (8/2010): *Sadut auttavat selviytymään*. *Voi hyvin*-lehti.

Ikonen, Tuula, Marttila, Satu & Vaijärvi, Kari (toim.) (1978) *Lue lapselle!* Helsinki. Weilin +Göös.

Into, Niina (2004) *Satua ja kuvitelmaa. Satukuvakirjan ongelmat ja oivallukset Tony Rossin Pikku Punahilkassa*. Yleisen kirjallisuustieteen Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Jantunen, Timo (1997) *Satu ja esiopetuksen viitat*. Teoksessa *Sadun voimat II*. Polunpäitä sadun maailmaan. Toimittanut Johanna Jokipaltio. Jyväskylä. Maaseudun sivistysliitto.

Jarasto, Pirkko & Sinervo, Nina (1997) *Alle kouluikäisen lapsen maailma*. Helsinki - Jyväskylä. Gummerus.

Kahri, Mari (toim.)(2003) *Lapsen arki on leikkiä II. 3-6-vuotiaat leikin maailmassa*. Kauhava. Pienperheyhdistys ry.

Kajanmaa, Ritva (1999) *Sadut lapsen psyykkisen terveyden edistäjinä*. Teoksessa *Sairaan ja vammaisen lapsen hyvä elämä*. Toimittanut Erja Saarinen. Helsinki. Lastensuojelun keskusliitto.

Karlsson, Liisa (2003) *Sadutus – Avain osallistuvaan toimintakulttuuriin*. Jyväskylä. PS-kustannus.

Kemppinen, Auli & Vuorenrinne, Outi (1978) *Laajennetun lastenkirjastotyön yleiskartoitus Suomessa*. Kirjastotieteen ja informatiikan pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Koivusalo, Ulla & Tapola, Soile (1988) *Kirjastojen satutunnit Suomessa 1980-luvun alussa*. Kirjastotieteen ja informatiikan pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Korhonen, Maija (2010) *Kirjaston satutunnit - elävä perinne*. Teoksessa *Suomalainen satu 2*. Perinteitä ja moni-ilmeisyyttä. Toimittanut Kaarina Kolu. Helsinki. BTJ Kustannus.

Kuivasmäki, Riitta & Heiskanen-Mäkelä, Sirkka (1990) *Aakkoset. Johdatus suomalaisen nuorisokirjallisuuden historiaan ja käsitteistöön*. Tampere. Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin julkaisuja 12. 3. painos.

Laukka, Maria (3/2012) *Viisitoista näkökulmaa: Kuvan ja sanan synteesi kuvakirjakritiikissä*. Lehdessä *Onnimanni*. Lasten- ja nuortenkirjallisuutta ja sen tutkimusta edistävä lehti. Tampere. Lastenkirjainstituutti.

Lehtonen, Ulla (8/1968) *Satutunnit kirjastossa*. Kirjastolehti.

Luumi, Pertti (2006) *Kertojan käsikirja*. Helsinki. Lasten Keskus/LK-KIRJAT.

MacDonald, Margaret Read (1993) *The Storyteller's Start-Up Book*. Little Rock. Arkansas. The United States of America. August House, Inc.

Mattila, Pekka (1984) *Kirjallisuudentutkimuksen avainsanoja*. Helsinki. Kirjayhtymä.

Mormonin kirja. Toinen todistus Jeesuksesta Kristuksesta. (2002) Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen Kirkko. Suomi. (*The Book of Mormon. Another Testament of Jesus Christ*. Alkuperäinen käännös levyistä englantiin Joseph Smith nuorempi. Palmyra. New York. USA. 1830.)

Mäkelä, Marja-Leena (2000) *Satuseikkailu kirjastossa*. Helsinki. BTJ Kirjastopalvelu.

Mäki, Silja & Arvola, Pirkko (2009) *Kirjallisuusterapia lasten ja nuorten pahoinvoinnin ennaltaehkäisijänä*. Teoksessa *Tarina tukee lasta*. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 2. Helsinki. Duodecim.

Niskanen, Vuokko (1997) *Kirjallisia tienviittoja*. Teoksessa *Sadun voimat II*. Polunpäitä sadun maailmaan. Toimittanut Johanna Jokipaltio. Jyväskylä. Maaseudun sivistysliitto.

Ojanen, Sinikka (1980) *Mitä sadut merkitsevät lapselle. Psykodynaaminen teoriatausta ja kansansadun merkitys.* Teoksessa Sadun avara maailma. Sadut varhaiskasvatuksen tukena. Kirjoittaneet Sinikka Ojanen, Irja Lappalainen ja Marjatta Kurenniemi. Helsinki. Otava.

Opettaminen, kutsumuksista suurin. Evankeliumin opettamisen lähde-teos. (2000).
Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen Kirkko. Suomi.

Paloheimo, Aune (6/1940) *Vähän nuorten kerrontatunneista Tampereen kaupunginkirjastossa.* Kansanvalistus ja kirjastolehti.

Raamattu (1992). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Piirroksat: Gustave Dore. Porvoo - Helsinki - Juva. WSOY.

Salonen, Kaija (1978) *Katsaus lastenkirjastotoiminnan kehitykseen.* Teoksessa Lastenkirjasto-opas. Suomen kirjastoseura.

Suojala, Marja (2002) *Portti kirjallisuuteen - kuvakirjat varhaiskasvatuksessa.* Teoksessa Kuvituksen monet muodot. Toimittaneet Niklas Bengtsson & Ismo Loivamaa. Helsinki. BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Topelius, Zacharias (1931) *Lukemisia lapsille.* II nide. Porvoo. WSOY. Neljäs täydellinen painos.

Wacklin, Matti (2011) *Kaikkien sielujen apteekki. Tampereen kaupunginkirjasto 150 vuotta.* Tampere. Tampereen kaupunginkirjasto - Pirkanmaan maakuntakirjasto.

Vaijärvi, Kari (1972) *Pommorommon ja Vesihien ihmemaailma.* Teoksessa Lapsi ja kirja. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas. Toimittanut Kari Vaijärvi. Helsinki. Weilin+Göös.

Woolfson, Richard C. (2001) *Virkku vekara. Tue lapsesi kehitystä.* WSOY.

Yhdessä - Leiki, liiku ja lue lapsen kanssa. Erilaisten oppijoiden liitto ry. Helsingin seudun erilaiset oppijat ry (Hero).

Ylimartimo, Sisko (2001) *Kanssa ja lisää, vaiko ohi tai jopa vastaan? Lastenkirjan kuvittaja myötä- ja mielikuvittelijana.* Teoksessa Tutkiva katse kuvakirjaan. Toimittaneet Kaisu Rättyä ja Raija Raussi. Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin julkaisuja nro 23. Helsinki. BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Painamattomat lähteet

Elokuva

McCarey, Leo (ohj.) (1957) *An Affair to Remember*. (Suom. *Unohtumaton rakkaus*.)

Haastattelut, luennot yms.

Juuti, Päivi (2012) *Puhelinhaastattelu* 22.3.2012. Tampere.

Kirjakori 2011 - näyttely. *Lastenkirjainstituutti* 3.4. - 16.5.2012. Tampere.

Kokkonen, Jarno (2012) *Puhelinhaastattelu* 21.3.2012. Tampere.

Kluukeri, Katri (2011) *Kirjallisuusterapiakurssi* 29.10. - 30.10.2011. Jyväskylä.

Möller-Salmela, Agneta (2012a) *Haastattelu* 3.1.2012. Hangon kaupunginkirjasto.

Möller-Salmela, Agneta (2012b) *Luento Kirjakori 2011 -seminaarissa*. 30.3.2012. Tampere.

Möller-Salmela, Agneta (2012c) *Sähköpostiviesti* 28.12.2012.

Räsänen, Maija (2011) *Haastattelu* 27.3.2011. Tampere.

Sadunkertojien vertaistapaaminen (2012). Läsä Päivi Juuti, Jarno Kokkonen ja Marita Timonen. 15.5.2012. Tampereen kaupungin pääkirjasto Metso.

Internet-lähteet

Kirjastot.fi -sivusto, 26.11.2012.

www.lukimat.fi/lukeminen/tietopalvelu/lukemaan-opettaminen, 25.7.2012.

Kaunokirjallisuus

Jansson, Tove (1962) *Näkymätön lapsi ja muita kertomuksia*. Porvoo - Helsinki. WSOY.

Kunnas, Kirsi (1987) *Tiitiäisen tarinoita*. Kuvittanut Maija Karma. Porvoo. WSOY. 7. painos.

Kurenniemi, Marjatta (1978) *Pilvipaimen. Marjatta Kurenniemen kauneimmat sadut*. Kuvittanut Maija Karma. Porvoo - Helsinki - Juva. WSOY. 2. painos.

7. KUVALUETTELO

Kannessa oleva kuva: Carle, Eric: Pikku toukka paksulainen (kansikuvasta)

Kuva 1: Hill, Eric: Puppe

Kuva 2: Hill, Eric: Puppe!

Kuva 3: Hill, Eric: Puppe tutkii värejä

Kuva 4: Hill, Eric: Puppe tutkii muotoja

Kuva 5: Hill, Eric: Puppen tarrapuuhat

Kuva 6: Hill, Eric: Puppe sirkuksessa

Kuva 7: Hill, Eric: Fun with Spot

Kuva 8: Topelius, Zacharias: Lukemisia lapsille

Kuva 9: Kunnas, Mauri: Seitsemän koiraveljestä

Kuva 10: Torkkeli, Päivi: Marita Timonen satutuntilasten kanssa Lentävänniemen kirjastossa 12.4.2012.

Kuva 11: Duncan, John: Sleeping beauty (Prinsessa Ruusunen)

Kuva 12: Doré, Gustave: Punahilkka ja isoäidiksi pukeutunut susi sängyssä.

Kuva 13: Söderström: Inga-Liisa (kuv.): Hannu ja Kerttu

Kuva 14: Kuvitusta Selma Lagerlöfin satuun Nils Holgersson (Peukaloisen retket)

Kuva 15: ...And They Lived Happily Ever After...From Snow White's Scary Adventures (Lumikki)

Kuva 16: Kauniaisten kaupunginkirjaston sivut:

http://www.grankulla.fi/palvelut_ja_lomakkeet/kirjasto/suomenkieliset_satutunnit_joka_toinen_kes_kiviikko

Kuva 17: Lohjan kaupunginkirjaston sivut: <http://palvelut.lohja.fi/kirjasto>

Kuva 18: Hollolan kirjaston sivut: http://kirjasto.hollola.fi/lapset_ja_nuoret

Kuva 19: Timonen, Marita: Valokuva Peltolammin kirjastosta.

Kuva 20: Timonen, Marita: Valokuva Lentävänniemen kirjastosta.

Kuva 21: Timonen, Marita: Valokuva Lentävänniemen kirjastosta.

Kuva 22: Timonen, Marita: Valokuva Messukylän kirjastosta.

Kuva 23: Auran kirjaston sivut: <http://www.aura.fi/kirjasto/satutunnit.html>

Kuva 24: Timonen, Marita: Valokuva mekossa olevasta kuviosta: Tuija Piepposen maalaama siili.

Kuva 25: Sipoon kirjaston sivut: http://www.sipoo.fi/fi/palvelut/kirjasto/lasten_ja_nuorten_kirjasto

Kuva 26: <http://www.lahjakas.fi>

Kuva 27: Kemiönsaaren kirjastojen sivut: <http://www.blanka.fi/fi/2011/09/satutunnit-marika-parkkomaki/>

Kuva 28: Someron kaupungin kirjaston sivut:

<http://www.somero.fi/palvelut/kirjastojakulttuuri/kirjasto/lastenjanuortensivut/lastensivut/satutunnit>

Kuva 29: Oulunsalon kirjaston sivut: Jäniksen jouluporkkanat:

<http://www.oulunsalo.fi/kirjasto/ajankohtaista/tapahtumat/menneettapahtumat.php>

Kuva 30: Nuotio, Eppu & Talvitie, Virpi (kuv.): Epsukepsu.

Kuva 31: Satupäiväsivujen 2012 kuvitusta: <http://www.suomenteatterit.fi/satupaiva/ohjelma.html>

Kuva 32: Lauttasaaren kirjaston sivut: [http://www.helmet.fi/fi-](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Lauttasaaren_kirjasto/Tapahtumat/Satutunti(6344))

[FI/Kirjastot_ja_palvelut/Lauttasaaren_kirjasto/Tapahtumat/Satutunti\(6344\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Lauttasaaren_kirjasto/Tapahtumat/Satutunti(6344))

Kuva 33: Raaseporin kirjaston sivut: <http://www.raasepori.fi/palvelut/kirjasto/barn-och-ungdomar/lapset>

Kuva 34: Carlson, Lars: Tontun omenajahti.

Kuva 35: Coplans, Peta: Hanhen torireissu.

Kuva 36: Kuvitusta kirjasta Jättiläismäinen nauris. Tolstoi, Aleksei & Sharkey, Niamh (kuv.).

Kuva 37: Szilvay, Leena & Karjalainen, Marjatta (kuv.): Lumiukon karkauspäivä.

Kuva 38: Kurenniemi, Marjatta: Pilvipaimen. Marjatta Kurenniemen kauneimmat sadut. Kuvittanut Maija Karma.

Kuva 39: Sipoon kirjaston sivut: http://www.sipoo.fi/fi/palvelut/kirjasto/lasten_ja_nuorten_kirjasto

Kuva 40: Vallilan kirjaston sivut: [http://www.helmet.fi/fi-](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Vallilan_kirjasto/Tapahtumat/Vallilan_kirjaston_Satutunnit(3249))

[FI/Kirjastot_ja_palvelut/Vallilan_kirjasto/Tapahtumat/Vallilan_kirjaston_Satutunnit\(3249\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Vallilan_kirjasto/Tapahtumat/Vallilan_kirjaston_Satutunnit(3249))

Kuva 41: Kuvitusta satuun Näkymätön lapsi. Tove Jansson.

Kuva 42: Timonen, Marita: Valokuva vahaliinasta, jonka kirjoittaja osti Messukylän kirjaston satuhuoneeseen.

Kuva 43: Portugalin kielinen satutunti. Sellon kirjasto. Espoo. [http://www.helmet.fi/fi-](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Sellon_kirjasto/Tapahtumat/Leitura_interativa_em_portugues(5502))

[FI/Kirjastot_ja_palvelut/Sellon_kirjasto/Tapahtumat/Leitura_interativa_em_portugues\(5502\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Sellon_kirjasto/Tapahtumat/Leitura_interativa_em_portugues(5502))

Kuva 44: Timonen, Marita: Valokuva Tampereen pääkirjasto Metsosta.

Kuva 45: Haughton, Chris: Ihan hukassa.

Kuva 46: Friester, Paul: Parku-pöllö.

Kuva 47: Kirjatti. Pirkanmaan kirjastokissa: <http://www.tampere.fi/kirjasto/kissa/ammneuvo.htm>

Kuva 48: Timonen, Marita: Valokuva Pirkkalan kirjastosta.

Kuva 49: Timonen, Marita: Valokuva Ylöjärven kirjastosta.

Kuva 50: Agneta Möller-Salmela. Kuva Internetistä.

Kuva 51: <http://www.lelutalo.fi/lelut/Pehmolelut/Peppi-Nukke>

Kuva 52: 3-vuotiaan Paavon piirustus satutunnilla.

Kuva 53: Mackey, Stephen: Miki.

Kuva 54: Bergström, Gunilla: Mikko Mallikas

Kuva 55: Kunnas, Mauri: Herra Hakkarainen

8. LIITTEET

Liite 1

Kirje perhepäivähoitajille ja lasten vanhemmille

Hei satutuntilasten hoitajat ja vanhemmat!

16.3.2011

Satutäti tekee muutakin kuin kertoo satuja lapsille. Opiskelen nimittäin Jyväskylän yliopistossa kirjoittamisen maisteriopinnoissa. Lopputyöni, pro graduni, aihe liittyy satutunteihin. Tarkoitukseni on tutkia hoitajien ja lasten vanhempien kokemuksia kirjaston satutuntien merkityksestä 3-5 -vuotiaalle lapsille tänä päivänä.

Aion kerätä aiheeseen liittyvää tietoa hoitajilta ja lasten vanhemmilta sekä lapsilta itseltään. Tiedonkeruu hoitajilta ja vanhemmilta tapahtuu kyselylomakkeilla. Lapsille annan piirustustehtävän.

Jaan kyselylomakkeet teille seuraavalla satutunnilla, eli 23.3. Pyydän ystävällisesti, että hoitajat toimittaisivat vanhemmille tarkoitettut kyselylomakkeet lasten vanhemmille. Sekä hoitajat että vanhemmat voivat täyttää lomakkeet kaikessa rauhassa kotona. Lapset tekevät piirustustehtävän satutunnin yhteydessä. Toivon, että palautatte lomakkeet seuraavalla satutunnilla 30.3.

Olen kiitollinen avustanne!

Ystävällisin terveisin

Marita Timonen, sadunkertoja

Liite 2

Kysely satutunneista hoitajille/ Marita Timonen – sadunkertoja

Miten lapset mielestäsi kokevat satutunnit/sadunkerrontatuokiot?

Näkyykö satutunti lasten leikeissä? Miten? Kuinka pitkään?

Oletko huomannut satutunneilla olevan vaikutusta lasten kielelliseen ilmaisuun?

Esim. uudet sanat?

Mitä mieltä olet satuvalinnoista? Perustele käsitystäsi.

Mihin lapsi mielestäsi tarvitsee satuja ja satutunteja?

Muita havaintoja satutunneista? (Voit jatkaa tarvittaessa kääntöpuolelle)

Kiitos vastauksistasi!

Liite 3

Kysely satutunneista lasten vanhemmille/Marita Timonen - sadunkertoja

Lapsen ikä/lasten iät:

Oletteko tietoinen siitä, mitä satutunnilla on luettu ja piirretty/
väritetty/askarreltu/muovailtu?

Puhuuko lapsenne satutunneista kotona? Milloin? Satutuntipäivänä? Muulloin?
Miten paljon hän puhuu satutunneista? Mitä satutunteihin liittyvää hän kertoo
kotona?

Näkyykö satutunti lapsenne leikeissä? Jos, niin miten?

Oletteko huomannut satutunneilla olevan vaikutusta lapsenne kielelliseen ilmaisuun?
Esim. uudet sanat?

Miten usein luette itse lapsellenne kotona?

kerran tai useampia kertoja päivässä   noin 2-4 kertaa viikossa

muutamia kertoja kuukaudessa   harvemmin

Haluaako lapsenne luettavaksi kotona satutunneilla luettuja kirjoja?

Omia kommenttejanne satutunneista?

Kiitos vastauksistanne!